

אסתר וחיים רוז - מתיישבים וחלוצים

בקריית שמונה

1950 - 1983

כתבו מיכה ובתיה כרמון

פברואר 2018

אסתר (לבית מלר)-ירושלים - נולדה 1913

נפטרה בקריית שמונה 1964

חיים רוז נולד בירושלים - 11.11.1914

נפטר בקריית שמונה - 19.3.1983

תוכן העניינים

מס'	הפרק	עמודים
1	הקדמה	3
2	אסתר מלר-רוז שורשים	10
3	חיים רוז שורשים	23
4	אסתר וחיים רוז מעבר לקריית שמונה אסתר-אחות מסורה ומתנדבת חיים- שח"ל, עשייה ציבורית הוראה, מחקר, "הטכנאי הצעיר"	55
5	שלמי תודה וסיום	140

במעברה

הקדמה

אמי, פנינה לבית שטמפר נולדה בירושלים העתיקה וגדלה בה עד אשר אביה הצליח למצוא עבודה כרוקח במושבה חדרה.

החיים בירושלים עוררו בה תמיד זיכרונות קשים, יחד עם זאת היה ליבה קשור כל העת לחברות ולידידים מאותה התקופה.

במיוחד הייתה קשורה למשפחתה של גיטל לבית מלר ולבנותיה שהיו חברותיה מילדות.

גיטל הייתה נשואה ליעקב ליפקין ולאחר מותו נישאה לאברהם מאיר מלר.

אסתר מלר -רוז הייתה בתה השלישית של גיטל הראשונים משה וציפורה היו ילדיהם של גיטל ויעקב ליפקין .

אסתר רוז ודבורה מלר -ארליכמן אורון היו הבנות של גיטל ואברהם מאיר מלר.

אסתר נישאה בתחילת שנות החמישים לחיים רוז אף הוא איש ירושלים.

אסתר וחיים רוז היו בחבורת המייסדים שהגיעו לחלסה מיד עם הקמת המעברה ויחד קבעו את ביתם בקרית שמונה.

היא שימשה כאחות מסורה והוא- כאיש ציבור ומורה.

שניהם זכורים לראשוני קריית - שמונה ויקריה כדמויות נערצות.

כיכר בתי מחסה ברובע היהודי בעיר העתיקה

רק בשנה האחרונה הגיעה לאוזניי הידיעה על פתיחת "הבית החם לנערה"
בקריית-שמונה.

בני המשפחה ובכללם אחייניה של אסתר שהיו קשורים מאד לה ולחיים
לא היו מודעים כלל לאירוע.

אסתר וחיים היו חשוכי ילדים ועל כן הרגשתי חובה לעשות מעשה
ולהנציחם בכתבה זו –למען לא יישכח שמם.

בשנת 2000 הוגשה ואושרה בקשה וניתן צו קיום הצוואה של אסתר רוז
(תיק 2476) שהוגשה בשעתו בירושלים לבקשתו של חיים רוז.

נחנך 'בית חם לנערות' בקריית שמונה

ע"ש אסתר וחיים רוז

קרן רש"י ארכיון חדשות; 13/11/2014

קרן רש"י היא קרן פילנתרופית פרטית ועצמאית המקדישה את מאמציה
לקידום אוכלוסיות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית בישראל - בדגש על
ילדים ובני - נוער צעירים.

הקרן הוקמה על ידי גוסטב לוואן ז"ל שהיה איש עסקים יהודי מצרפת.
גוסטב היה נאמן לעקרון ה"מתן בסתר" ולכן במקום שם משפחתו נקראה
הקרן בשם "קרן רש"י" ע"ש רבי שלמה יצחקי - הוא רש"י -גדול מפרשי
התנ"ך והתלמוד שחי בצרפת במאה הי"א.

לפי הכתבה - הטקס לחנוכת "בית חם" לנערה, על שם אסתר וחיים רוז בקריית שמונה. התקיים בהשתתפות ראש עיריית קריית שמונה ניסים מלכה, נשיא קרן רש"י הוברט לוואן, יו"ר הקרן גבי אשכנזי, מנכ"ל הקרן איציק תורג'מן, נציגי מגבית קנדה, מפקחת אזור צפון במשרד הרווחה מירי כהן ויו"ר עמותת יעדים לצפון עיבל גלעדי.

במהלך האירוע קבעו המשתתפים את מזוזות הבית, ערכו סיור קצר וצפו בקטע האומנותי שהכינו שתיים מנערו הבית.

ה"בית החם" - 'בית רוז', נקרא על שמו של חיים רוז ז"ל, ממקימי מעברת העולים שצמחה לימים לעיר קריית שמונה. חיים רוז הגיע מתל אביב בשנותיה הראשונות של המדינה ובחר לבנות את ביתו, כשהוא תורם לקהילה בשורה של תפקידים ציבוריים. המבנה החדש של הבית החם לנערות "בית רוז" ניצב במתחם בו שכן ביתם של חיים ואסתר בקריית-שמונה, שהחליטו לתרום לקהילה שהייתה להם כמשפחה.

כיום מהווה "הבית החם" מסגרת העשרה חברתית וטיפולית ויקנה מיומנויות אישיות כגון: מתן כלים להתמודדות בגיל ההתבגרות, טיולים בטבע וסדנאות נוספות לכ- 30 נערות. במקום יקיימו הנערות כמדי שנה, פרויקט יזמות בו יפעילו יריד ססגוני, ימכרו עבודות יד פרי ידיהן ופרטי לבוש יד שנייה.

פרויקט הבתים החמים מהווה אחד מתכניות הדגל של קרן רש"י בתחום הרווחה. הוא החל בשנת 2006, כאשר הקרן יזמה בשיתוף עם משרדי הקליטה והרווחה, המוסד לביטוח לאומי וקרן אורן פיילוט לשדרוג הבתים החמים שכלל - תוספת שעות פעילות, שיפור תכניות הטיפול וההעשרה, קידום הצוות המקצועי, ועוד. הפיילוט המוצלח שהחל בצפון ובדרום הארץ, הביא בשנת 2011, את משרד הרווחה לאמץ את הבתים החמים כתכנית לאומית בפרישה ארצית.

במהלך הטקס עלו שתיים מהנערות ב'בית רוז' לקטע שירה ומוסיקה, ובהמשך סיפרה נערה נוספת על התחושות שמלוות אותה מאז החלה לקחת חלק בבית החם: "הבית שימש לי כתף חמה ותומכת בתקופות קשות שעברתי. אני שמחה להיות חלק מהמקום הנפלא הזה, שמאפשר לי להתפתח, לצמוח ולגדול".

ראש עיריית קריית שמונה, ניסים מלכה, פתח את הטקס ואמר בין השאר: "מבחינתי זו סגירת מעגל. לפני כשלוש שנים עמדנו כאן בביקור שר הרווחה דאז וסיכמנו על בנייתו מחדש של הבית החם לנערה בקריית-שמונה. הזמן לא עומד מלכת. והנה אנחנו מתרגשים ושמחים לחנוך את המבנה המפואר הזה, לבנייתו שותפים גורמים רבים. חשוב לי לומר כי בית חם לנערה, מופעל על ידי אנשים ושותפים עם לב גדול ואוהב ובשיתוף פעולה מלא ומוצלח בין כל הגורמים העוסקים בנוער בקריית שמונה. אני מודה לכל הגורמים המקצועיים בעיר ומאחל לכולנו שנמשיך לעשות את הכי טוב שאנו יכולים למען הקהילה בקריית שמונה".

מנכ"ל קרן רש"י, איציק תורג'מן הוסיף: "לקריית שמונה שמורה פינה חמה בליבה של הקרן, שכן מאז ומתמיד שימשה כמוקד מרכזי ועיקרי לפעילותה. בית זה, כחלק מפרויקט הבתים החמים שהינו אחד מתכניות הדגל של הקרן, נבנה למען הנערות. כולי תקווה שהוא ייצור עבורן מקום מכיל, מחבק ומצמיח".

קובעים מזוזות ב"בית החם" ביתם של אסתר וחיים רוז שנתרם על ידם לקהילה

קריית שמונה - ישוב עירוני

קריית שמונה היום

קריית שמונה היא עיר בצפון עמק החולה, 4 ק"מ ממזרח לגבול לבנון.
נקראת לזכר שמונת הנופלים בקרב תל חי ב-1920.
קריית שמונה היא העיר הצפונית במדינת ישראל.
ראשיתה ב-1949 כמעברה שהוקמה על מקומו של הכפר הערבי הנטוש אל-חאלסה.

תושביה הראשונים של קריית שמונה היו עולים מתימן ועיראק, ובשנות
החמישים והשישים הופנו אליה אלפי עולים מצפון אפריקה

בשנת 1961 מנתה כ-6000 נפש

בשנת 1965-כ-15,000 נפש

כיום -2018-כ-24,000 נפש

בשנים הראשונות הועסקו רוב המפרנסים בקריית שמונה בעבודות יזומות
ובעבודות חקלאיות בקיבוצי הסביבה,
ובסוף שנות החמישים הוחל בהקמת מפעלים בעיירה. אבל רבים מהמפעלים
נכשלו, וקצב ההתפתחות של העיירה הואט בגלל בידודה והבטחות
ממשלתיות שלא קוימו.

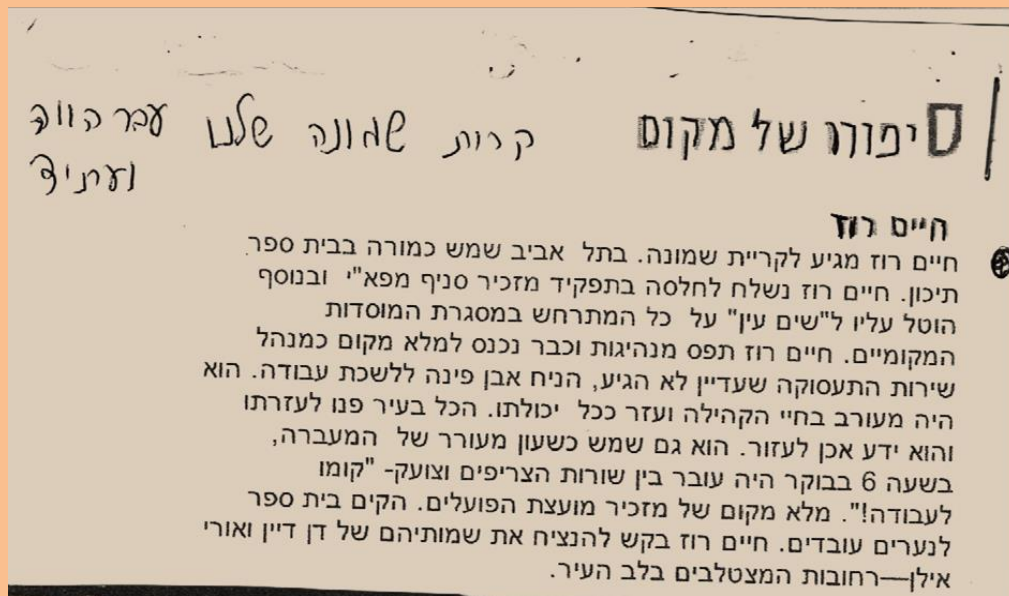

מעברת חאלסה

בגלל קירבתה לגבול לבנון סבלה קריית שמונה מאז שנות השישים
מהתקפות מחבלים ומפגיעות קשות בנפש וברכוש.

בשנת 1974 ניתן לקריית שמונה מעמד של עיר והוגברו המאמצים לחזק ולפתח אותה. בשנות התשעים נקלטו בקריית שמונה כ-6,000 עולים מחבר המדינות. כלכלת קריית שמונה מבוססת על תעשייה (כרבע מהמפרנסים), מסחר, שירותים ועבודה ביישובים הסמוכים.

סיפורו של מקום קריית שמונה שלנו עבר-הווה ועתיד-חיים רוז.

חיים רוז מופיע גם ברשימת יקירי העיר

ועל מצבתו נכתב :

חיים רוז בן משה חוקר ומחנך , נולד בירושלים ביום ה-11 בנובמבר בשנת 1914.

נפטר ביום ה-9 במרץ בשנת 1983.

נקבר בבית העלמין קריית שמונה תל-חי בגוש ג , חלקה א שורה 20 קבר 10.

הנצחת שם תלמיד בקריית שמונה.

בקריית שמונה דאגו בני הזוג להנציח את שמו של התלמיד האהוב דן דיין.

על שמו נקרא הרחוב בו התגוררו - ומאז הייתה כתובתם רחוב דן דיין 18.
בסמוך הונצח גם שמו של לוחם צה"ל אורי אילן שנשבה יחד עם חבריו ליד
העיירה.

"מן הגבול הצפוני על כפיים הובא" (משירו של נתן אלתרמן על אילן).
ובצוואתו שנמצאה על גופו כתב אילן "לא בגדתי".

טוראי דן דיין ז"ל

הצנחנים

עשור ראשון 1948 - 1958

טוראי דן דיין ז"ל

בן יונה ויונה. נולד ביום י"ג באייר תרצ"ו (5.5.1936) בקיבוץ על-יד גדרה.
בגיל שבע עבר עם משפחתו וקיבוצו להתנחלות בגליל-העליון ומאז נקרא
הקיבוץ כפר-סולד. שם סיים את לימודיו בבית-הספר היסודי והמשיך
בכיתת-ההמשך. היה ספורטאי מעולה והדריך את חבריו הצעירים ממנו
במחמאות ובספורט. הוא נענה לקריאתה של חטיבת בני הקיבוץ המאוחד, יצא
לעזרת משקים צעירים ועשה עבודתו בשקט ובצנעה, ברצון ובהצטיינות.
באוגוסט 1954 גויס לצה"ל. היה בין הנלחמים במצרים במבצע "חץ שחור",
ובאחד הקרבות הללו, בפעולת עזה, ביום ו' באדר תשט"ו, (28.2.1955) נפל
יחד עם שבעה חברי-לנשק, כשהוא עוזר להוציא את מפקדו הפצוע משטח
הלחימה בתוך אש צולבת. הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות בכפר-סולד,
והוא קבר ראשון במשק של בנו-בכורו של המשק. הקיבוץ הוציא לאור ספר
לזכרו; כן הקים פינת-זכרון בתוך שטח-הניי של בית-הספר. במלאת שנה
לנפלו נקרא רחוב על-שמו בקריית-שמונה, שהיא העיירה הסמוכה לכפר-סולד.
שנה שנה נערכת ביום נפלו "צעדת דן דיין", בה משתתפים ילדי בית-הספר
וחברי-המשק והקבוצה המצטיינת זוכה בגביע הנודד על-שמו, הנמסר במפקד
ובטסס של תושבי-המקום. זכרו הועלה בספרו של אורי מילשטיין, "מלחמות
הצנחנים".

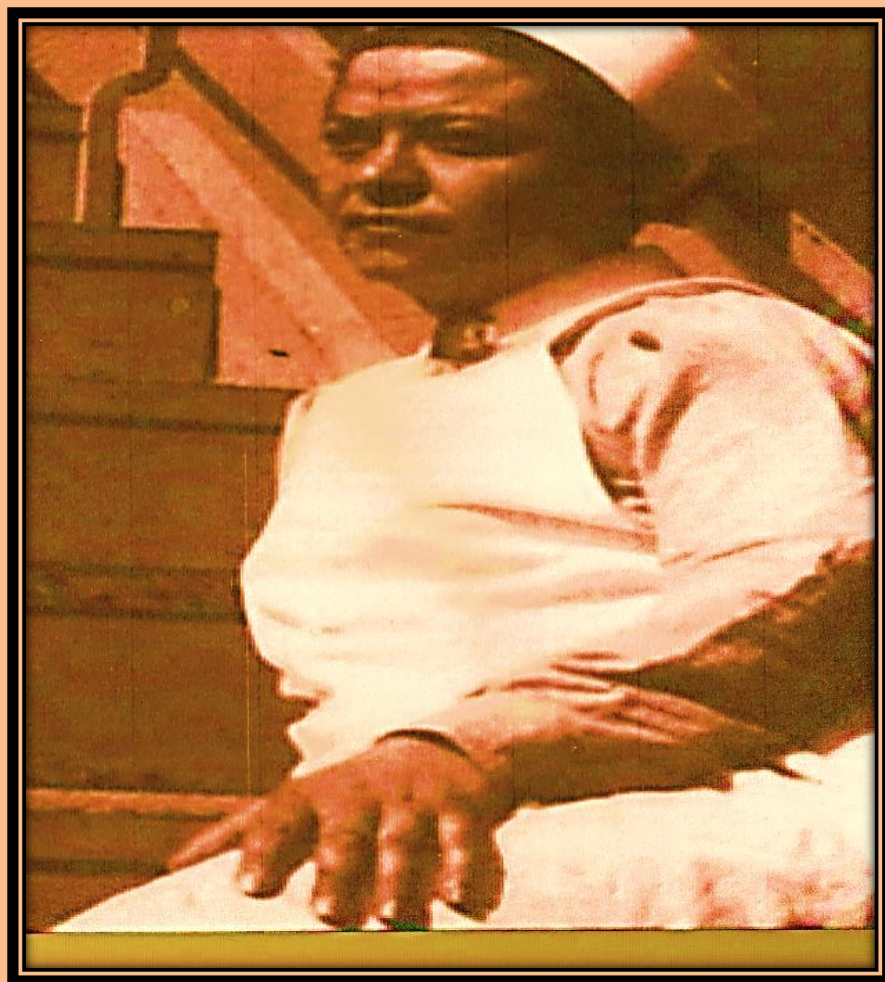
דן דיין
יהי זכרו ברוך.

רחוב דן דיין בקריית שמונה שם התגוררו אסתר וחיים רוז

אסתר רוז-משפחה

לחייה בקריית שמונה – יוקדש פרק מיוחד

אסתר רוז במדי אחות

אסתר נולדה בירושלים העתיקה.

אין אנו יודעים הרבה על משפחת אמה, גיטל.

יודעים אנו כי הגיעה מהונגריה והייתה נשואה בראשונה ליעקב ליפקין בנו של יצחק מייסד שכונות בירושלים ואישיות ציבורית יוצאת דופן.

יעקב ליפקין יליד חברון בשנת 1866 נפטר בשנת 1903

(לפי ספר המוח'תאר ירושלים)

יעקב מת לפני פטירת אביו

יצחק ליפקין נפטר כבן תשעים בשנת 1927.

ספר המוח'תאר ירושלים הוא ספר הנפוס -רישום הנפשות- (האוכלוסין) הוא הספר היחידי בתחום זה בעברית של תושבי ירושלים בעלי האזרחות העותומאנית משלהי המאה הי"ט ועד לראשית המאה העשרים.

בספר רשומים רבים מבני משפחתי הוא מצוי בגנזך המדינה בירושלים.

לאחר שנפטר בעלה נשארה גיטל עם שני ילדים קטנים: ציפורה ומשה (ראה גם במחקר על בני משפחות הראשונים בשכונת "אהל שלמה" שנעשה בהכוונת פרופ' יהושע בן אריה) לדברי יהודית צל-ציון , בתה של ציפורה, ילדה גיטל ליעקב עוד בן שנפטר בגיל שנתיים לערך מרעב (כנראה בזמן המלחמה).

בתמונה-דבורה ארליכמן-אורון, אחותה הצעירה של אסתר רוז.

בעלה הצייר זכריהו ארליכמן ושני ילדיה הגדולים -רמי (אברהם) ואלי (אליעזר).

לימים נולד לדבורה וזכריהו גם הבן הצעיר אהוד (אודי

שתי אחיניות נוספות שהיינו בקשר איתן היו אחיותיה של יהודית צל – ציון:

שולמית כהן ז"ל וברכה פיק ז"ל.

גיטל נישאה שוב לאברהם מאיר מלר שהיה למדן גדול- כך לדברי נכדתו יהודית צל ציון.

היא ילדה לו שתי בנות, אסתר ודבורה , ובחלוף מספר שנים מועט-נפטר.

לפי רישומי "חברת- קדישא פרושים" היה אברהם מאיר כורך ספרים.

לפי עיתון "מוריה" משנת 1914(נובמבר) הופיע השם אברהם מאלער בין שמות האנשים הרבים שתרמו עבור אלה ששרתו - גויסו לצבא העותומאני.

לפי רישומי ה"חברת קדישא"-אברהם מאיר מלר נפטר ביום ט"ו בכסלו תרע"ז שחל ביום ה-10 בדצמבר 1916.

לפי הרישומים בהר - הזיתים בירושלים שם הוא קבור ולפי הכתובת על המצבה נפטר - ב-ט"ו כסלו תרע"ח שהוא ה-30 בנובמבר 1917.

ייתכן ומדובר בטעות או אולי נרשם תאריך הצבת המצבה כיום הפטירה.

לפי התאריך המאוחר (1917)דבורה הייתה בעת פטירתו בת שלוש, אסתר בת ארבע וציפורה כבת חמש עשרה.

יהודית צל - ציון שהיא הנינה של יצחק ליפקין מספרת מפי אמה ציפורה אפשטיין, הנכדה של יצחק, שציפורה הייתה מבקשת מדודה חיים ליפקין אחיו של יעקב ליפקין עזרה למחיית שתי אחיותיה הקטנות - דבורה ואסתר.

בספר המוח'תאר מצוין יצחק בן אברהם מאיר מאלער מוורשה יליד 1839 שנפטר נ--1884 ייתכן ומדובר בסבו של האב.

מש' ליפקין

אבי המשפחה יצחק ליפקין (פלז) נולד בשנת 1827 בפינסק . בהיותו כבן עשר עלה לארץ ישראל.

יצחק נישא לבתו של שמעון שמרלינג שהיה מיסד קהילת חב"ד בחברון. יצחק היה סוחר נודד והפך לאיש עסקים נכבד בחברון. היה מבין היוצאים והמתיישבים מחוץ לרובע היהודי בחברון.

בשנת תרנ"א -1891 בנה ר' יצחק ליפקין (תושב חברון שעבר לירושלים) מכספו, 2 שכונות, את שכונת "אהל שלמה" שהוקמה מצפון לשכונת בית יעקב ואת שכונת "שערי ירושלים" שהוקמה בדיוק מצפון לבית החולים "שערי צדק". המייסדים של שכונות אלו הם ר' יצחק ליפקין שהיה אחד מזקני החלוצים הראשונים של א"י, ושותפו הקבלן רחמים מזרחי שעל שם אביו שלמה נקראה שכונת "אהל שלמה". היא שכונת "אבו אל-בסל".-

(אבי הבצל) לה קרא כך על שם עיסוקו ביבוא בצל יבש מתורכיה. יצחק ליפקין היה נציג מובהק של "היישוב החדש" בירושלים, הפך לאחד הפעילים ביותר בשדה המסחר בארצנו - ליפקין התנגד בכל מאודו לבני "היישוב הישן" אנשי הכוללים שהתפרנסו מכספי חלוקה ושנורות, וחיבב במיוחד את הפועלים, הסוחרים והאומנים היהודיים המתפרנסים מיגיע כפם. יצחק ליפקין נפטר בירושלים בשנת תרפ"ז (1927) בן תשעים ושלוש והניח אחריו 8

ילדים ומשפחה גדולה .

על יצחק ליפקין ובני המשפחה אזכורים ב"עיתונות היהודית ההיסטורית"

בנושאים של פעילות קהילתית וציבורית, תרומות למוסדות בהקשר לאירועים מיוחדים, וכן בברכות משפחתיות.

על האבא יצחק לדוגמא : עזרה לנפגעי הרעש, פעילות במסגרת ההסתדרות הציונית - בהתנגדות להנהגת אוסישקין.

הרבה מוזכר הבן חיים : תרומה בשנת 1906 עם הקמת "בצלאל" בעיתון "השקפה". בשנת 1912 עוזר לבני "טבריה" בעקבות מגיפת החולירע ובשנת 1914 כנציג בוועד ההורים של תלמידי "העזרה" במכתב, למנהל ילון, שנושאו התנהגות בריונית של תלמידים.

משפחתו של יצחק ליפקין

1. הבת הבכורה פרידה ליפקין נישאה לאדון סלונים ועברה להתגורר בחברון .

2. לאה ליפקין נישאה לצדוק קרויז והתגוררה בשכונת שערי ירושלים (שכונה זו מכונה גם כן אבו אל-בסל).

3. הבן הגדול חיים ליפקין היה אב ל- 7 ילדים והתגורר בכניסה לשכונת אהל שלמה בין ילדיו: צבי ליפקין שאחד מבניו הוא הרמטכ"ל והשר לשעבר אמנון ליפקין-שחק.

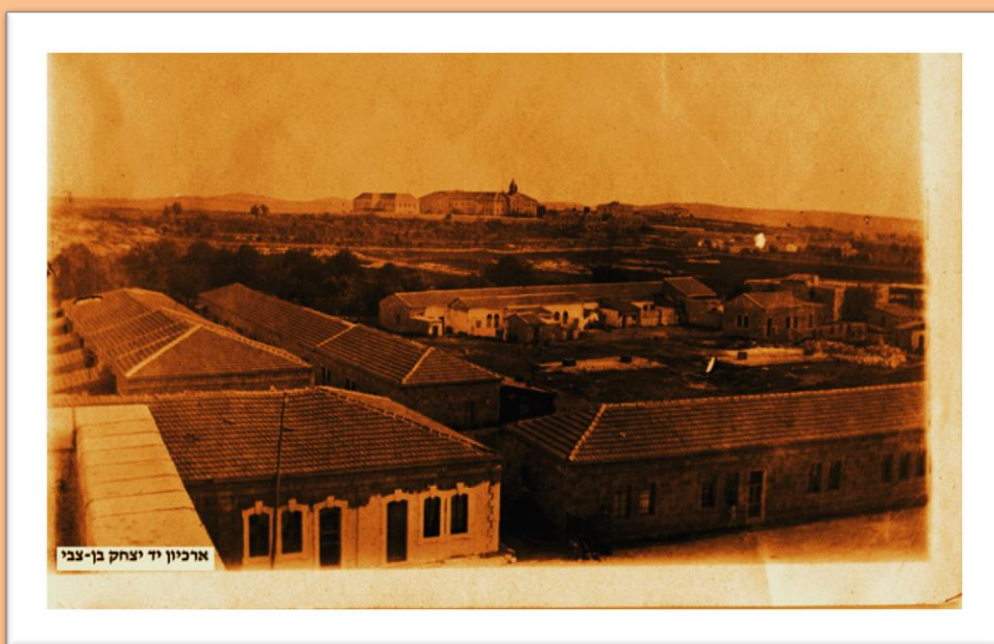
4. יעקב ליפקין, אביהם של משה וציפורה. ציפורה הייתה מקורבת מאד לאימי פנינה שטמפפר- כרמון עוד מימי העיר העתיקה בירושלים. בתה של ציפורה היא יהודית צל-ציון שמדבריה הבאתי בחיבור זה. יעקב נפטר צעיר עוד לפני מות אביו יצחק.

5. שמעון ליפקין התגורר עם 2 מששת ילדיו, הבנים עובדיה ואבינועם בשכונת "שערי ירושלים".

6. חנה ליפקין נישאה לאדון זקס והתגוררה בשכונת "שערי ירושלים".

7. רבקה ליפקין נישאה לאדון וילנר וירדה לארה"ב

8. צעיר הבנים פנחס ליפקין אב ל- 6 ילדים התגורר בשכונת שערי ירושלים, עסק בחלפנות כספים בשותפות עם פנחס צוקרמן משכונת אהל שלמה. (החנות שלהם הייתה ברחוב דוד בעיר העתיקה בירושלים).

שכונת אבו בסל-1903 ברקע

**בית היתומים "שנלר". השכונה נבנתה ע"י יצחק ליפקין
אביו של יעקב בעלה הראשון של גיטל.**

אסתר מלר בצעירותה

**פנחס גרייבסקי בספרו "זכרון לחובבים ראשונים" חלק ה' ירושלים תרפ"ח
, מספר בהערצה גדולה (תוך הבאת אירועים מדהימים) על יצחק ליפקין,
עוז רוחו, כשרונו לקשור קשרים גם עם האוייבים המרים ביותר בחברון
וחריצותו.**

יהודית מספרת על סבתה גיטל שהייתה אישה מיוחדת שנודעה בעשייתה,

בחינה, בחוכמתה ובטוב ליבה.

לדבריה היא וסבתי חיה שטמפר, שהייתה חולנית, היו שכנות וגיטל דאגה לה ושלחה תמיד את בנותיה לבדוק את שלומה.

בניגוד למרבית הנשים שדברו אידיש או ערבית דברה גיטל עברית טובה.

יהודית זוכרת אותה הולכת לבית הכנסת כשהיא לובשת את שמלתה הטובה ביותר בצבע צהוב-זהוב שיהודית ידעה כי כאשר גיטל לובשת אותה הגיע "יום טוב".

את לימודיהן היסודיים למדו (לפחות חלק מן הבנות) בביה"ס "למל" בירושלים.

אחר כך עבדו במקומות שונים : (חנויות, משרדים וכו')

אסתר המשיכה ללמוד בבית הספר לאחיות "שערי צדק".

בשנות העשרים עברו האחיות : צפורה, אסתר ודבורה להתגורר בתל אביב ברחוב תחמוני. בשלב מסוים הצטרפה אליהן גם האם גיטל.

רחוב תחמוני תל אביב

בתל אביב עבדו הילדים במקומות שונים, שנה אחת עבדה אסתר ביפו.

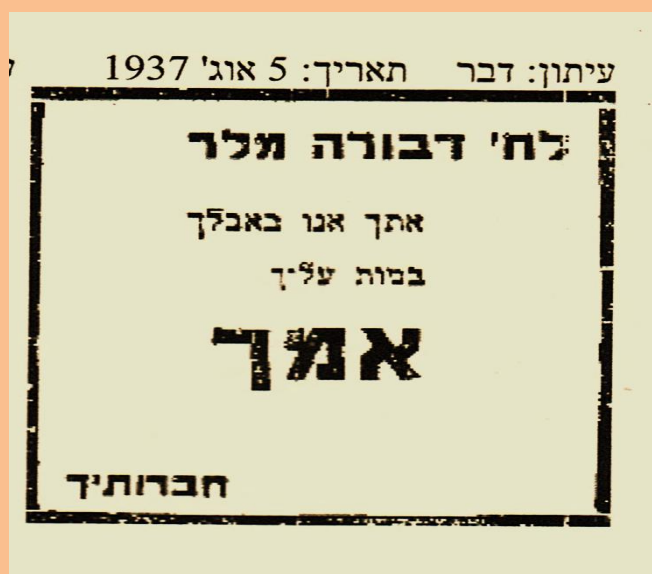
גיטל נפטרה בגיל 56 בעקבות מחלה בדרכי השתן ב-29.7.37 וקבורה בנחלת יצחק.

בעיתון "דבר" משנת 1947 (אוקטובר) מצאתי שאסתר ליפשיץ מארה"ב

חיפשה את אסתר מילר שגרה מקודם ברחוב תחכמוני מספר 5.

יהודית ומשה צל-ציון ביום נישואיהם

ביום ה-5 באוגוסט 1937 הופיעה בעיתון "דבר" ההודעה על פטירתה של גיטל":

לח' דבורה מלר אתך אנו באבלך במות עליך אמך-חברותיך (כנראה חברותיה של דבורה כאשר עבדה בדואר)

הבניין הישן של בית החולים "שערי צדק" בראשיתו.

בבניין זה עבדה ולמדה אסתר רוז

העיתון הרשמי של ממשלת המנדט מפרסם את שמות האחיות המוסמכות בכל בתי הספר לאחיות בארץ.

אסתר מלר היא בין תשע הבוגרות של בית הספר לאחיות של בית החולים "שערי צדק".

זה היה המחזור השני של בית הספר. עיתון "דבר" מיום 8/10/1939 מספר על הטכס שנערך עם סיום המחזור הראשון והשתתפו בו, בין היתר, רופאים, אחיות, הרב הראשי ונציגי השלטון הבריטי. ד"ר וואלאך העלה זיכרונות מחיי ירושלים.

הלימודים היו קשים ותובעניים.

התלמידות עבדו משבע עד שש וחצי בערב ורק אחר כך למדו .

במידת האפשר נתנו לתלמידות חצי יום חופשי בשבוע.

(על פי ספרה של רות שרם "מלאכים בן הסלעים").

אמבולנס של בית החולים בחצר "שערי צדק" שנות ה-30.

אחרי "שערי צדק" נתקבלה אסתר לעבודה כאחות בבית החולים בילינסון. תוך כדי עבודתה נפצעה בידה ונאלצה להפסיק לעבוד כאחות בבית החולים.

נמצאה לה עבודה כמרכזנית במרכז קופת- חולים ולאחר תשעה חודשים תבעה קביעות בעבודתה.

קופת חולים לא נענתה לדרישתה ואסתר פתחה בשביתת שבת ואף בשביתת רעב, במשך שלשה ימים רצופים בתא הטלפון הצר כשהיא רועדת מקור. השביתות החלישו אותה במידה רבה.

עיתון "חרות" סיקר את השביתה בשתי כתבות ב - 23/12/49

וב -26/12/49.

**העיתון תקף את המוסד ההסתדרותי המתנכל לדרישות הצודקות של
העובדת על שהרחיקו ממנה את העובדים הרבים, מנעו ממנה קומקום
למים חמים ואפילו נעלו ומנעו ממנה שימוש בחדרי השירותים.**

**בעיתון "הבוקר" (סוף דצמבר וראשית ינואר 1950) מצאתי סיקור על
השביתה .**

**העיתון תקף את המוסד ההסתדרותי המתנכל לדרישות הצודקות של
העובדת .**

**ככל הנראה הושג בסופו של דבר ובלחץ התקשורת הסכם , היא חזרה
לעבודתה כאחות ולאחר תשעה חודשים הגיעה לקריית שמונה וכאן פתחה
בחיים חדשים עם חיים.**

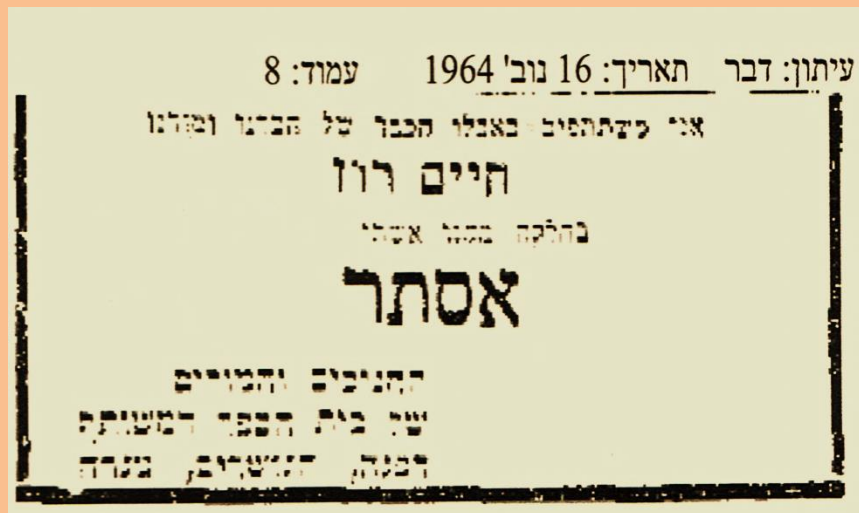
העקשנות נדרשה לה מאד במקום החדש.

על חייהם ופועלם של אסתר וחיים רוז בקרית שמונה בפרק נפרד.

אסתר נפטרה ב-15/11/64 ונקברה בקרית שמונה

האחות אסתר

הודעת האבל על מות אסתר בעיתון "דבר"

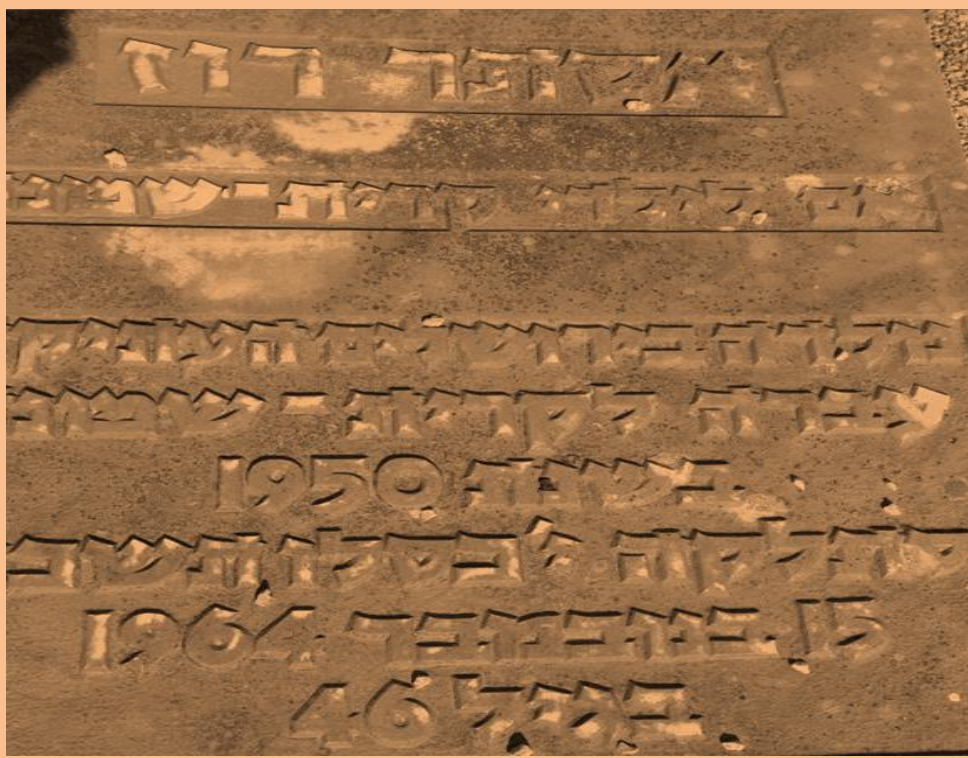
לחבר ולמורה חיים רוז מהחניכים והמורים של בית הספר המשותף

"דפנה " "הגושרים" ו"מנרה"

הכיתוב על מצבתה של אסתר

אסתר רוז

**אם לילדי קריית שמונה
נולדה בירושלים העתיקה
עברה לקריית –שמונה
בשנת 1950
נסתלקה י' כסלו תשכ"ה
15.11.1964
בגיל 46**

על פי רישומי משרד הפנים אסתר רוז לבית מלר ילידת **1913** בת אברהם מאיר

נפטרה בקרית שמונה -15.11.1964

בת אחותה יהודית צל- ציון מאשרת את נתוני משרד הפנים.

לאחר פטירתה של אסתר שלחה לחיים קרובת משפחתו מארצות הברית מכתב בו כתבה בין היתר:

"כאשר קיבלנו את הידיעה כולם בכו ולמרות שהמוות היה צפוי ההודעה הייתה כואבת מאד, כולם אהבו והעריכו אותה. אמא אמרה שהיא הייתה מתוקה, טובה וכנה ושהיא מעולם לא פגשה אשה כמוה.

היא הייתה אחת ממיליוןאחת מהרבה מיליונים."

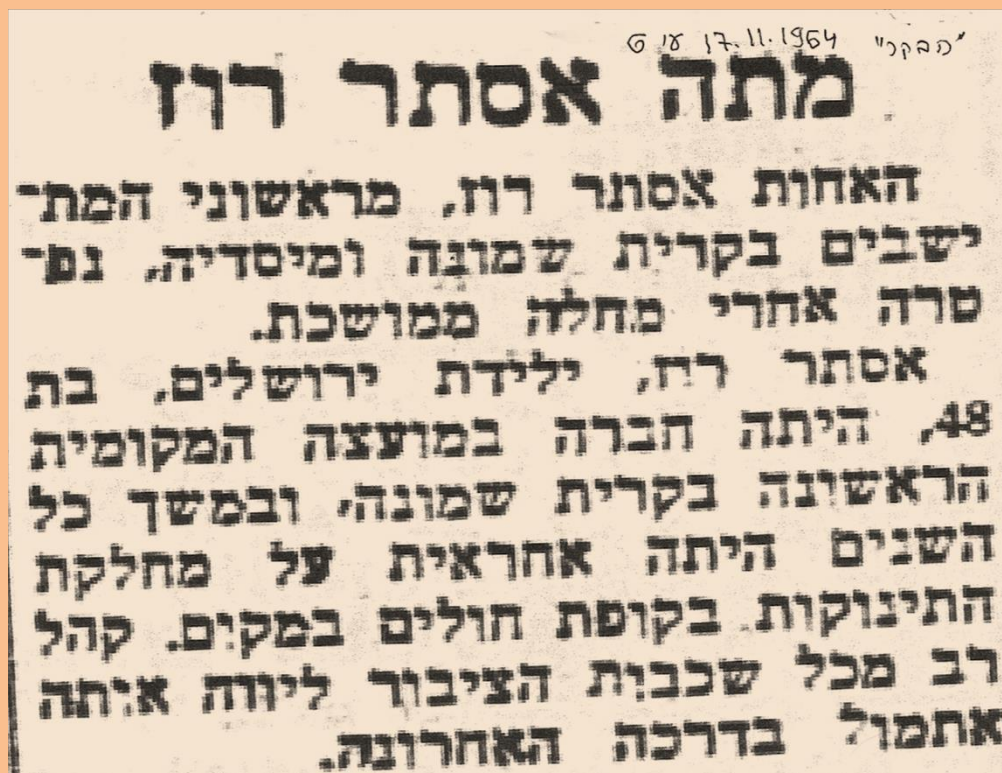
חיים אלבז מנהל המוזיאון לתולדות קריית שמונה סיפר לי שבשעות ההלוויה של אסתר כל קריית - שמונה שבתה ממלאכה כל הקריה כאבה ודאבה את מותה של האחות והאם לילדי הקריה זו הייתה אסתר.

מתה אסתר רוז (בעיתונים "הבקר" ועל המשמר ביום ה17 בנובמבר 1964).

האחות אסתר רוז מראשוני המתיישבים בקריית שמונה וממייסדיה נפטרה כאן אחרי מחלה ממושכת.

אסתר רוז ילידת ירושלים הייתה חברה במועצה המקומית הראשונה בקריית שמונה ובמשך כל השנים הייתה אחראית על מחלקת התינוקות בקופת - חולים במקום.

קהל רב מכל שכבות הציבור ליווה אותה אתמול בדרכה האחרונה.

חיים רוז – תולדות המשפחה

(על חייו בקריית שמונה בפרק נפרד)

חיים רוז – תמונה משנת 1965

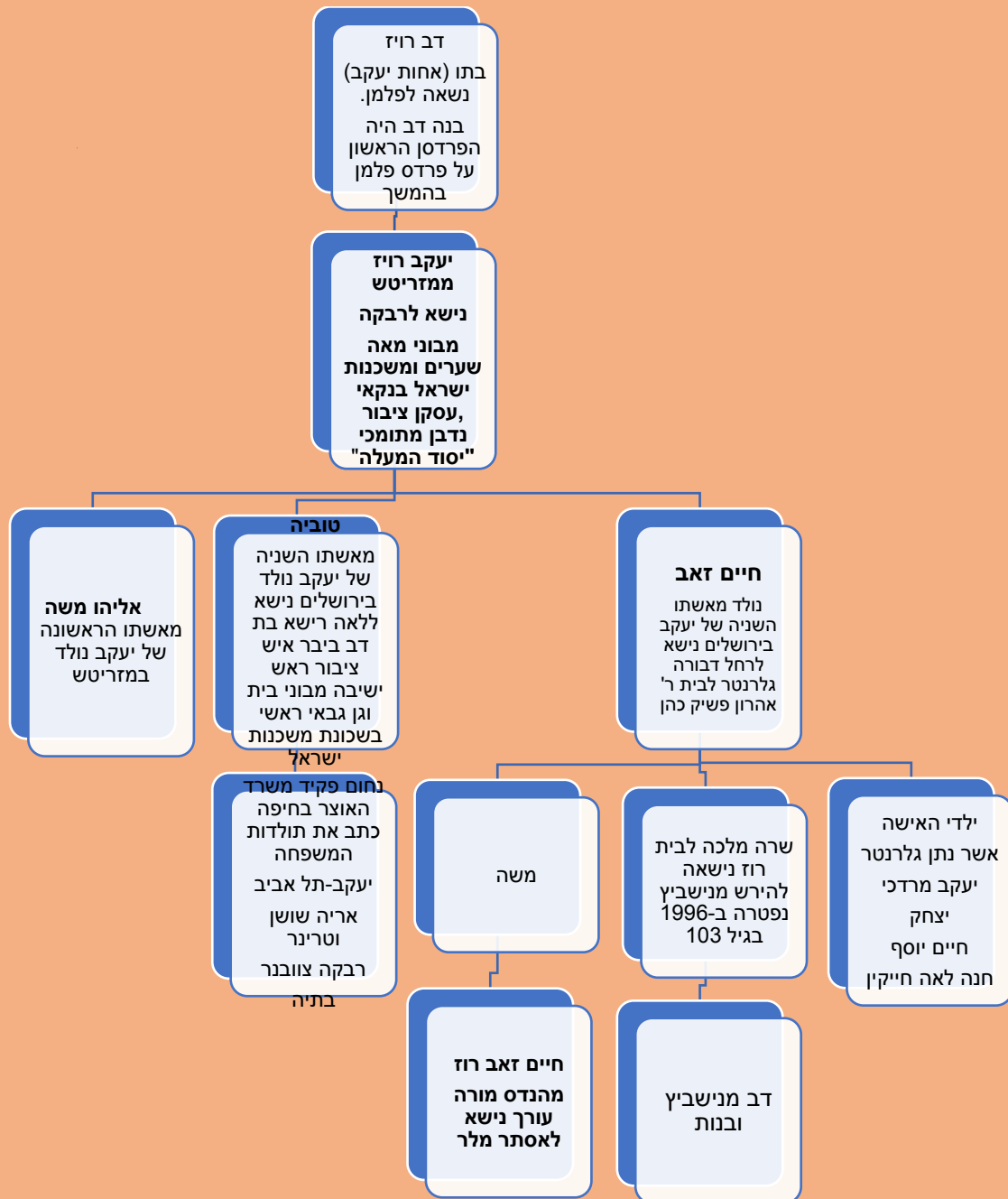
נספחים

1. מוצא המשפחה - מזריטש.
2. "יסוד המעלה" שהוקמה על ידי עולי מזריטש שיעקב רוז הסבא רבא היה מהתומכים במייסדיה.
3. על יעקב רוז הסבא רבא של חיים רוז ו"פרדס פלמן"

העיירה מזריטש-מקור משפחתו של חיים רוז (נספח בסוף הפרק)

עץ משפחה - חיים רוז

חיים רוז השתייך למשפחה ירושלמית ותיקה , ידועה ושורשית . הסבא רבא יעקב רוז עלה לארץ ישראל ולירושלים בשנת 1850 בערך .

יעקב היה איש ציבור בעל עמדה ונכסים ותרם להקמת שכונות ואף סייע למושבה "יסוד המעלה" .

גם בנו של יעקב , טוביה רויז שהיה אחיו של הסבא של חיים היה ידוע בעבודתו החינוכית והציבורית בירושלים .

שרה מנישביץ , דודתו של חיים – אחות אביו משה הייתה נשואה לצבי הירש מנישביץ בן דוב . צבי הירש היה נשוי בראשונה עם לאה שטמפר שהיא בת יהושע שטמפר, לאה הייתה בת הדוד של סבי שלמה שטמפר . הרש מנישביץ השתתף בחתונת סבי שלמה שטמפר (עיתון "החרות ירושלים" יולי 1910)

ללאה (שנפטרה צעירה בשנת 1909) וצבי נולד בן - יהושע . שרה הייתה אשתו השנייה של צבי הירש . המדובר במשפחת התעשיינים הידועה "מנישביץ" שאבי המשפחה דוב הקים את מפעל המצות .

דוב בנם של צבי הירש ושרה ובני משפחתו המשיכו והרחיבו את מפעלי המצות והאוכל הכשר בארצות הברית וברחבי העולם והם גם תרמו ועזרו מאד כלכלית לעולם הישיבות ולארגוני הצדקה בירושלים במשך שנים רבות ובמדינת ישראל .

חיים רוז הגיע לקריית שמונה מתוך עולם של עשייה .

אב המשפחה בארץ - יעקב רוז

יעקב רוז הגיע לארץ ישראל בשנת 1850 בערך ולא בשנת 1868-לפי עדות נכדו-נחום רוז.

בחיבור שכתב נחום " יום ליום יביע אומר" נחום כתב בשנת 1963 שסבו עלה לא"י לפני 95 שנים כלומר בשנת 1868 אבל , ייתכן שנחום רוז כתב תאריך זה שנים רבות בטרם פרסום החוברת כי הרב מ . אוסטרובסקי בהספד על טוביה ב"ר יעקב רויז ('הצפה' יוני 1949) כתב כי ר' יעקב רויז עלה ארצה לפני מאה שנה בערך , כלומר בשנת 1850 בערך ועל כך גם בהמשך .

נחום נולד בשנת 1915 הוא בנו של טוביה רויז . נחום חיבר גם את : "ירושלים עירי משכנות שכונתי" . נחום הוא בן הדוד של משה – אביו של חיים רוז .

יעקב רוז נולד בשנת 1809 (לפי הרשום בספר המוח'תאר ירושלים) הגיע מהעיר מזריטש בפולין .

היה עשיר מאד וכינויו בירושלים היה "הנגיד ממזריטש". לפי אוסטרובסקי "ר' יעקב נגיד ממזריטש".

התואר "הנגיד" התייחס להיותו עתיר נכסים, בר אוריין ועסקן ציבורי.

במזריטש עסקו בני המשפחה בעיבוד עורות.

לפי המסורת הזמין אחד מהאצילים הפולניים את ראשי משפחת רויז שהתגוררו בגרמניה להגר לפולין לעיירה מזריטש ולפתח שם את תעשיית העור והשיער. במזריטש, עסקי המשפחה שגשגו.

הפרטים לפי רשימתו של בן המשפחה (בשנת 2007) "מנוף קדומים של בית אבא משפחת רויז" בכתב עת העוסק במזריטש ועוד עיירות.

על העיירה מזריטש – בהמשך.

דוב רויז אביו של יעקב שימש כמנהל אחוזתיו של אחד הנסיכים. **בתו של דוב רבקה (אחותו של יעקב רוז) נישאה לבן משפחת פלמן. בנם דוב היה הפרדסן היהודי הראשון בארץ ישראל.**

על פרדס פלמן – בהמשך

יעקב נאבק נגד התפשטות החסידות במזריטש. היה מהמתנגדים המעטים במזריטש.

יעקב קיבל החלטה לעלות לארץ ישראל למרות עושרו ומעמדו המבוסס (גם בבית הכנסת היו רשומים על שמו שניים מהמושבים).

כאשר גמלה ההחלטה בליבו של ר' ינקל הוא יעקב רוז לעלייה, אשתו סירבה ויעקב התגרש ממנה.

ידוע כי ילדיו ממנה ומשפחותיהם עברו לגור בארצות הברית.

יעקב עלה לארץ ישראל עם שבעים אלף רובל כסף - אך לאחר שהשקיע מאוחר יותר, חלק מהונו במניות עות'מאניות ירד מנכסיו.

בשאר כספו כלכל אישה ושני בנים עד שהגיע לזקנה מופלגת.

למרות גילו עסק במסחר וברכישת אדמות. רכש חדרים להשכרה והיה אף בין הפעילים בארגון המימון יחד עם המייסדים של השכונות "מאה שערים", "משכנות ישראל", "מזכרת משה" ועוד.

היה פעיל בעזרה למתיישבי "יסוד המעלה" מעולי מזריטש וכוונה בפיהם "הנדיב ממזריטש". בשנת 1906 מצאתי בעיתון 'השקפה' (ביום ה 9 - בנובמבר) את חתימתו של יעקב רויז ממזריטש לצד אנשי ציבור נוספים בירושלים ובהם גם הרב אליעזר דן בהרלב"ג (אליעזר דן הוא דור שלישי

לגבריאלי בן דן שעלה עם תלמידי ההגר"א בשנת 1809 ומיכה – הכותב , בן דור שביעי מגבריאלי (החתימה מתייחסת לתעודה משנת 1860 .

לפי הרב אוסטרובסקי אכן עלה יעקב רוז ממזריטש לארץ ישראל בשנת 1850 בערך .

גם הנכד נחום רוז מספר על מעורבותו של יעקב רוז בעניין חברתי אצל הרב שמואל סלנט בירושלים .

יעקב רוז נישא בשנית במזריטש לרבקה בת זאב (לפי ספר המוח'תאר) ואסתר ממשפחת רבי חיים צאנז (לפי נחום רוז) .

יעקב רוז נפטר לפי נחום רוז בג' חוה"מ פסח תרנ"ז כבן 89 שנים . לפי המקור הנוסף : נפטר ב"מיתת נשיקה" צלול ושולט בכל אברי גופו . כמה ימים טרם פטירתו בחג הפסח הלך להתפלל אצל "הכותל המערבי" .

לפי כרטיס הקבר בהר הזיתים של יעקב רוז יש שינוי ותאריך פטירתו הוא ביום ה – 17 באוגוסט 1894 כבן 85 שנים . ייתכן כמובן שהמדובר ביעקב רוז אחר – אבל אין עדות שהיו שניים בשם הזה .

זאת , לפי הברור שערכתי במרכז הדיווחים בהר הזיתים .

הבן של יעקב רוז חיים זאב נולד בירושלים . הוא הסבא של חיים רוז נשוא החיבור . הסבא נישא לרחל דבורה גלרנטר לבית ר' אהרן פשיק כהן (מנקר – מן הסתם מקצועו) מירושלים .

על הסבא רבא של חיים רוז אהרן הכהן פשיק אביה של הסבתא רחל מצאתי בעיתון 'החרות ירושלים' משנת 1914 (בחודש ספטמבר) אהרן פשיק היה בין העסקנים בשכונת "כנסת" בירושלים שפעלו בשכונה במפעל של הגשת תבשילים ולחם לעזרת נזקקים .

שלושה ילדים היו ליעקב רוז - רוז

1 . אליהו משה נולד במזריטש מאשתו הראשונה (לפי המסופר ע"י נחום רוז) .

2 , חיים נולד בירושלים בשנת 1873 (לפי ספר המוח'תאר) .

3 . טוביה נולד בירושלים בשנת 1874 (לפי ספר המוח'תאר) .

הבן אליהו משה לא הוזכר בספר המוח'תאר .

אצל נחום רוז יש שינויים קטנים לתאריך הלידה : לחיים וטוביה לפי התאריך העברי. חיים וטוביה הם בניה של האישה השנייה : אסתר רבקה בת וולף ממעזריטץ.

כפי שכבר ציינו הרי בן אחותו של יעקב רוז, הוא דוב פלמן ואלמנתו שהתפרסמו מאד בארץ ישראל באומץ ליבם ונחישותם כפרדסנים היהודים הראשונים בארץ.

1301	יעקב	1299	אסתר
1301	יעקב	1265	אסתר
1301	יעקב	1225	אסתר
1301	יעקב	1289	אסתר
1301	יעקב	1290	אסתר
1301	יעקב	1259	אסתר

מתוך ספר המוח'תאר (התאריכים תורכיים)

יעקב בן בער יליד מעזריטש, בנו חיים, בנו טוביה ילידי ירושלים.

הבן הגדול כבר לא היה כנראה בבית.

והאשה רבקה ממעזריטש

מתוך ספר המוח'תאר (התאריכים תורכיים)

כאמור לעיל : ספר המוח'תאר – של יהודים אשכנזים נתינים עות'מאניים בירושלים . ספר נפוס – . מפקד הרשומים . הספר היחידי בעברית מסוף המאה ה – 19 ועד ראשית המאה ה – 20 . הספר בגנזך המדינה .

לפי נחום רוז דודו חיים זאב רוז בן הרב הנגיד יעקב רוז שנולד בירושלים העתיקה בשנת תרל"ד, 1874, נפטר בשנת תרנ"ו (1896) כלומר היה כבן 22 במותו .

צאצאיו היו משה , שרה – מלכה , אשת ר' צבי מנישביץ (אשתו השנייה) .

למשה בן : חיים זאב רוז , מהנדס , מורה , מוציא לאור ירחון טכני "הטכנאי – הצעיר" , גר בקריית – שמונה , אשתו אסתר לבית ליפקין (נחום לא דיפקין כי אסתר הייתה לבית מלר . אימה גיטל הייתה נשואה בראשונה ליעקב ליפקין) , אחות ראשית בקופת – חולים בקריית – שמונה .

הרחבה נוספת על ילדיו של יעקב רוז - רוז

1 . **משה אליהו הבן הגדול** , היה גם בארץ ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה , חזר לפולין ונפטר שם . ילדיו הם דב , דוד , חיים , נחמן רייזל ושיינה גליקה . חלק מילדיו הגרו לארצות הברית וחלק התגוררו בארץ (על פי החוברת של נחום רוז) .

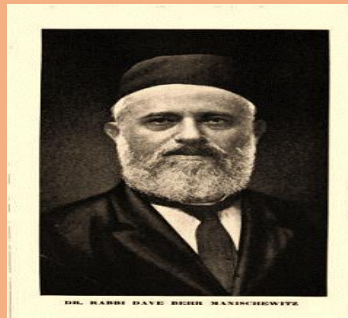
2 . **חיים זאב רוז** נישא לרחל בת ר' אהרן פשיק (כהן) עליו כתבנו לעיל . חיים זאב נולד בתרל"ד ונפטר כעבור 22 שנה בשנת תרנ"ו . לרחל ולחיים זאב נולדו שני ילדים : משה שהיה אביו של חיים רוז נשוא החיבור ושרה – מלכה שנולדה בשנת 1893 והאריכה ימים עד לגיל 103 . שרה נפטרה בשנת 1996

(יוני) וקבורה בהר המנוחות , גבעת שאול בירושלים . **שרה מלכה הייתה אשתו השנייה של צבי הירש מנישביץ (הראשונה כאמור הייתה לאה בת יהושע שטמפר שנפטרה בשנת 1909 בחודש נובמבר . ילדם של צבי ולאה הוא יהושע מנישביץ , יהושע ע"ש סבו – יהושע שטמפר) .**

בעיתון 'מוריה' משנת 1910 (אוגוסט) מצאתי ברכה לנישואיו (השניים) של צבי הירש . המברך היה משה שמזאל שעהנבוים .

צבי הירש היה בנו של התעשיין האמריקאי דוב מנישביץ מסינסינטי מייסד האימפריה שעדיין חולשת על מוצרים יהודיים כשרים : מצות , יין , געפילטע פיש ועוד .

דוב החל במפעל המצות באמריקה בשנת 1888 כאשר השקיע חמישים דולר ומיד שכלל והשביח יכולת המפעל והרחיב את הייצור .

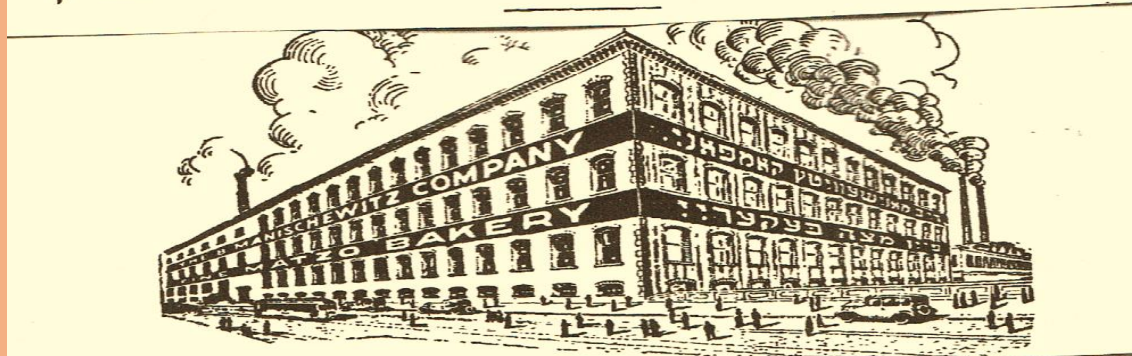

דב מנישביץ התעשיין

הידוע

מצה הנאכל בכל מושבות – מצת מנישביץ

דובער – דוב בר' יחיאל מאנישעוויץ נפטר בשנת 1914 . על תולדות חייו נכתב גם בעיתון 'מוריה' , על לימודיו ועיסוקיו בתעשיית המצות .
בצוואתו הקדיש דוב 2500 דולר לעזרה לעשרה תלמידי חכמים בירושלים ולמוסדות בעיר .

צבי הירש מנישביץ ובנו יהושע בן לאה שטמפפר

הבן צבי הירש למד בישיבת "מאה שערים" .
בין המוסדות שהתאבלו בירושלים על מות דוב היו : מושב הזקנים והזקנות המאוחד , מנהלי בית החולים "ביקור חולים" , ובית חינוך נערים ירושלים ,

בשנת **1914** (יוני) נפתחה בירושלים ע"ש דוב מנישביץ . הישיבה ל – 15 אברכים בבית הכנסת של דובר הורנשטיין . מנהל הישיבה היה הבן צבי הירש .

בשנת **1915** (בעיתון דער מארגען זשורנאל , עיתון יומי בניו – יורק , בנובמבר) תודה לבני משפחת מנישביץ מהישיבה ע"ש דוב שנפתחה בירושלים . בין המברכים : משה בער רויז , אולי אביו של חיים רוז וגם טוביה רויז אחיו של הסבא .

בשנת **1916** – ברכות מהישיבה בראשה טוביה רויז והמשגיח אהרן - ובין הלומדים יהודה לייב בן טוביה .

בשנת **1919** - אחרי מלחמת העולם הראשונה , צבי מנישביץ שעיתון 'דאר היום' מכנה אותו "בן עירנו" תורם לחלוקה בין המוסדות בירושלים סכומים של 4000 דולר ולאחר מכן 15000 דולר ולוקח על עצמו לארגן התרמה בסכום של רבע מיליון דולר . בהמשך לאותו עניין , מביע העיתון את צערו על 'הסכומים המוגזמים' של מספר היתומים , האלמנות , החולים והתלמידים שהמוסדות הירושלמיים הציגו בבקשות ואותם פרסם מנישביץ . העיתון פונה במילים : "חכמים היזהרו !" .. הקצאת הכספים נקבעה בחו"ל אבל עם הרשות לוועד האשכנזי בירושלים לשנות לפי הצורך .

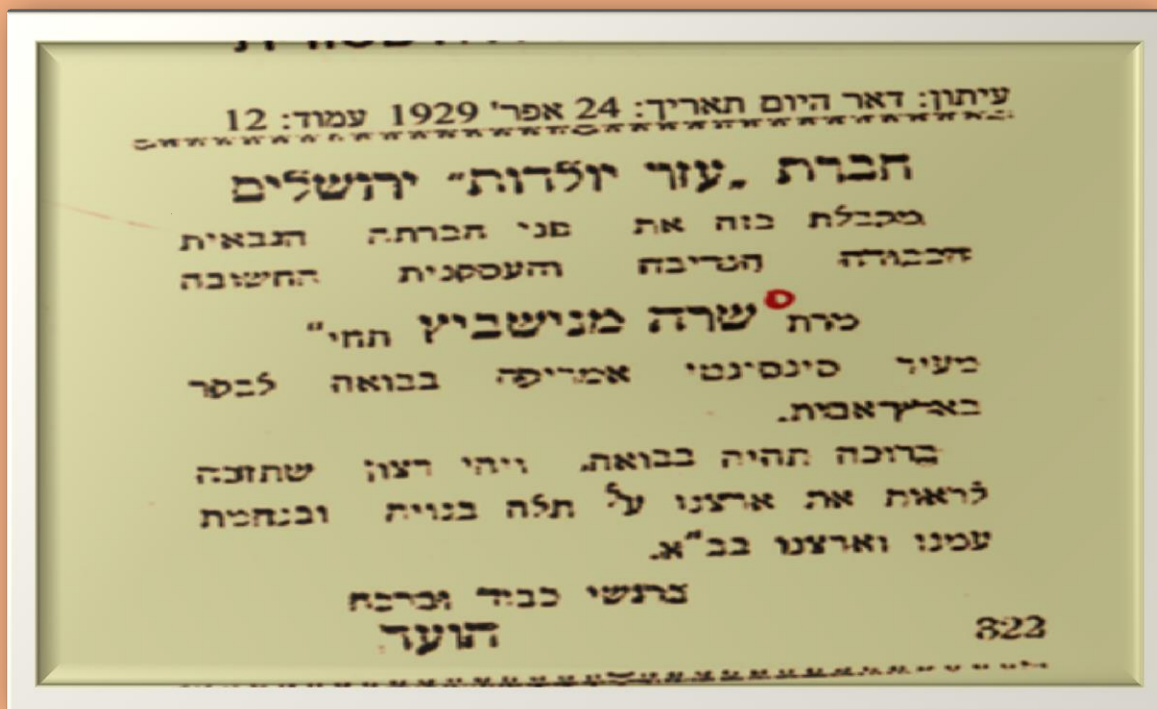
ב – **1919** הישיבה ע"ש דוב מנישביץ היא בבית הכנסת של ר' ישראל רובינשטיין בשכונת "מאה שערים" . מספר האברכים הוא - 20 . בראשה טוביה רויז ואהרן פאליק מקרוביו .

האחים מנישביץ הפרישו 'מעשר רווחיהם' לבני הישיבה , לכלכלה , לתמיכה בשכר דירה ועזרה חודשית . בימי מלחמת העולם הראשונה שלחו ממנישביץ לירושלים לעזרת המוסדות אפילו משלוחים כפולים בשל החשש שבגלל המלחמה אבד המשלוח הראשון .

בשנת **1920** על גבי העיתון ברכות של "שנה טובה" מטוביה ובנו יעקב רויז לבני משפחתם בארצות הברית – למשפחת מנישביץ .

בשנת **1922** שולחת שרה – מלכה מנישביץ מאמריקה חבילות לעזר ליולדות ועבור התינוקות וכן סכום כסף ('דאר היום' דצמבר) .

בשנת **1929** ברכה גדולה "ברוכים אתם בבואכם" לנדיב רב הפעלים שקנה לו עולמו בארץ הצבי , במוסדות תורתה ומפעלי ישובה : צבי הירש מאנישביץ מסינסינאטי , אוהיו בהופיעו יחד עם בני ביתו בארץ קודשנו . הברכה של הישיבה הגדולה והתלמוד תורה מאה – שערים ועוד ברכות גם לשרה מלכה מ'עזר יולדות' , מ'עזרת נשים ירושלים' , מלומדי הישיבה ע"ש האבא דוב , מ'בית התבשיל הכללי והכנסת אורחים של אליאך' , מבית היתומים "ציון" , מגבאי ישיבת "אהל משה" ומנהלי בית החולים "משגב לדך" (הברכות ב'דאר היום , ספטמבר) .

על המצבה של שרה – מלכה מנישביץ בבית העלמין בגבעת שאול בירושלים , שנפטרה בשנת 1996 נכתב : " כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון" .

בשנת **1932** בישיבה בירושלים שהחזיקו האחים מנישביץ לזכר אביהם למדו עשרה תלמידים למחזור בן שלוש שנים . התקבלו רק מצוינים ללימודים בדרגה גבוהה . בוועדה לקבלת האברכים השתתף גם הרב קוק (לפי בית תלמוד מאנישעווץ , הוצאת האחים מחזיקי הישיבה) .

צבי הירש מנישביץ נפטר בשנת **1943** בבית הכנסת .

ב'הפרדס' הירחון הרבני תורני – ביטאון של אגודת הרבנים התורניים האורתודוקסים בארה"ב בחודש נובמבר , הספידו מרגליות : צבי חתם תמיד "צבי הירש מנישביץ מירושלים" . למד בילדותו בישיבת "עץ חיים" בירושלים , היה מן המשכימים ללמוד כאשר פאותיו הגיעו עד סנטרו , תמיד הייתה בת צחוק על פניו . ביתו ומשרדו של בעל מאפיית המצות הגדולה בעולם (למשל לפי 'הצפירה' **1928**) היו תמיד פתוחים לרווחה בפני הנצרכים : " נתון תיתן" "ולא ירע לבבך בתתך לו" היו לו "מורי הדרך" . בפועל – עיקר "מסחרו" היו : ענייני תורה , צדקה וחסד .

צבי הירש היה פעיל ב"המזרחי" באמריקה חבר בנשיאות הסתדרות בני א"י באמריקה ('דאר היום' **1932**) .

בהודעה מסחרית בשנת 1950 ('הצפה' פברואר) חבילת מזונות 'פסח מנישביץ' כוללת: בשר, שמן, שומן מאכל, תה, קפה, קקאו ועוד.

דב מנישביץ בנם של שרה – מלכה וצבי הנושא את שם סבו והיה אחד משלושה בני הדודים שניהלו את המפעל העצום, מספר ברשימה שהתפרסמה בשנת 1956 (בעיתון 'הצפה') על הסבא שהיה מומחה במכונות והיה הראשון שארז מצות בקרטון וכך נשלחו לארצות רבות. המפעל עבר "התאמה" לכל ימות השנה וגם ל"מצות – חמץ" מסוג רך שטעמן טוב ולמאכלים נוספים: דגים

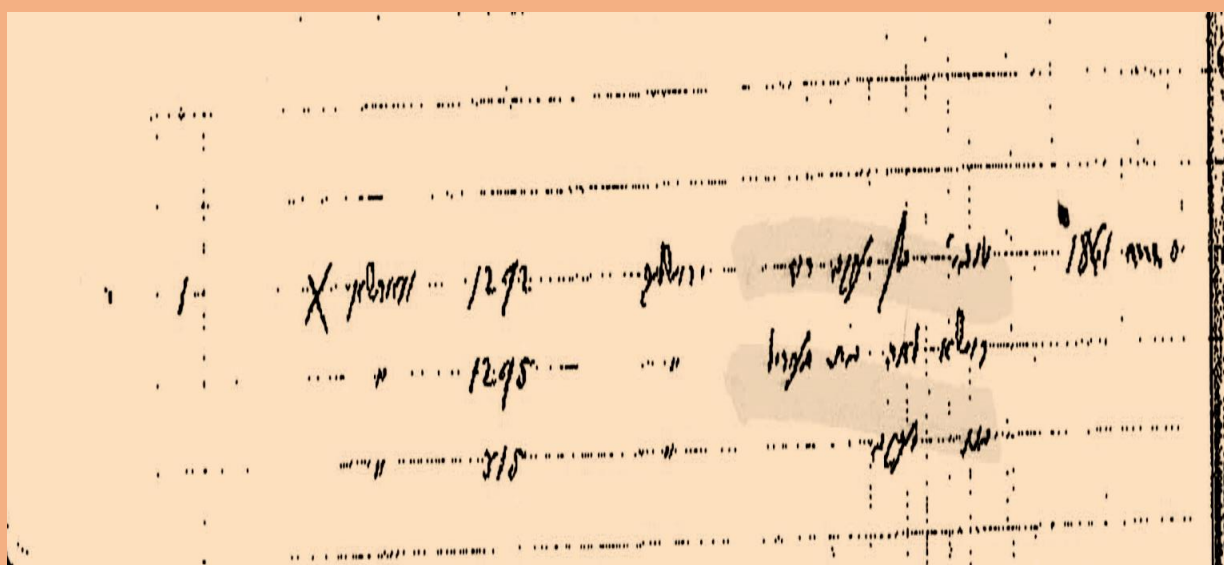
ממולאים (ארוזים), מרק עוף, אטריות, עוגיות והכל בהשגחה ובכשרות מובהקת. הנכד היה מעורב בנעשה במדינת ישראל ואף בהנהלות של מוסדות חינוך ותרבות.

3. הבן השלישי של יעקב רוז הוא: טוביה רוז

לפי ספר המוח'תאר ירושלים נולד בשנת 1292 בירושלים – זאת השנה התורכית שהיא שנת 1876.

כתוב גם ווארשא – כנראה מ'כולל ווארשא' וכך גם אצל רישא והבן יעקב. אישתו רישא לאה בת בעריל ילידת שנת 1295 תורכית שהיא שנת 1879. הבן יעקב יליד שנת 1315 תורכית שהיא שנת 1899.

מתוך "ספר המוח'תאר" רישום האוכלוסין התורכי "טוביה בן יעקב, רישא לאה בת בעריל והבן הגדול יעקב"

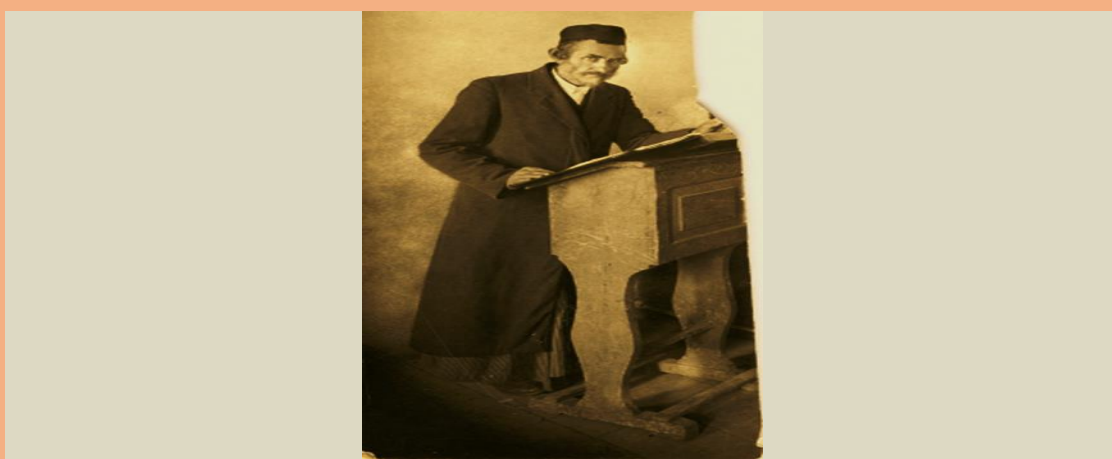

36

טוביה ובני משפחתו

טוביה עומד למעלה באמצע ומתחתיו אשתו לאה

טוביה כמורה בתלמוד תורה "עץ חיים" ששכן בבניין ביהכ"נ "החורבה"

משפחת רוז בטיול למצרים . על החמור טוביה - על הגמל אשתו

בזמן מלחמת העולם הראשונה (1915) עסק טוביה רוז יחד עם אנשי ציבור מוכרים מאד בירושלים (פנחס גרייבסקי ויעקב ולירו ואחרים) בחלוקת עזרה לעניי ירושלים שסבלו מן הרעב הכבד .

אחד מהפעילים הוא פישל לוי הרוקח שהיה אחי הסבתא שלי (מיכה - עוד אחד מהקשרים שנתגלו תוך כדי הכתיבה) .

בשנת 1917 ב'החרות ירושלים' (מרץ , אחד הגיליונות האחרונים) הובאה הודעה מטעם "ועד החיטה היהודי בירושלים" . טוביה רוז נזכר בשכונת "משכנות" בירושלים .

טוביה רוז היה פעיל במוסדות העזרה לחלשים ובהרחבת יישוב השכונות בירושלים .

בשנת 1922 ('דאר היום' ספטמבר) צוין שמו של טוביה רוז כנואם בבית הכנסת ב "משכנות" מטעם תנועת ההתאזרחות .

בשנת 1944 ('הד המזרח' ספטמבר) כשנערכה בתל – אביב מסיבת יובל ה – 75 להקמת השכונה " נחלת שבעה" מוזמן טוביה להשתתף כאחד המכובדים .

בשנת 1946 ('הצפה' אוקטובר) טוביה רוז שהיה פעיל בתנועת "המזרחי" הופיע ברשימת הנואמים בבתי הכנסת לקראת הבחירות .

י' סיוט יתל"ה 15.8.1915 2

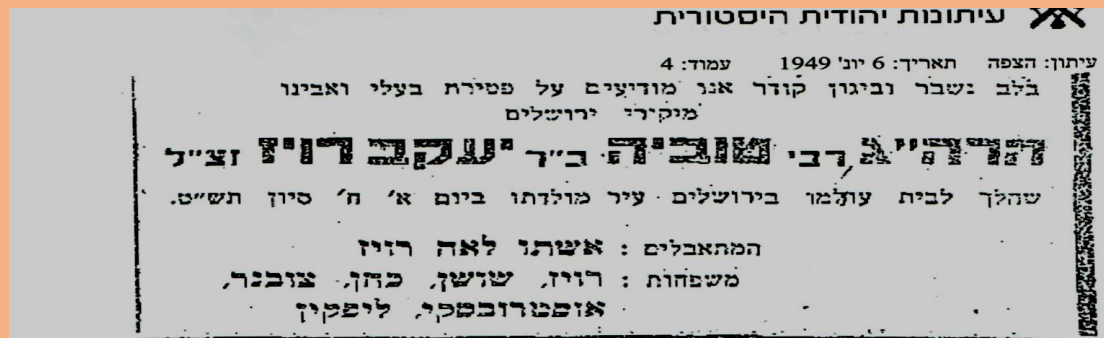
ירושלים.

בכית-המרסא-לעינים. — ה'ד"ר
ג' כ' ו'. הסנהל לביה-מרסא-לעינים. לסען
ה'ק"י עשה בשבוע זה נתוח בעין השמאלית של
אשה הזקנה ססיה. אשר לא יכלה לראות בעין
זאת, כי נשתתז הערשה (Lentille) שלה.
ונתוח בעשה ביד סהיה ואסינה (אף כי תאשה
בתנועותיה הכבדה את המלאכה על הסנהל) ובכל
מכשירים שששתכשים בהם לדבר הזה. בסוסדות
רפואת-עינים היותר גדולים שבאירופה. הרופא
גנ'ל סהיה את העין ותוציא את הערשה הנשחתה
חכם בעודנו עוסק ברחיצת העין ובנקייה, לפני
אום עליה את החתול, ש'ב' א' ל' ת' כ' ת'
ה' א' י' ת', כפי שנראה עי' הנסיונות שעשה
הרופא באצבעותיו כול העין הנפקה.
הנתוח הזה הוא אחד מהיבה הנעשים בסוסד
גנ' פעם בפעם ותמיד בהוצאות סיכות. והרופא
ומוסחה גנ'ל הוא באסת פועל ישועות ליושבי
ועיר וכנותיה וגם לעיר הסדינה בכלל, בהצילו
מסון רב. יחודים וכני עם הארץ, מעירון וכתשיבו
הם איר עיניהם וכריאיתן ביד חכמתו
מובה עליו.
ראוי ורצוי היה, כי תאנשיכ, אשר לתם
מספם, ישימו לב יותר למיסד הזה, שתוא עתה
יחיד בעיר וכסדינה ואשר הוא עוסק על כרום
ועודתה, אף כי הוא סיכל תיבה מסני מצב-
מלתסה ותמצוקה שכאז כגללו.
אספה בדבר המכללת. — כיום התשישי
יחת במשרד ועד המכללת אספה גרולה שבה
שתתפו, מלבד חברי הועד, גם מחלקי המסיכה
ין עניי השכונות ורחיכות העיר, האדונים מ'פישל
די, ליב אכרמסצר, סשה ברזל, יצחק דבילה, ג'יס
ופלסקה, סידכי גרשון ווינברג, סאיר ג'יניאד,
עקב ולירו, יוסף המבורגר, אברהם ספורסא, יוסף
לדברג, מ'סוכית רוג, טוביה כין, יהודה אלתר,
חיס איירבך, פנחס גרייבסקי, סרדכי שלנק, ג'חום
לניקר, אלמר פטילצר, חכם אברהם סליס, חכם
לסח לניאדג, סשה סרק, שלום יעקב פירדסן,
רוך חדיה.
האספה דנה בדבר המשכת המיכות העזרה
העניים היותר זקוקים וקבלה החלטות בנוגע לזה.
הועד המשותף. — חברי הועד המשותף
חליפו באספתם הראשונה שחיתה אחרי הכחירות
אחרונות להפסיק את ישיבותיהם לחי'ש אחד.
לא ידוע לנו אם הועד בא לידי החלטת זו
שום פעמים הכרחיים או בכדי לנות מ'עזרה
גדולה.

בזמן מלחמת העולם הראשונה (1915) עוסק טוביה רויז יחד עם אנשי
ציבור מוכרים מאד בירושלים : פנחס גרייבסקי, יעקב ולירו, מרדכי שלנק
ואחרים בחלוקת עזרה לעניי ירושלים שסבלו מן הרעב הכבד.

אחד מהפעילים הוא פישל לוי הרוקח שהיה אחיה של סבתו של מיכה (אחד מהקשרים שנתגלו תוך כדי הכנת העבודה)

מעיתון 'החרות ירושלים', שנת 1915 מיום ה – 15 באוגוסט עמוד 2 "אספה בדבר המכלת"

הרה"ג רבי טוביה ב"ר יעקב רויז זצ"ל - הלך לעולמו בירושלים עיר מולדתו ביום א' ח' סיון תש"ט

המתאבלים: אשתו: לאה רויז משפחות: רויז, שושן, כהן, צובנר, אוסטרובסקי, ליפקין.

ההודעה בעיתון 'הצפה' (ה – 6 ביוני 1949 בעמוד 4).

"זיכרון לנופלים" הרב טוביה ב"ר יעקב רויז ז"ל. כתב הרב מ. אוסטרובסקי - 'הצפה' 16 ביוני 1949

הרב כתב על טוביה איש ויליד ירושלים. על אביו ר' יעקב רוז – רויז שעלה לפני כמאה שנים ממזריטש יעקב היה גביר וסוחר וגם תלמיד חכם.

עיתון: הצפה תאריך: 16 יוני 1949

זכרון לנפלים

הרב טוביה ב"ר יעקב רויז ז"ל

קשה להתרגל למחשבה הטהרה כי
הרב טוביה רויז הישר והחמים הלך
מאחור. האיש האהוד על הכל והמערך
רץ עם חבריו איננו עוד יכולו לא
יישמע ברבים. הוא היה איש ירוי
שליב ויליד ירושלים. אביו, ר' יעקב
רויז, מהמנהיגים המעטים במחשבה,
עלה ארצה לפני מאה שנה בערך. גביר
וסוחר וגם תלמיד חכם, נודע בכישרו
"ר' יעקב גביר ממורטש".

הרב טוביה רויז ירש מאביו את
אהבתו העזה לירושלים וסביבותיה, כי
שלמד עוד בישיבה התפרסם בין רב
תו וחבריו כמלמד ובקי. עוד בני
עוריו הצטיין בכתיבתו ככתבי הקר
דש ומפרטיהם. תכונתו העוקרת הי
הת — כשרונו הכללי מצוי כמסביר
לשומעי לקחו. תכונה זו הביאה אותו
למקצועו בו עסק מרבית ימיו: הרבצת
תורה ברבים.

אכן, זכה ר' טוביה והעמיד מאות
תלמידים, ביניהם רבנים גדולי תורה.
רבים מתלמידיו זוכרים עד היום בעד
בועט אותן השנים שכלו במחיצתו
של ר' טוביה מורם ומדריכם. והם יש
אלו בהערכה את דמית רבם הנעלה
בלבם. הנצבית.

הרב מ. אופטרוזמסקי

מחבר: מ. אופטרוזמסקי

טוביה ירש מאביו את אהבתו לירושלים וסביבותיה, בישיבה התפרסם כמתמיד
ובקי ומצטיין בכתבי הקודש ומפרשיהם. כשרונו המיוחד והבלתי מצוי היה
להסביר לשומעיו את לקחו וזה הביא אותו למקצועו מרבית ימיו: הרבצת תורה
ברבים.

ר' טוביה זכה להעמיד מאות תלמידים ביניהם רבנים וגדולי תורה והם זוכרים
אותם הימים שבילו במחיצתו של ר' טוביה שהיה מורם ומדריכם.

בנו של טוביה-אריה

ד"ר אריה שושן (רויז) מתוך ספרו של עו"ד שבת יזכריה: "סיפורי חצרות
ובתים בין החומות".

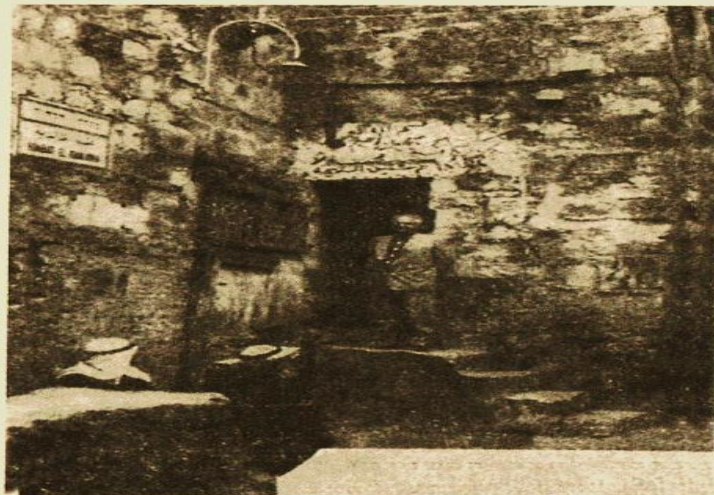
ד"ר אריה שושן, שימש רופא וטרינר בירושלים. הוא כתב את אחד הספרים
המרתקים על חיי ירושלים וההווי בה. התקופה היא שלהי המאה הי"ט עד
שנות העשרים. הספר נקרא: "ירושלים עירי – חיי אנשי ירושלים".

ד"ר אריה שושן, נולד בירושלים בחצר הרב הירשנזון, בתחילת המאה
העשרים. המשפחה התגוררה זמן מה בחצר הירשנזון, ולאחר מכן עברה
לגור בחצר סמוכה באזור - ומשם עברה המשפחה לגור בשכונת "משכנות".

על אריה שושן מצאתי בעיתון 'דאר היום' בשנת 1927 (אוגוסט):

מר אריה שושן (רוז) בנו של מר טוביה רוז גמר בהצטיינות את חוק לימודיו בלונדון בתור רופא בהמות . הציעו לד"ר שושן כמה משרות טובות בחו"ל אבל הוא מבכר לעבוד בעיר מולדתו .

בין החיבורים שכתב שושן , אריה : 'בשבילי הרפואה ההומנית והוטרנירית ' 'הרמב"ם על בריאות ויחסי ציבור' קורות כרך ה תש"ל – תשל"ב וכן : "אנו ובעלי חיים" , "בעלי חיים בספרות ישראל בין יהודי לבהמתו" ועוד .

צילום מתוך ספרו של ד"ר אריה רוז – "ירושלים עירי".
א. רוז בעת ביקור בחצר הירשנזון, לאחר "ששת הימים" (מאי - 1967).
הוא עומד על המדרגות, שליד הכניסה לחצר - בה נולד.

צילום שני מהביקור של אריה רוז בחצר הירשנזון, לאחר מלחמת "ששת הימים" (מאי 1967). אריה רוז מספר ומצביע, לשכנים

צילום מתוך ספרו של ד"ר אריה רוז "ירושלים עירי" בעת ביקור בחצר הירשנזון לאחר "ששת הימים"

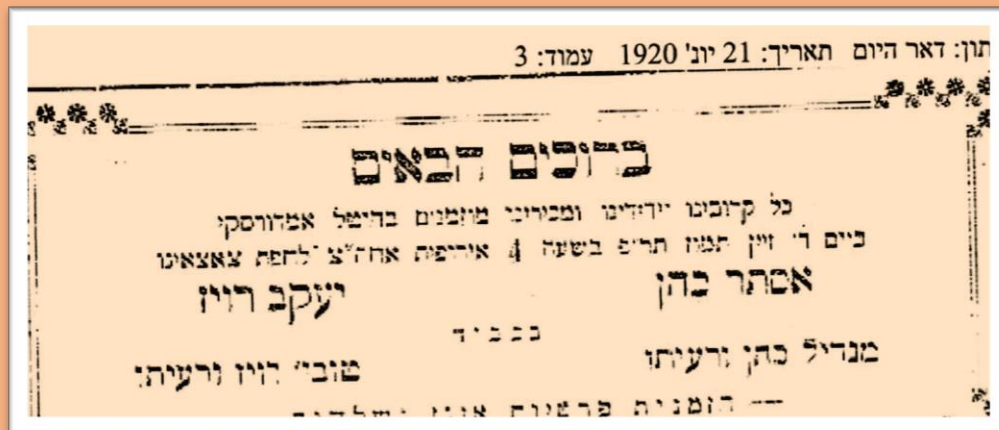
הוא עומד על המדרגות שליד הכניסה לחצר - בה נולד .

צילום שני מהביקור של אריה רוז בחצר הירשנזון לאחר מלחמת "ששת הימים" . אריה רוז מספר ומצביע לשכנים הערבים על הבית בו התגוררה משפחתו בעבר .

שני הצילומים מתוך ספרו של שבתי זכריה , "סיפורי חצרות ובתים בין החומות" הוצאת ראובן מס , ירושלים 2006 , עמוד 159 .

בן נוסף של טוביה רויז

הבן יעקב: הבן יעקב רויז נישא לאסתר כהן בשנת 1920 במלון אמדורסקי בירושלים (ההזמנה ב'דאר היום' בחודש יוני).

עיתון "דואר היום" 21/6/1920 טוביה מחתן את בנו יעקב

באותו עיתון ('דאר היום' ספטמבר) מברכים אסתר ויעקב רויז : "ברכתנו הנובעת מקרב לבנו"

לקראת השנה החדשה את צבי הרש מאנישוץ וגם "להורינו , משפחתנו וקרובינו שנת אשר וברכה שנת שיבת בנים לגבולם" .

יעקב רויז פתח לימים משרד נסיעות וחברת ביטוח .

יעקב התגורר בבית הראשון על עמודים בתל – אביב בסגנון הבאוהאוס - בשדרות רוטשילד מס' 84.

נספח 1: מוצא המשפחה של יעקב רוז - ממזריטש

מזריץ (מזריטש) היא עיירה באוקראינה, כ-19 ק"מ ממערב לקורץ וכ-40 ק"מ ממזרח לרובנו.

כיכר השוק במזריץ' –
1930

תולדות יהדות מזריץ' – על פי אברהם גפני בעריכת נפתלי ברזניאק

פולין ומזריץ' ידעו במשך ההיסטוריה תהפוכות רבות. עד איחוד פולין וליטא ב-1576, נכלל הישוב בגבולות ליטא וכבר ב-1447 היה לעיר. בימי חלוקתה השנייה של פולין, ב-1793 סופחה העיר לאוסטריה ובקונגרס וינה ב-1815, הועברה לרוסיה. מאז הקמת פולין העצמאית בסוף מלחמת העולם הראשונה ועד היום מזריץ' נכללה בגבולותיה, להוציא תקופת מלחמת העולם השנייה.

ראשית הישוב היהודי במיינדזיץ' פודלסקי (להלן מזריץ') לוטה בערפל

על פי הידוע, ב-1562 היה במזריץ' רחוב יהודי, בית כנסת ששימש גם כבית ספר ובית עלמין יהודי, אולם לא ידוע מתי נוסד בית הכנסת הראשון. מזריץ' נמנית בין המקומות הראשונים בפולין שבהם הודפסו ספרים עבריים. בית דפוס שהיה קיים כבר ב-1595 ובעליו היה יעקב פולק, הועבר אחר כך לבזל, שבשווייץ. את השירותים הקהילתיים הראשונים קיבלו המתיישבים כנראה מקהילת בריסק, הקהילה נאבקה על עצמאותה וגם זכתה בה ב-1688. מזריץ' שהייתה קהילה חשובה, שיגרה נציגים לוועד ארבע ארצות, ואחד מהם אף היה פרנס הועד. מזריץ' התפתחה אט-אט כעיר יהודית. אם ב-1674 היהודים בה היו מעוט (21% מכלל התושבים), הרי ב-1827 הם הגיעו לרוב ממשי של 65% מכלל התושבים ועם השנים משקלם הלך וגדל.

בימי גזרות ת"ח-ת"ט (חמלניצקי 1648) הגיעו הפורעים לפודלסיה, ובמזריץ' מנו 300 קורבנות יהודים. רכוש יהודי רב נשדד ע"י הקוזאקים ועל ידי עניי העיר הלא יהודים.

במאה ה-18 הקהילה השתקמה. ב-1793 וב-1815 היו יהודי העיר קורבן לעלילת דם, לאחר ביטול ועד ארבע ארצות ב-1764 הפכה הקהילה לגוף אוטונומי. לאחר הסיפוח לרוסיה ב-1815 שלל השלטון כל סמכות מהקהילה, ומינה את ראשיה. במזריץ' מונו רב ושני דיינים שקבלו את משכורתם מהקהילה. רוב יהודי מזריץ' השתייכו לקבוצת ה'מתנגדים', שלא כיישובי הסביבה שנטו רובם לחסידות. אבל שוב בניגוד לרוב הישובים, היחסים בין הרוב למיעוט היו תקינים. אדמו"רים בעלי שם ביקרו בעיר ותקופה מסוימת אף כיהן בה הרב יחיאל מיכל היילפרין מחסידות קוזמיר. רק במאה ה-19, בימי כהונת הרב יום טוב רפאל ליפמן, שהיה מתנגד קנאי, פרצה מחלוקת חריפה בין המתנגדים לחסידים, וחרם הוטל על החסידים. מסיבה זאת נאלץ הרב לעזוב את הקהילה ובעקבות זאת היחסים חזרו למסלול הרגיל. בין הרבנים האחרים נמנים הרב צבי הירש שכיהן בסוף המאה ה-16, הרב נתן נטע כצלנבוגן שעלה ארצה ונפטר בה ב-1689, הרב משה יהושע יהודה לייב דיסקין (1817-1898) שעלה לארץ, התיישב בירושלים וייסד את בית היתומים הנושא את שמו, הרב איסר שפירא (בנו של הרוב רפאל שפירא), שעלה לארץ ב-1930, גם הרבנים יצחק יעקב ונטפויגל, (-1887 1978) שהיה ראש ישיבת מאה שערים, והרב שמעון יעקב הלוי (1870-1950) שהיה רב בתל-אביב היו ילידי מזריץ'. בשרפה שפרצה בעיר ב-1845 בה עלו באש 300 בתים, ניזוקו גם בית הכנסת הגדול, שבנייתו החלה ב-1761 ומעריכים שהכיל כ-3,000 מקומות ישיבה, ובית המדרש שהיה מולו. בכל שנות ההתיישבות היהודית בעיר פרצו שרפות רבות שגרמו לסבל רב לאוכלוסייה בכלל וליהודים בפרט. לאחר השרפות הופיעה מגפת הכולרה שגרמה לתמותה רבה. לפי רישומי הרוקח אייכלר, בשנת 1848 נפטרו כ-1,000 איש במשך שבועיים והעיר נותקה מהעולם, פרט לשליח הדואר שהיה מגיע, זורק את החבילות והמכתבים ובורח. בעיר היו עוד מספר בתי מדרש של בעלי מלאכה (חייטים, סנדלרים, סורגים ובעלי עגלה) ומספר בתי מדרש שנשאו את שמות מקימיהם. בכל בתי המדרש התקיימו שעורים לקהל הרחב. החסידים על זרמיהם השונים, התפללו בבתי תפילה משלהם. מספרם הגדול של מוסדות צדקה בעיר בלט: הכנסת כלה, ביקור חולים, לינת-צדק, לחם עניים, בית יתומים, בית אבות וקופות צדקה שונות. ב-1850 נבנה בית חולים מאבן במקום המבנה הקודם שנשרף. אחד מרופאיו הראשיים התמנה לרופא המחוזי. לאחר מלחמת העולם הראשונה הורחב, בית חולים, ולידו פעלו מרפאות חוץ ותחנה לטיפול באם ובילד).

1930 מגרשים את היהודים לרחוב לובלסקה (לפני הגשר)

המוסד החינוכי היהודי הראשון שהוקם במזריץ' היה תלמוד-תורה וב-1867 נבנה עבורו מבנה מיוחד. במשך הזמן הוחדרו אליו גם לימודי חול ואף עברית מדוברת. בתחילת המאה העשרים רבו מספר ה'חדרים' בעיר, ואחד מהם נקרא 'תלמוד תורה עם דרך ארץ'. כאשר הוכרז בפולין על חינוך חובה, נעשה המוסד הזה לבית הספר העממי היהודי הראשון. מאוחר יותר הוקם בית ספר עממי נוסף, ואח"כ אף הוקמו שני בתי ספר לבנות. ב-1912 נפתחו ביוזמה מקומית ובאישור השלטונות ארבע כיתות גימנסיה, ובהן לימדו עברית. שנתיים לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה (1914) נפתחה ישיבה, שנסגרה עם פרוץ המלחמה ונפתחה מחדש בשנות העשרים. חיי התרבות בקרב הקהילה היהודית בעיר היו ערים ביותר. סופרים רבים הוזמנו להרצות וקראו מיצירותיהם. לקראת סוף המאה ה-19 נפתחה ספרייה גדולה ובה ספרים בעברית, באידיש, ברוסית ובגרמנית. להקת דרמה מקומית ולהקות תיאטרון מבחוץ הופיעו באולם התיאטרון המקומי. במכבי האש היהודי, ארגון התנדבותי שקם ב-1904, נוסדה תזמורת כלי נשיפה. מראשיתה התבססה הכלכלה היהודית על מסחר ומלאכה. הסוחרים היהודים הגיעו עם סחורתם לשווקים בגרמניה ומשם הביאו מוצרי טקסטיל ומשי שמכרו בשוק המקומי. יחד עם הסחורות הביאו הסוחרים גם את כתבי מנדלסון ועימם את השפעת ההשכלה. הנוער למד גרמנית בנוסף לשפת המדינה. מ-1775 התקיימו בעיר ארבע שווקים לשנה במועדים קבועים שאליהם הגיעו מקרוב ומרחוק. ב-1782 הוענקו ליהודי העיר זכויות מלאות. עם הסיפוח לרוסיה נפתח גם השוק הרוסי בפני הסוחרים היהודים. ביטול האיגודים המקצועיים בידי השלטון הרוסי סייע בידי בעלי המלאכה היהודים, שממילא לא נתקבלו אליהם. היהודים היו גם חלוצי התעשייה. תוצרת בורסקאי מזריץ' נמכרה בכל המדינה.

במאה ה-19 פותחה תעשיית הזיפים (בין היתר, ייצור מברשות משיער חזיר), ועד מלחמת העולם השנייה עמדה מזריץ' בראש התעשייה הזאת בכל בעולם. את הפרוות תוצרת מזריץ', מכרו בשווקים הגדולים ברוסיה. ב-1845 הקים הרוקח היהודי אייכלר מפעל למי קולון, שהתפרסם במדינה ואף השתתף בתערוכה בקלן שבגרמניה. על יד התעשיות הגדולות התפתחו גם כמה מפעלים קטנים כמו בית חרושת לגפרורים ועוד. ב-1906 נפתח בנק מסחרי יהודי. בימי מלחמת העולם הראשונה שותקה הכלכלה. העיר ננטשה על ידי רבים מתושביה והנותרים סבלו מחרפת רעב. בית יתומים שנבנה במקום יועד לילדים יהודים שהובאו מכמה ערים באזור. אחרי המלחמה (1918) ניסו היהודים לשקם את חייהם, אולם הגבולות החדשים מנעו את הסחר הבינלאומי והדבר פגע גם בסחר פנים. בעיקר סבל הסחר היהודי מתחרות הקואופרטיבים הפולנים שהוקמו בשנות העשרים. ב-1921 היו במזריץ' כ-250 מפעלי מלאכה ותעשייה זעירה בבעלות יהודית ובהם עבדו כ-800 איש, מעסיקים ושכירים כאחד. הפועלים השכירים התקיימו בקושי רב. המובטלים, שלא השיגו עבודה, נעזרו בתמיכת קרובים וארגוני עזרה יהודיים מחו"ל. הג'וינט תמך בשיקום העיר. ב-1925 התארגנו הסוחרים ובעלי מלאכה היהודים באיגודים שסייעו להם בקבלת אשראי. ב-1927 הוקם בנק קואופרטיבי יהודי. בסוף שנות העשרים הקימו היהודים עוד כמה מפעלים (חוטי ברזל, עטים ונורות). שלוש תחנות קמח היו בבעלות יהודית. רק מקצת היהודים היו בעלי מקצועות חופשיים.

הרעיון הציוני רכש לו חסידים כבר בימי חובת ציון וב-1893, קבוצה של 20 צעירים ממזריץ' עלתה לישראל והקימה את יסוד המעלה שבגליל. אחרי מלחמת העולם הראשונה נוסד מועדון ציוני, בו התקיימו שעורי עברית ותנ"ך. התנועות ציוניות שפעלו בעיר היו: 'הציונים הכלליים', 'מזרחי', 'הרוויזיוניסטים' (החל מ-1926) ו'התנועה המאוחדת' (שקמה ב-1933 על ידי איחוד בין ה'התאחדות' לבין 'פועלי ציון'). בין תנועות הנוער בלטו 'השומר הצעיר' שקם במחצית הראשונה של שנות העשרים ו'גורדוניה' שנוסדה בסוף שנות העשרים, והיה ברשותה מה שכונה קיבוץ הכשרה. ב-1926 הוקם סניף 'החלוץ' וכעבור שנתיים 'החלוץ הצעיר'. ב-1927 נוסד סניף 'החלוץ מזרחי' וב-1930 'צעירי מזרחי', תנועת נוער שהקימה גם היא במזריץ' קיבוץ הכשרה לחברי התנועה מכל הסביבה. ב-1930 הוקם 'בית"ר'. ב-1923 נוסד 'בר-כוכבא' אגודת ספורט ולידה חוג לדרמה ותזמורת. 'אגודת ישראל' מפלגה לא ציונית, ייסדה סניף במקום ב-1920. כעבור זמן התארגנו גם 'צעירי אגודת ישראל'. בית ספר לבנות 'בית-יעקב' החל גם הוא לפעול. בשורות הפועלים הייתה השפעה ל'בונד' שהוקם במזריץ' ב-1901. שביתה של כמה ימים, שאורגנה על-ידו ב-1905, שיתקה את כל העיר. 'הבונד' פעל גם בתחום התרבות, הקים מועדון וספרייה, בית ספר יידישאי ובין שתי מלחמות העולם הוקמו תנועת הנוער שלו 'צוקונפט' (עתיד), תנועת הילדים 'סקיף' ואגודת ספורט 'מורגנשטרן' (איילת השחר). כוחם של היהודים בעיר בא לידי ביטוי בבחירות למועצה. ב-1920 זכו היהודים ב-17 מתוך 24 המנדטים. שניים משלושת חברי המועצה היו יהודים ואחד מהם ש. קמנין כיהן כסגן ראש העיר. ב-1937 על מנת להקטין את מספר הנבחרים היהודים, צורפו לעיר כמה כפרים שבהם לא גרו יהודים, ומספר הנציגים היהודים במוסדות העיר ירד.

נספח 2: "יסוד המעלה" -יעקב רויז – רוז הסבא רבא של חיים רוז שכונה : "הנגיד הנדבן ממזריטש"- היה מהתומכים במייסדי המושבה .

יסוד - המעלה נוסדה בשנת 1883 על שפתו הדרום-מערבית של אגם החולה והייתה מן המושבות הראשונות שהוקמו על ידי אנשי העלייה הראשונה , והמושבה השנייה שהוקמה בגליל העליון לאחר ראש פינה.

יסוד המעלה נוסדה על ידי" חברת "נחלת שדה וכרם" שהוקמה בידי 24 יהודים ממזריטש ובריסק, כאחת מתנועות" חובבי ציון" שקמו ברחבי מזרח אירופה לאחר פרעות ה"סופות בנגב".^[1]שליחי התנועה קנו מידי משפחת עבו מצפת כ-2000 דונם תמורת 500 רובל כסף.. בעת שנחתמה העסקה בין משפחת עבו לעולי מזריץ, בעוד הקונים החדשים סובבים בנחלה, נתגלתה לפתע, תוך כדי חפירה, אבן ועליה כתובת בארמית: "יזכר לטאב מאן דמיטבתי", שפירושה: "יזכר לטוב כל המתיישב כאן".אבן זו, שבסופו של דבר התגלגלה כנראה עד למוזיאון בפריז, שכנעה יותר מכול את נציגי עולי מזריץ לרכוש את הנחלה" (ציטוט מאתר משפחת עבו . לאחר הרכישה עלו שבעה מהקונים ומשפחותיהם לצפת. יחד עם שני בני צפת שעיבדו את המקום עוד מזמנה של משפחת עבו וחלוץ נוסף מאמריקה ירדו המייסדים הראשונים לקרקע והחלו לעבד את אדמת המושבה. בסוף 1884 התגוררו במקום 12 משפחות, שכללו 36 נפשות בבית אחד שהופרד על ידי מחיצות המייסדים סבלו מרעב וממלריה שהכתה במקום שהיה רווי ביצות. מהיעדר רישיונות בניה

נאלצו המתיישבים להקים לעצמם אוהלים וסוכות למגורים. במהלך שנים אלו דעך אט אט הסיוע הכספי מקופת החברה באירופה וכשלו נסיונותיהם של המתיישבים להשגת תמיכה כספית ורישיונות בניה. הרב יעקב חי עבו סייע להם ככל יכולתו להחזיק שם מעמד. יתר על כן, כדי להביע את תמיכתו הבלתי מסויגת ואת אמונתו בעתידה של המושבה, קשר עצמו, הרב יעקב חי, בקשרי משפחה עם אחד מחלוצי המתיישבים, בהשיאו את בתו היחידה, מסעודה, לאריה לובובסקי.

בשנת 1887 חל המפנה כאשר בעת ביקורו בארץ נענה הברון רוטשילד לבקשתם של אנשי המושבה לקחת אותה תחת חסותו. בסיועה של פקידות הברון הושגו רישיונות הבניה ועל פי המלצתו של האגרונום מטעם הברון, נסים בכור אלחדוף, הוחל בגידול ורדים לתעשיית הבשמים ובנטיעת עצי תות לגידול טוואי המשי. במאי 1890 התקיים טקס הנחת אבן פינה לבתי היישוב^[6]. במקום הצריפים הקטנים שהיו שם קודם לכן נבנו בתים גדולים עם גגות רעפים. הברון סידר להם עבודה באחוזה שלו בזמנים בהם לא עבדו בשדותיהם.

בשנת תרנ"ג 1893, נעשה ביסוד-המעלה ניסיון להוציא 'מור', מיץ בושם מוורדים. עיתונאי מספר: "נסיון מעשי המור החל, ומאלף קילוגרם שושנים הוציאו שני קילוגרם מור, שלוש פעמים יותר ממה שמוציאים משושני ארצות המערב, אך לעומת זה רפה בה ריחו של מור יסוד-המעלה", "כן עשו בשנה החולפת משתלה לשושנים, והניסיון הראשון עלה יפה"

מצבם הדתי בשנת 1896 תואר בהצפירה: "הם נושאים עליהם עול מלכות שמים, כי רובם בני תורה, ואינם עוזבים את כל חיי עולם מפני חיי שעה". בשנת השמיטה תרנ"ו הם השביתו את הגינות מאחורי הבתים אך עיבדו את השדות בהתאם להיתר המכירה¹. בתקופה זו גדלה המושבה והצטרפו אליה מתיישבים ושטחי אדמה נוספים.

עם המעבר של מושבות הברון לחסותה של יק"א בשנת 1900 נוספה לפרויקטים החקלאיים שהיו במושבה רפת חלב גדולה שהייתה אמורה לשווק את תצרוכתה לכל הגליל. אולם פגעים חקלאיים וחוסר כדאיות לרכישת מוצרי התעשייה הביאו לשפל חריף במצבה של המושבה. המצב הירוד הגיע עד כדי המלצת נציגות יק"א לסגירת המושבה. אולם, למול נחרצותם של המתיישבים בראשותו של המייסד פישל סלומון החליטה יק"א להשאיר את המושבה על כנה ולממן את השירותים הנצרכים במושבה מקופתה.

בשנת השמיטה תר"ע (1910) קבלו על עצמם כל משפחות המושבה, 25 במספר, לשמור שמיטה ללא הסתמכות על היתר המכירה^[10]. כתוצאה מכך

סבלו אנשי המושבה מחסור ויק"א אף איימה עליהם שתחדול מלתמוך בהם ("המצפה" 21/1/1910).

בשנת 1911 השתקעה במושבה, הרופאה הד"ר שרה בן-עמי סולודר אשר תרמה רבות למיגור ה-מלריה.

בשנת תרע"ב (1912) ביקר תייר ביסוד המעלה, והוא מספר על תושביה שסבלו מקדחת ורבים מתו:

99 בכפר קטן זה בערך יש שתיים עשרה אלמנות שכמעט כל בעליהן מתו בקדחת. אין בית אשר אין שם מת...כמה גבורה נצרכת להשרידים היחידים היושבים במושבה, שלא יעזבו ולא יטשו למרות כל! אולם די היה לי להעיף עין על המושבה כולה, כדי להבין גבורה זו מהיכן היא באה...יסוד טובע באילנות ממש. ברחוב הישר והנאה יש שתי שורות של עצי תות...וכך הולך ונמשך הרחוב עד לחופה של החולה ... ועם כל קטנותה היא הנחמדה שבמושבות של הגליל העליון. 99

נספח 3: על יעקב רוז הסבא רבא של חיים רוז ו"פרדס פלמן"

שרה –איטה פלמן וילדיה

על פי ר' יעקב שלמה לוי

סיפורה של משפחת פלמן החרדית, ויותר מכך – של שרה איטה, ה"אידישע מאמע" עם השביס האופייני שלא נרתעה מכלום, הוא סיפור של ייסורי ארץ ישראל ושל מסירות נפש אמיתית למען מצוות יישוב ארץ ישראל ללא כחל וסרק. זהו סיפור שראשיתו אי שם בעיירה **מזריטש** הוהלינית, וששרידיו עדיין ניצבים שפופי קומה בינות לבתי תל אביב המטפסים ועולים אל על.

זהו סיפורו של הכפר הערבי **סומייל** שאחרוני בתיו עוד עומדים בעיבורה של העיר הגדולה. ר' דוד דוב הלוי פלמן, אברך צעיר היה בעיר **מזריטש**. בנו של ר' אברהם הסוחר שהיה בר אוריין ובר אבהן, ממשפחתו של המגיד הגדול רבינו דוב בער ממזריטש.

בימים ההם, בשנת תרמ"ג, כאשר רוסיה כולה נאחזה בהתלהבות העלייה לארץ ישראל (העליה הראשונה) נוסדה במזריטש חברת "**יטוד**

המעלה" לשם עלייה לארץ הקודש והתיישבות חקלאית בה. ר' דוד דוב נמנה על המייסדים ואף עמד בקשר מכתבים עם ר' יחיאל מיכל פינס ממנו התעדכן על הנעשה בתחום ההתיישבות בארץ. אפס, כאשר עלו ראשוני חברי **יטוד המעלה** לארץ בכדי להקים יישוב בשם זה בגליל, פלמן הגיע הנה בכדי לבדוק את האפשרויות כשבאמתחתו סכום עתק: עשרת אלפים רובל, **אותם הפקיד אצל דודו, ר' יעקב רויז,**

שהתגורר בירושלים משכבר הימים. לאחר סיורים ובדיקות החליט להתיישב בכפר סומיל הקרוב ליפו

בכסלו תרמ"ד עלה ר' דוד דוב עם אמו מרת רבקה, זוגתו שרה איטה, שני בניו הבחורים בני אשתו המנוחה, וחמשת ילדיו מזוגתו זו בפרדס. ערביי הכפר העריצו את אישיותו ואת מרצו ועבודתו והתייחסו אליו בכבוד מלכים. אף סייעוהו במלאכתו ככל אשר נזקקה גינת דוד כפי שהוא קרא לה. או "באיארט חוואג'ה דוד" (הפרדס של אדון דוד) כפי שקראוהו הם. "מה נפלא הדבר" – כתב הוא אז לידידיו במזריטש – "ומה טובה הרגשתו של יהודי, כשהוא מרגיש בבית, בארץ ישראל."

אבל לדאבון לב, לא ארכו ימי אשורו. באחד מימי הקיץ הלוחטים, קפחה החמה על ראשו בעמדו בשדה והוא קיבל מכת שמש. הבהילוהו ליפו והרופא "איבחן" מיד את מחלתו... "קדחת", פסק, כמנהג הימים ההם והלעיטוהו בחינין. התרופה למחלת הקדחת הרעה את מצבו ודרדרה אותו. בה' תמוז תרמ"ד, כחצי שנה אחרי בואו ארצה עם כל המרץ והחזון, נפטר

רבי דוד דוב הלוי פלמן ממזריטש – סומייל, ויקבר בבית העלמין הישן שביפו. שבועיים לאחר מכן נפטרה ממחלת הקדחת בתו הקטנה בת השנה. סביר היה להניח שכעת הקיץ הקץ על כל סיפור הפרדס וגינת דוד. איש לא האמין ששרה איטה הצעירה – היא היתה אך כבת עשרים ושבע, בי"ד שנים צעירה מבעלה המנוח – תשאר כאן בכפר י ותמשיך לנהל את החווה והפרדס. אבל להפתעת כולם הודיעה האלמנה רכת השנים בנחישות, כי את אחוזת שדה בעלה בה השקיע כה רבות, לא תעזוב. והפרדס על עמדו נשאר, ומשפחת פלמן החרדית נותרה בכפר.

הקשיים היו מרובים וגם העסקים לא התנהלו בקלות. הפרדס והאחווה נקלעו לחובות עוד בתקופתו של ר' דוד דוב. ידידים ממזריטש הללו לו אז סכומי כסף. כעת מכרה שרה איטה את תכשיטיה ופרעה את החובות עד האחרון שבהם. אחר כך קיבלה מענק של שלש מאות פראנקים מהברון רוטשילד אבל עדיין לא עמדו הפרדס והמשק על יסודות איתנים. לא חסרו ידידים ומכרים, מקרוב וגם מרחוק, ממזריטש, שלבם נכמר למראה הקשיים. הם לא פסקו מלייעץ לה ולשכנע אותה לעזוב הכל. במקום להתענות כאן ולגלגל חובות מתוך עבודת כפיים, תמכור הכל, יהא בידה סכום נאה ועמו תחזור למזריטש ותחזור לחיות חיים שלווים ושקטים. אבל ה"מזריטשאים מהפרדס" כפי שכינו אותה כאן, האזינה לעצות באורך רוח אך לא שעתה אליהן כלל ועיקר.

בני משפחת פלמן נערצים היו על תושבי סומייל הערביים. ב'סית שרה' (הגברת שרה) כפי שהם קראו לה, נהגו כבוד כבמלכה. אף היו מרבים להתייעץ עמה ולהתבשר מחכמתה. הבדואים שמרבים היו לשוטט באיזור מישור החוף ידעו כי אוי ואבוי למי שיעז לגעת לרעה בסית שרה, ברכושה, או באחד מבני משפחתה. רעה תהיה אחריתו מיד בני הכפר ובראשם השייך ראש הכפר ועושי דברו. ואם קרה ובדואי כלשהו נכשל ולא ידע... כבר השיגתהו יד הסומייליים שהיו מחלצים מהבדואים כל חפץ שגנבו מהפרדס וסביבותיו. פעם אחת שחה בבריכה של הפרדס ילד ערבי מילדי סומייל וטבע. הערבים מהכפר השתוללו, ורצו לפרדס יוקדי עיניים במקלות ובגרזנים. אלא שדווקא אמו של הילד המת, לא נתנה לפגוע בשרה איטה. היא גוננה עליה בגופה, וקראה לעבר ההמון: "סית שרה אהבה את הבן שלי כמו את הילדים שלה, ואוי למי שיפיל שעה מראשה."

סבורה היתה שרה איטה לגור לתמיד בנחלתה ולא עלה הדבר בידה. כלותיה של שרה איטה לא מצאו עניין במגורים במקום והמבודד והרחוק. אז החלו להבנות השכונות החדשות ביפו, נוה שלום ונוה צדק ויפו הלכה והתקרבה לסומייל. עם הזמן עברו הבנים הגדולים לנוה צדק ואחר כך

השתכנעה גם שרה איטה לנטוש את הכפר ולעבור לשכונה החדשה. אחרי חמש עשרה שנים בפרדס עברה שרה איטה לנווה צדק. אפס, את הפרדס לא נטשה. מדי יום היתה עולה על החמור ורוכבת לסומייל, ממשיכה בעבודת הפרדס ומשגיחה על הפועלים וגם מבקרת את שכנותיה משכבר הימים בכפר. לצד זאת נעשתה לאחת הנשים הפעילות בכל מעשי הצדקה והחסד בקהילת יפו ההולכת ומתפתחת.

בפסח תרע"ז, כאשר גירשו הטורקים את כל תושבי יפו, עברו הפלמנים לטבריה, לא לפני שהפקידו את כל חפצי הערך שלהם בידי של השייח אבו ג'ברה, ראש הכפר. אחרי המלחמה המשיכו בני המשפחה להפעיל את הפרדס באמצעות פועלים שכירים בעוד הם עוסקים בענפים נוספים ועסקיהם הולכים ומתרחבים.

בינתיים היתה העיר יפו היהודית הולכת ומתפתחת בצעדי ענק, נעשתה לעיר עצמאית ותל אביב שמה והיתה פורצת צפונה וקדמה. בשנת תרצ"ד, כשמלאו חמשים שנה לפרדס, החליטו ראשי העיר לחגוג את האירוע. חברי מועצת העיר ובראשם מאיר דיזנגוף, ערכו לשרה איטה חגיגה רבת, והכתירו אותה בתואר "חלוצת הפרדסנות העברית". היא היתה אז בת כשמונים. אלא שבזה עדיין לא נגמר הסיפור. העלייה גדולה לארץ החל מתרצ"ג והלאה, (העליה הרביעית) הכפילה כידוע את מספר תושביה של תל אביב. העיר הלכה והתרחבה צפונה, והדרישה למגרשים לצורך בניית בתים חדשים היתה גדולה. בעקבות זאת, החליטו בניה של שרה איטה, שעסקה טובה יותר תהיה - לעקור את הפרדס ולבנות שם שכונת מגורים. ליבה של שרה איטה הישישה נשבר בקרבה. היתכן? לעקור את הפרדס שהיה מפעל חייה והנצחה לבעלה? אבל העניינים כבר זרמו הלאה. בפסח תרצ"ו ערכו ילדיה חגיגה גדולה בפרדס. חגיגת פרידה. כל בני המשפחה הרחבה לדורותיה התאספו גם יחד כשהם לבושים בגדי חג, הטיבו לבם במאכל ומשתה והעלו זכרונות ילדות, הצטלמו על יד הדקל הגבוה, ונפרדו מהפרדס והאחוזה לשלום. שרה איטה לא היתה מסוגלת להיפרד. כשחזרו מהחגיגה נתקפה חולשה, נכנסה למיטה ולא ירדה ממנה עוד.

י' אלול ה'תש"ד 28.1.1934 עמוד 1

לאמנו וסבתנו היקרה

שרה איטה פלמן

חלוצת הפרדסנות העברית

ברכתנו החמה ליוכל החמשים לעלותך ארצה
ולנטעך את הפרדס העברי הפרטי הראשון

רבות כנות בונות עשו נפלאות בארץ ואת עלית על פלנה.

חיים וחיה פייגה פלמן
רחל, היינריך ומאיר פוגל
זולית, אהרן ואורה פלמן
אברהם, צבי, אלישיב, ורובבל
פלמן

רבקה ותרצל חיותמן
ברכה ורבקה זינגר.

בית הספר לילדי התימנים במעברת חלסה 1955

לאסתר וחיים – "יד ושם"

החיבור מוקדש לאסתר וחיים רוז

שיצאו לדרכם – לחלסה.

ועימם שורשים שהוליכו לקריית – יוסף

אל ארץ ישראל החדשה המתהווה

במעברה שהפכה לעיירה.

חיים ואסתר היו נכונים

לשמוע ולראות, לחוש ולעשות ,

לחמול ולייחל לאהוב ולכעוס

לשמוח וגם להיכשל

החלטתי ונטלתי עלי
בהכרה ומחויבות להנצחה
להציב "יד ושם" לאסתר וחיים
לפועל כפיהם ומעוף יצירתם.

עדיין, נעלמו מעיני פרקים בתולדות חייהם.
נעזרתי במה שנחשף מתוך הארכיון במוזיאון קריית – שמונה,
גם מתוך ה'עיתונות יהודית היסטורית' ושפע האתרים במרשתת,
אף בספרות: רשימות וכתבות על תולדות הזמנים והמשפחות.
דובבתי מעט משפתי מורים, תלמידים ואחדים משארי הבשר.

"חלסה" אל ח'אלצה - הערבית

הייתה ישוב בדואי בו חושות עשויות חימר וקש ומעט בתי אבן וגם מבנה
מפואר ובכפר אף מסגד וטחנת קמח. הכפר שימש כצומת דרכים מרכזית
שהיה בו שוק אזורי 'סוק אל חמישי' שיכולת לקנות בו בהמות ותבואות יחד עם
חשיש שהוברח מבירות, כדים שהוגנבו מדמשק וכלות יפהפיות מג'דידה ובינת
אג'ביל מעבר לעמק מארג' עיון.

בשנת 1920 הוקמה בחלסה ע"י הבריטים משטרה מרכזית לגליל העליון
והמזרחי ומראשוני המשרתים בה היה הסרג'נט – סמל ברוך בז ממטולה.
בהמשך נבנה 'הטיגארט' בו היה גם בית משפט השלום.

הבריטים בנו בחלסה בית ספר אזורי לילדי הבדואים ותחנת ניסיונות לפיתוח
החקלאות באזור.

המסגד בחלסה היום המוזיאון לתולדות קריית שמונה

ערביי חלסה השתתפו בהתנפלות הגדולה על תל – חי שבה נהרגו שמונה מאנשי ההגנה על הישוב .

בראש המתנפלים עמד קאמל אפנדי מחלסה שבסוף חייו השתנה ועזר ליהודים ברכישת אדמות בצפון . בסוף שנת 1920 חזרו התושבים היהודים ובשנת 1926 "תל – חי" אוחד עם "כפר גלעדי" .

לפי העיתונות ההיסטורית למדתי על סכסוך עם רועים מחלסה ב 1929 . בשנת 1936 הייתה חלסה למקום גרוש לערבים מבית שאן שנענשו בהרחקה בשל אלימות .

באזכרה על קברות גיבורי תל – חי של 'הנוער העובד' בשנת 1929 השתתפו כ – 3000 איש .

השיירה בדרכה לאזכרה חלפה על פני הכפר וקולות השירה בקעו על כל שטח החולה .

בין מטולה לחלסה נאסרו יהודים אחדים שבאו מחלב שבסוריה בעליה הבלתי ליגאלית וכעבור שנים אחדות הוכנסו למעצר בה כ – 30 יהודים ורובם ילדים ונשים שנתפסו לאחר מחצית שנה בדרכים מבוכארה (ילד בן שנה מת במאסר בשל הקור) .

בשנת 1935 תאר דב אשבל חוקר האקלים הידוע שטפון גדול באזור .

לפי תיאורים בעיתון 'הבקר', בראשית שנות הארבעים חלסה כמעט עיירה, רופא יהודי ממטולה הקים בה בית מרפא, יום השוק נערך ביום שלישי, תוארה גם "פנטזיה" ערבית במלוא אונה בה השתתפו אלפים, בהם מעגלי נשים וגברים המתנועעים בקצב לקול התוף ורוכבים פרשים אמיצים מבצעים להטי רכיבה.

בשנת 1947 על כביש חלסה – עמיר הותקף אוטובוס של "אגד".

"חלסה" שלנו - במלחמת העצמאות

"חטיבת עודד" הייתה אחת משלוש החטיבות שהוקמו בצפון הארץ בתש"ח. החטיבה הוקמה ביוני 1948 כאשר "חטיבת יפתח" בפיקוד יגאל אלון הצטרפה לקרבות בדרך לירושלים. החטיבה התארגנה בפיקודו של אורי יפה שכינויו המחתרתי היה "עודד".

אורי יפה מפקדה הראשון של החטיבה

לאנשי החטיבה בתחילת דרכם כמעט ולא היה ציוד אישי ומעט ביותר אמצעי לחימה. הלוחמים לחמו נגד הסורים, הלבנונים וכנופיות קאוקג'י. כיבוש 'חלסה' ב-12 במאי היה עדיין תחת המטרייה של "חטיבת יפתח". אחרי

הכיבוש של חלסה החלה התארגנות "עודד" (שחורי , 'דבר' 1968) ערביי העיירה נאלצו לעזוב וגם את עמק החולה . קאמל אפנדי ביקש לחזור על סמך עזרתו בעבר ליוסף נחמני לרכוש אדמות בעמק החולה , וכן על שכרת ברית עם הישוב היהודי בתקופת שנים 1936 – 1939 , וגם בשל יחסיו הטובים עם היהודים בסביבה והצלת בני משפחת זיתאני בפקיעין ב – 1938 אבל אנשי כפר גלעדי החרימו אותו בגלל אחריותו למותו של טרומפלדור וחבריו . הבקשות לחזור לחלסה ולעמק החולה נדחו .

חיים רוז הגיע לגליל בימי מלחמת השחרור בתש"ח כחייל ב'חטיבה תשע' – היא "חטיבת עודד" שעם הקמת צה"ל הפכה ל"חטיבה תשע" .

אחר כך הגיע חיים לחלסה במסגרת "שח"ל" – שירות חלוצי לישראל . חיים התאהב בגליל (שליו דויד , 'דבר' 1965 , על המתימטיקאי בקרית שמונה) .

עיר גנים חדשה נבנית בגליל העליון המזרחי ('דבר' ה – 21 ביולי 1949)

עוד משנת 1935-שאיפה ליבוש החולה

בוועידה החקלאית בפתח – תקוה הצביעו על הכיוון : אין להשאיר את האזורים הנרחבים והברוכים של עמק החולה בשיממונם . יש ליישב בתקופה הקרובה את כל האדמות הנטושות...אלפי משפחות העולים מוכנות להתיישבות . העיתונאי מ. בן – יצחק מציין את רוח - החיים החדשה באזור הפורה בעל כושר הקליטה העצום בו כבר מהנדסים ופועלי יום וכן תנועת רכב מוגברת על הכביש הראשי ראש - פינה – מטולה .

המתיישבים הראשונים כבר הגיעו .

היסוד לעיר הגנים הונח בלי רעש ללא טקסים ופרסום .

הראשונים – בני עדות המזרח עלו בשבוע שעבר עם ילדיהם (הכתבה מיום חמישי ה – 21 ביולי , והשבוע הקודם היו הימים 10 – 15 ביולי , בחודש תמוז) . הם התחילו מיד לעשות את כל הסידורים להתנחלותם , כעת נשלם שיפוץ הבניינים של כפר נטוש , המתיישבים עוסקים בעיבוד האדמות מסביב לבתי המגורים . בהמשך הכתבה : עתיד מזהיר נשקף לעיר , הישוב יהיה מושתת על החקלאות , צפויים למעלה מאלפיים מתיישבים בשנה , יעסקו בתעשייה קטנה מגומא וימצאו גם עבודות בישובים בעמק ובקיבוצים במקצועות : בניין , צבעים וריצוף .

בניגד "לחלסה" שהייתה נחלתו של קאמל אפנדי הוא מציע את שם הישוב :

"מצפה יוסף" או "קריית יוסף" .

.

"פרקי קרית שמונה" מספר אריה ליברמן על ראשוני העולים בני תימן מעולי "מרבד הקסמים" (החל ביולי 1949) בהם כתריסר משפחות שהגיעו בחודש אב 1949 . בין המשפחות הראשונות היו של חיים ג'יראפי וכן משה חרפוף עם עוד כשני מניינים של משפחות שהגיעו ממחנה 'עתלית' .

הראשונים התגוררו בבתי האבן הנטושים . הנשים הביאו מים ממעין מרוחק . לבאים הנוספים הקימו בדונים שהם צריפים עשויים מבד .

קריית יוסף - מרכז החולה - תקוות ובעיות 1949 (ספטמבר)

סופר 'דבר' מטבריה עומד ברשימתו על סתירה מהותית . מחד - בתכניות של האגף לחקר החולה – במשרד ב'קריית יוסף' יש נתונים על אוצרות טבעיים הגנוזים באדמות האזור וכן על מקורות מים עיליים ומי תהום . החזון של

המשרד : 'נקים פה עיירה עובדת שתושביה יתפרנסו מעבודות ציבוריות במרחב החולה . יונחו התשתיות של כבישים , תעלות , בריכות ומערכות תקשורת שיהוו גרעין עתידי לפועלי תעשייה' . ומאידך : התנדפות החלום : בדברי 32 משפחות יוצאי תימן ועדן .

'באנו לארצנו הקדושה לחיות בה כיהודים, ואין – לא בית כנסת ראוי , אין חיי רוח , הילדים נותרים ללא תורה ויש רק עבודה , עבודה מבוקר עד ערב !'
בכותרות אחרות (ב'דבר') "הגליל משווע ליהודים" ! בגליל 96 אלף ערבים ורק 33 אלף יהודים"

וגם הנתון הבא : מ – 300 אלף עולים שעלו לארץ מאז הקמת המדינה – קלט הגליל בסך הכול ורק 6000 איש !

כאן תקום עיר הצפון !

'קריית יוסף' בת חמישה חודשים ובה כ – 200 משפחות מתיישבים אבל הייתה האטה בקצב הבניה למרות הכשרת השטחים .

יישובי הספר בגליל העליון ראו בה גם קו – עורף הגנתי ראשון לביטחון הישובים והארץ .

בגליל העליון היה מקום להתיישבות צפופה : עושר במקורות מים , האפשרות לניצול אוצרות הכבול .

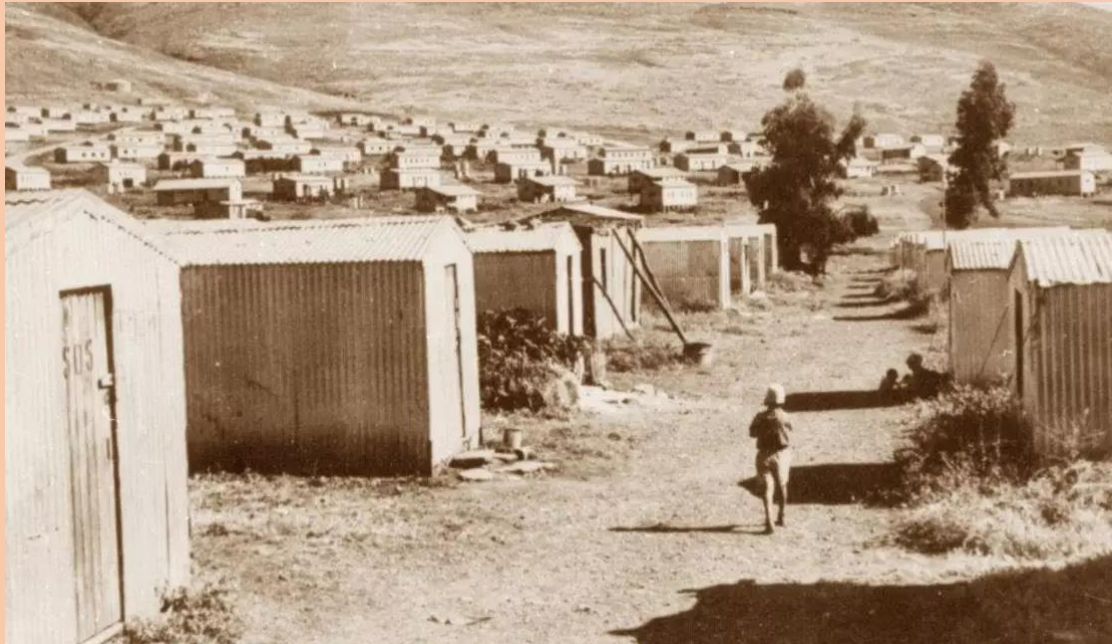
את המתיישבים התימנים הראשונים רצו להפוך למנוף - קליטה , לא רק עובדים אלא גם ליוזמים ולכן לצרף עולים מעדות נוספות .

למרות זאת העדיפה הממשלה את הנגב .

מפעל מחצלות במעברה 1955

ב'קרית יוסף' פעל בית חרושת למחצלות – בעליו היה מתל – אביב . מספר העובדים מלכתחילה היה כ – 30 וקטן בהמשך עד ל – 7 . במפעל היו שמונה נולים . המחצלות נועדו לקירות – מגן במטעים , ומחצלות – כשטיחי ריצפה רקומים בחוטים צבעוניים . הקשיים שהסתמנו : יבוא מתחרה מחו"ל , גניבות של חומר הגלם וחוסר עניין ותמיכות ממשלתיות גם כי היה זה מפעל פרטי .

מעברת חלסה 1955

הדרכה ועזרה קיבלה הקריה מהשכנים – הישובים הוותיקים : מטולה וכפר גלעדי .

אליעזר קרול מ 'כפר גלעדי' היה הרוח החיה והמדריך בחיי המשק והחברה בראשית הישוב .

קרול העדיף בסיס חקלאי : משק חקלאי של חמישה דונם למתיישב . משקי העזר ישתתפו ב'קופת מלווה' ויקבלו הלוואות . משקי העזר יטפחו עדרי עזים ולולים .

בית הספר בקריה היה 'קרן האור' .

הוקמה צרכניית "המשביר" ועובדיה הוכוונו להקנות הרגלים לתושבים של חיסכון בהוצאות ואפילו לתזונה של : העדפת הירקות .

'חלסה' עדיין לא הפכה ל'קרית יוסף' (1950 פברואר –

'מעריב' דוד פדהצור)

למרות דברי הנהג התימני שהסיע את העיתונאי : 'אל תאמר חלסה אלא קרית יוסף' העדיף הכותב את הכותרת לעיל .

ב'קרית יוסף' – 47 משפחות אבל התושבים התאוננו : הם מבקשים שינוי ויחס

טוב יותר , כך אי אפשר להמשיך , בישוב אין פעילות , ללא ספר ועיתון יומי אפילו ארון הקודש לא ראוי דיו . שינוי השם לא שינה את הצורה – בתיים עלובים וטחובים , עזים קשורות לצינורות ...

לישוב יש ועד אבל כל פעולות הריכוז הניהול והייצוג בפני הממשלה , משרד החקלאות והסוכנות נעשות בעיקר ע"י אליעזר קרול .

במעברה-1950

ההתמרמרות נבעה גם על רקע האיחורים בחלוקת האדמות , לא נפתחו עדיין הלולים ולא הרפתות ועדיין לא הגיעו בהמות העבודה , קשיי ההסתגלות היה גם חסר קשר חי לכל הישוב בארץ העדר היוזמה והתלות באחרים - וטענות ענייניות למשל עיכובים בקבלת משכורות . הספקות היו בדבר האפשרות

להתרחבות של התעסוקה והעדר התכנון לרכז בקריה את קופת החולים ואת מוסדות .

'תנובה' והמשביר המרכזי של הגליל .

בהפתעה מספר העיתונאי על 'הגוי של שבת' הערבי שהתגורר בבית פחים והתימנים התיידדו עמו - והיה לתושבי הסביבה אף הסייד , השען , החייט , הסנדלר , הספר והמכונאי גם מפעיל מנוע המים - כמו גם מתקן הפרימוסים .

ניצני ההשתלבות

שנת 1950 :

נטיעות ראשונות עם ילדי כפר גלעדי

קריית יוסף – מקום מושבה של המועצה האזורית ('על המשמר' פברואר)

דואר – נע יופעל מצפון הארץ כולל חלסה – קריית יוסף ועד דרום הארץ .
מכונית הדואר תתעכב בישוב לשם קבלה ומסירה של מכתבים , חבילות ומכירת בולים . יביאו גם עיתונים , המכתבים יגיעו למחרת לכל ערי הארץ .

הציפיות מרקיעות השחקים

'הוחל בבניית עיר העובדים בגליל המזרחי' ('דבר' מאי)

'החלו לבנות עיר בגליל העליון' ('מעריב' יוני)

בקריית יוסף הוקמו טורי – אהלים בשביל מאות עולים חדשים ופועלי בנין . הפועלים רובם עולים מעדות המזרח יועסקו בהקמת 500 יחידות דיור . תופעל מחצבה סמוכה של "סולל ובונה" שתכין חצץ בשביל הבניינים ושיכוני הוותיקים בקיבוצים . בבניה רואים צעד ראשון לאכלוס עיר העובדים בת עשרת אלפים נפש .

החשת הקמתו של המרכז העירוני וכן הצורך של יישובי הסביבה בעובדים תהפוך את קריית יוסף למרכז מנהלי ובה : מועצה אזורית , משרדי ממשלה , דואר , מרכזיית טלפונים , בתי מלון לתיירים , מוסך אזורי , מרכז בריאות ,

בית אריזה וקירור ובית מטבחים . כמו כן פיתוח תעשייה חקלאית (תכנית להפקת ספירט מסלק סוכר) , משתלה - גם לצמחי תעשייה, הדרכה חקלאית, וגם מאפייה אזורית , תעשיית שימורים ומרכז לבעלי מלאכה ומקצוע .

אחרי יבוש החולה אפשר יהיה להגדיל את אוכלוסיית העיר עד כ - 50 אלף נפש שמרביתם יתפרנסו מעבודת האדמה ויהיו בעלי משקי עזר .

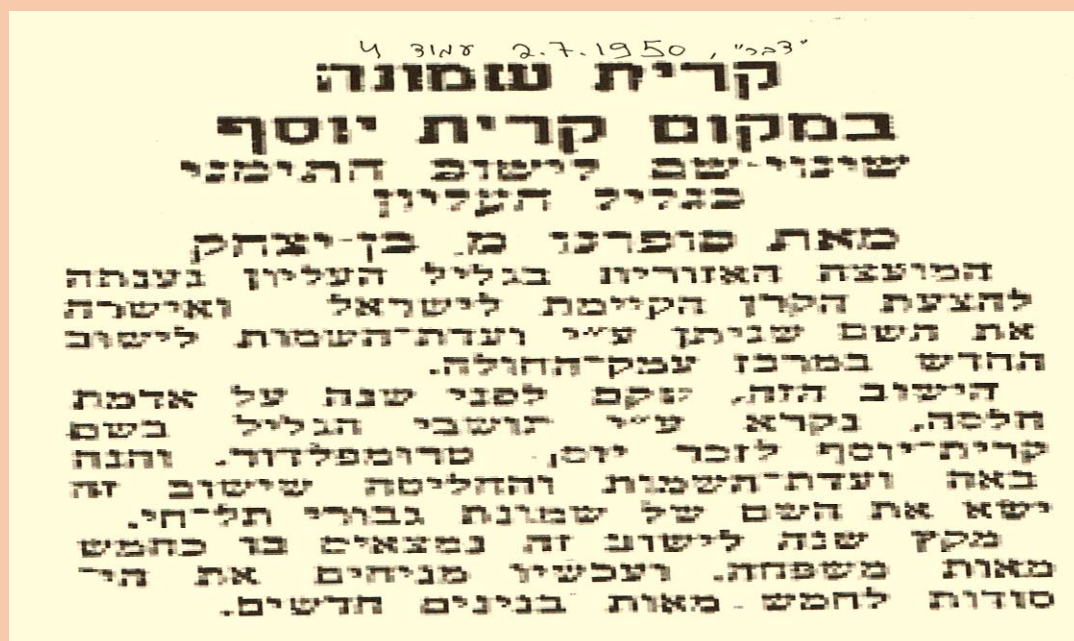
העיתונאי ב 'מעריב' דוד גלעדי (הסבא של יאיר לפיד) מתאר הקיים : בעיר הקימו מיתקן לגריסת אבנים , הוקמה רשת מים ומערכת כבישים פנימית . ניגשים להקמת 240 בתי מגורים דו - משפחתיים . התימנים ראשוני המתישבים מבקשים לגוון את האוכלוסייה האנושית - באשכנזים .

להערכתו של גלעדי הרי מהירות תפיסתם וחריצות שקדנותם של החלוצים בני תימן תתרום להשתלטותם על כלי העבודה החדשים והתחזקותם תגביר את הכשרת הקרקע .

את מיזוג הישן והחדש הדגים בדמות צעיר שזה עתה מלאו לו 18 שנה והוא בעל יכולת כלכלית שנישא לאשה שנייה .

"קריית שמונה" במקום 'קריית יוסף' ('דבר' יולי)

שינוי שם לישוב התימני בגליל העליון

המועצה האזורית בגליל העליון נענתה להצעת "הקרן הקיימת לישראל" ואישרה את השם שניתן לשוב החדש .

חלסה שנקראה תחילה קרית יוסף לזכרו של טרומפלדור תיקרא על שם שמונת גיבורי תל – חי .

מקץ שנה לשוב נמצאים בו כחמש מאות משפחות ועכשיו מניחים את היסודות ל – 500 בנינים חדשים .

בהודעה להתייצבות לרישום שרות סדיר ומילואים בחיפה עדיין הקריאה היא לבני חלסה (קריית יוסף) (באוגוסט) .

'משוט בגליל העליון' ו'תימנים בדרכי הגליל' ('דבר' וזכאי נחום , 'על המשמר' אוקטובר)

בקריית שמונה יושבים כעת כ – 1500 נפש והיא הישוב המאוכלס ביותר בצפון . זאת רק עשירית מהייעוד של 15000 . כל האוכלוסייה של תימנים שנכנסו יפה לחיי – עבודה . הקריאה ל'סוכנות' לנצל את שעת הכושר .

על פני השטח צו בנינים שטרם זכו לגג לכן יש לגייס מאות בנאים . הגשם בגליל העליון היורד בשפע יגרש מאות מהאהלים שלא יעמדו ברוחות ובגשמים

המועצה האזורית פועלת מהקריה וחברת "יחדיו" תקים בקרוב מטבח פועלים . כאשר הוקמה צרכנייה התלוננו התושבים על העמידה הממושכת בתור ועל היעדרם של מצרכים שונים . העיתונאי מעיר כי התושבים לא ידעו עדיין את מצב האספקה בארץ – זאת "תקופת הצנע" - החל משנת 1949 - המדיניות הכלכלית שהנהיגה המדינה - הקיצוב – הצמצום במזון בישראל .

האמת על חלסה - "עיר הצפון" ('קול העם' אוקטובר)

הכתבה ביקורתית וקשה ביותר . לפיה הקריה עדיין כפר ערבי נטוש , רמת חיי התימנים פחותה משל הבדואים . אליעזר קרול – הוא מושל אבסולוטי השנוא עד מאד . רק שני בתי כנסת בחושות ואחד באהל , גן הילדים – מזהם . בצרכנייה של 'המשביר' מתייחסים לתימנים כאל כלבי רחוב . בבוקרו של כל יום מהומות בשל החוסר בלחם וחלב . התמונה בלשכת העבודה קשה וגרוע ממנה האיחור בתשלומי שכר העבודה . קרה שהתימנים חסמו את הכביש בצעקות "לחם עבודה" . ב'כפר הילדים' גם קטטות ו'מכות רצח' בין יהודים , בין התימנים ויהודי עיראק . ובסיום הרשימה : "השחורים" – הנייטיבס" של בן גוריון הם אזרחים מדרגה שנייה במשטר "הסוציאליזם בימינו" .

**"קרית שמונה" - נוף המעברה - העולים החדשים - הקשיים
וההתמודדות. 1950 - 1952**

על נוף המעברה ('חרות' דוד סיון , 1950 נובמבר) :

מעברת חלסה בימיה הראשונים

ריבועי אהלים , מהם גדולים ורחבים ומהם מרובעים . קרקע משובצת ברצפות בטון על פני בלוקים שעליהם מוקמים והולכים בקדחתנות המבנים בשביל יושבי האהלים , צריפי פח קטנים ונוצצים וצריפי בד ירוקים . לפי התכנית צריכים לעבור בקרוב יושבי האהלים לפחונים ולבדונים . הבונים ערכו תחרות עם החורף .

להמחשה : סיפרו על קבוצה של עשרה רווקים אשר הגיעו מ'שער העלייה' , ארבעה נבהלו כל כך ממראה המבנים ומיד נסו וברחו מהקריה .

1951 "במעברות הצפון" ('הצפה' דוד זכאי)

במעברת חלסה הכביש חוצה בין שני עולמות. מצד אחד - חיי מחנה : פחונים , תלישות וסבל ותנאים תברואתיים ירודים . ומעבר לכביש מלבינים 400 בניינים של מגורי קבע המבשרים קליטה והשתרשות . תהליך המעבר לחיי קבע כבר החל . הכותב מונה ההתחלות המבשרות תקווה .

במלאכה – מתפרה ואולי תקדם ייצור המחצלות . בחברת הלומדים מצא השתלבות . לבוגרים –ועד מקומי ובו 14 חברים הנוטל חלק בסידורי העבודה . הסוכנות דואגת לעולים החדשים הזוכים בחבילות מזון ומפרעות בטרם יקבלו את שכר – עבודה וכמובן הדרכה והכוונה . יש ארגון של חלוקה לבתים – חלוקת חלב ונפט . הצריכה המקומית גדלה – ארבע צרכניות , אטליז , חנויות כללי בית ואפילו לצעצועים . עדיין הקשיים - בהובלת הלחם והקרח לקריית – שמונה המייקרת את המצרכים וכן לעתים הקיפוח והעוול בחלוקת העבודה .

הנוף האנושי :

בשנת 1950 כ – 200 משפחות ו – 150 רווקים שהם כ – 600 נפשות . כ – 80 % מיוצאי תימן , האחרים מעיראק וצפון אפריקה . כ – 20 משפחות מפולין ורומניה , האחרונים היו מאד רצויים , הללו היו כשבועיים ב'שער העלייה' ושבוע בקריה (בנובמבר) בחודש דצמבר הועברו עוד עשרות משפחות מן האנייה 'טראנסילבניה' ישר למעברה בה הכינו להם צריפים , מקומות עבודה בפיתוח החולה וכלכלה עם סידור ראשון בצרכניה בעזרת הסוכנות . בשנת 1951 גם חלק מהעולים שהגיעו מצפון אפריקה באנייה 'גלילה' נשלחו ישר למעברה .

בסוף שנת 1950 חלה תפנית . לפי א . ליברמן , פרקי קריית – שמונה היו ימים שהגיעו מחיפה עד עשרה אוטובוסים ביום מלאים וגדושים בעולים חדשים . גלי המתיישבים הנוספים היו מפרס , הודו וכורדיסטן .

בשנת 1951 - עצרת עם ('על המשמר' יולי) :

העיתון מדווח על עצרת עם גדולה בה השתתפו כ – 2000 מתושבי המעברה (שמנתה אז כ- 7000 נפש) ומחברי היישובים בסביבה , בשבת , בין הערביים , תחת כיפת – השמיים . התיאור : קיבוץ גלויות בזעיר אנפין , בני עליות ועדות שונות בשלל מלבושיהם וניבי לשונם . העצרת נפתחה בשירת "התקווה" , הדוברים דיברו בנוסף לעברית גם ביידיש , רומנית וערבית , הייתה זאת עצרת פוליטית של מפ"ם , על רקע "תקופת הצנע" . בתום העצרת נערכה פגישת וותיקים ועולים ודנו בנושאי העם והמדינה .

"הנוף הנפשי"

החששות והפחד ממה ילד כל יום ולעומתם האמונה שהעתיד הוא כאן .
השתקפות החששות והביקורת בקרב העלייה החדשה והביקורת כלפי הישוב
הוותיק מצאתי אצלי. מטיסיס ('דבר' , כבר בשנת 1949) . מטיסיס ערך
השוואה לתקופת 'העלייה השלישית' בשנות העשרים , גם אז שכנו החלוצים
באהלים , רעבו וגם סבלו מחוסר עבודה אבל לא ירדו מהארץ , וגם בני היישוב
הוותיק חיו באותם ימים בפשטות וצניעות . בנגוד להם עתה (1949) עלתה
רמת החיים .

הוותיקים נוהגים באכזריות ואנוכיות וגם מהקיבוצים התייחסות של ניכור
חברתי ומעל לכל – לעלייה החדשה – אין לאן לחזור . דוגמא יוצאת דופן
הייתה בשנת 1952 בקרית שמונה כאשר קבוצה של 12 עולים מהודו התלוננה
ואף רצתה לחזור להודו . הקבוצה פתחה בשביתת שבת ורעב וטענה על כך
שהם סובלים מהקור , המזון שהם מקבלים לא מתאים ואפילו שלחו מברק
לניהרו שהיה ראש ממשלת הודו .

הרבה מהעולים החדשים בקריה חשו בבדידות , ניכור , ריחוק מיישוב עירוני
נוסף . הם סבלו ממחסור בחשמל וגם בנפט .

מבחינה חברתית היו סכסוכים בין יוצאי אירופה ואחרים גם על הרקע העדתי .
הצעירים – אמנם להם תעסוקה מלאה . אבל לא מסעדה ולא בית קפה . ביגוד
מודרני וחדש לא היה היכן לקנות ביישוב . בשבת - אסורה הנסיעה הציבורית .
גם הארוחות צנועות : מעט בשר וללא עוף .
בחי" הרוח – מחסור במורים ובספרים .

הבידוד היה כה גדול שאפילו המפלגות לא התמידו לערוך בקריה "ציד נפשות
– של אוהדים וקולות" .

השרות הרפואי מסודר , אף כי לא נעשה טיפול למניעת מלריה - נעדרת
התרופה - פלודרין .

1951 - הגירה שלילית (לפי 'על המשמר')

במעברה כ- 200 יחידות דיור ריקות למרות אפשרויות העבודה והפיתוח
במקום . הסתמנה מגמת המעבר לקרבת הערים הגדולות . מחלקת הקליטה

וההתיישבות של הסוכנות היהודית הודיעה שעולים העוזבים מגוריהם על דעת עצמם לא יתקבלו למעברה אחרת .

בשנת 1952 – היה מחסור בלחם במיוחד בערבי שבתות וחגים .

שעור האבטלה בשנת 1952 היה גבוה בקרית שמונה ביחס לאזורים אחרים במדינה .

השקפה אופטימית זהירה מעמוד עיתון הפועלים ('על המשמר' 1951 מרץ , נ . זכאי)

ברוח העיתון מצוינים "מלאכי השרת" שבאו לעזרת המעברה בקריה והם : כפר גלעדי וקיבוצי הסביבה , משרד הסעד , מחלקת העלייה של ההסתדרות וחילות צה"ל : ההנדסה והנח"ל .

ביטויי העזרה היו : הקמת בית תינוקות , גני ילדים – העשרה בספרים וצעצועים , מטבח מרכזי והקניית חמימות וחדוות ילדות . בקריה הוקמו עוד שתי צרכניות ומסעדה קואופרטיבית . במעברה נחפרו תעלות ניקוז , נוספו חדרי שירותים והוצבו חיילות במוסדות הילדים .

בצד הביקורת : נגד ארגון בית הספר מזרם העובדים הדתי , ספור על הסתה נגד מדריכה במחנה קיץ על הכרמל כאילו היא האשמה שאחד הנערים החניכים נפל למשכב – הצטנן .

מאידך העלו על נס את אותם נערים היוצאים ממסגרת המשפחה החרדית , הללו השואפים לחיים חדשים ובורחים מהקריה – לקיבוץ .

בשנת 1951 נערכה גם חגיגת פורים משותפת של ילדי הקריה וכפר גלעדי .

אסתר - מלר - רוז-וחיים רוז-זכרונות

אסתר זכורה לי היטב . עוד מימי היותי בגן הילדים כאשר התגוררנו ברחוב פנחס בשכונת הבוכרים בירושלים .

פעוט צובר זיכרונות טובים :

כך הצטיירה בעיני אסתר בבגדי האחות הלבנים בתוך חדרנו משוחחת מדריכה את אימאפניה – חברתה מילדות מהעיר העתיקה בירושלים ואולי מכוונת את הטיפול בי – במיכה .

גם על אבא יעקב הייתה אסתר מאד רצויה , אהודה ואהובה .

במכתבים שנשארו מתקופת מלחמת העצמאות , כתב דודי יששכר שטמפר ז"ל על פגישתו בת"א עם אסתר מלר שבריא אותה השתפרה . על אחיותיה דבורה ארליכמן – היא שהעבירה אלינו לירושלים ד"ש מיששכר ועל צפורה אפשטיין ובנותיה המגויסות : שולה ויהודית וגם על משה (משה וציפורה – אחי אסתר – מאותה אם – גיטל) .

בשנות החמישים ביקרתי לא פעם בקרית – שמונה וכחיל אף בראשית שנות השישים .

עדיין שורקות באוזני הרוחות הנושבות אחרי הצהרים – הגולשות מצוקי מנרה . עוד חולפות בזיכרוני הדמויות והנעימות מהסרטים ההודיים שהוקרנו בקולנוע המקומי "חרמון" (פעל משנת 1957 – שנות ה – 90 לפי דיווח בעיתון 'גלובס') בביתם של אסתר וחיים ברחוב דן דיין זכרה לי אוירת השלווה המארכת , המשרה נינוחות , והנעימות מסבירת הפנים .

את חיים הכרתי בהיותי נער . פגשתי בו פעמים אחדות בביתם

של דבורה (אחותה היחידה מאותה אם ואב) וזכריהו ארליכמן , ברמת חן . לעתים היה חיים מדריך את הבן רמי – בן גילי , בהלכות ופתרון בעיות -שלי היו זרות- במתימטיקה . לימים , הצטרף גם אלי הקטן (אלי אורון) להאזנה , ללימוד ולהדרכה . אלי ארליכמן – אורון הפך לטייס קרב , לאחר השירות היה במשך שנים טייס ריסוס , אלי היה ממפתחי "טיל החץ"

וגם לד"ר לפיסיקה ומרצה במדעי המחשב (כמו בנושא עיבוד תמונה) .

למתעניינים - ניתן להאזין לאלי ביוטיוב על חוויה מסעירה מראשית דרכו כטייס 'מיסטר' ב – 1965 ופתרונה לטובה כעבור כ – 30 שנה (סיפורו בכנס מדע – גאולה ומשיח משנת 2014) וכן הרצאתו המדעית באקדמיה הלאומית הישראלית (על 'כוכב מגנטו הידרודינמי יחסותי' בערב עיון לזכרו של יעקב בקנשטיין) .

אלי סיפר לי עד כמה חיים רוז העניק לו ידע ועומק עצום במתימטיקה ורזיה וכן במדעים הטכניים .

טלפוניסטית 'קופת חולים' הכריזה שביתת שבת ('הבקר' 26 בדצמבר 1949)

1000

ע'י

2.1.1950 "הבקר" ע'י

הטלפוניסטית במרכז קופת חולים ממשיכה בשביתה

במרכז קופת חולים על יעדות חקירה ועל מחלקת ענייני ללא קץ. הוא הוכרזה בהמשך חקירה את עזרתו של השם שיטתית. שביתתה של חקירה חדר בנכונה עליה. כי מצוינת הוא השבת את מהגרי המחקר המכונה של קופת חולים שהראו כלשהו יחס של הכנה אוניונית. המציאו לה את מפתח המטבח ימנעם לעצם הביאו לה לחקירה. נוסף בהם שמר נישום השתתפות במכללה. אך לעזר אינם יכולים. כי גם הם אינם אלא מקרים שכיחים יענייה אינו בידעם.

— משביתת הרעב אינו מפתח — אמרה לשליחתי הוך עבדותה בהפסקת שבין קרין אות בטלפון — כי התנהגות קופת חולים ביחס אלי לימותו לרעיו.

הוא ממשיכה לשבת על משמרתה יומם ולילה ומצפה להתעוררות המצפון האנושי בלבנות העבודה שהיחסות וביות האדם העור בד פיהם ימלאכת עזרה לסיכונים בידהם.

יום עיון ללימוד יסודות הפסיקה הממשלתית

היום נסחר יתקיים בתיא. בבית החלוצית. החוב המלך גירנו. יום עיון מסעם אגף הפיקוח שבמשרד האספקה והקיצוב. למתי נובות ואוהדות של ארגוני הנשים. להגנת הצרכן. יום העיון יקדש ללימוד יסודות הפיקוח הממשלתי על כל בעיותיו ותיושן מענה בו חמש הרצאות מסי מרצים מוסר מכים.

בליין יום כי 26.12.1949 הוצעו על הכנה חכה הניאשת שהכנה אסתר הכה בצורת שביתתה שבתה בשבתה. על הכה שוחות הבינוקרטיות של מרכז קופת חולים. — יבנה איתה קשוחותה הכנה של עזר הכה יתורה עזרן בידעתה הוא להמשיך במחשבתה.

לפני 13 שנה התחילה לעבוד באחת יתר מניה לפני שלוש שנים נמצעה בידה בעת עבדותה בבית החולים בילדסון ואחרי דחיות והשתלשלות ממושכות. התחלה לעבודה טלפונית במרכז קופת חולים החלטה מאו מאבקה היא עם ההתחלה בביטוחה למעמדי של עובדת קבועה (שכר לפי הדרגה ישעית עבודה קבועה. שלא חוככה לעבוד שעות נוספות בהנם מחשש המצפון) — והציגו ביום כי 22.12.1949 מחכה בשביתה רעב במקום עבודתה. לשירותו ועד העיכובים ולה הכשתו לעול לסובסה המסיקה את הצום אחרי שחושב ימים. אך מחוסר אמין במידור הענין ממשיכה היא בשביתה שבת בתא המלך אין שבקופת הרביעית (1.5.42 מדרום) אולם בגלל הסירובים שנעשו ביד ההנהא משכו חחה הופכה לה שביתתה שבת לשביתה רעב מאונס. כשהלכו עובדי המשרד הביתה ביום כי 23.12.1949 בצהרים נועלו במפתח המסר בחים שכל קופת הבנין באוסן שאפילו כיס תה לא יכלה להכין לעצמה. ואף בתי השימוש שכל הקימות. וכר השאירות ללון עם במשך כל השבוע. רק למעטים מביא לה מישורי מהעיכורים להפניה להחזקת נאשה בקרבה.

חשונה מרעב ומקור ומחוסר מנוחה האויה כללית קיבלה את שני אחי מעיכור המערכת. שביקר איתה בתא המלך. וסיורה לו על מכלה הרע בשלוש שנות מאבקה עם

אסתר מלך התחילה בשביתת הרעב ביום ה – 22 בדצמבר , בדרישתה לקבוע את מעמדה . ביום ה – 25 לחודש עברה ל"שביתת שבת" – בתוך תא הטלפון במשרד של מרכז קופת החולים הכללית ברחוב טשרניחובסקי 17 בת"א .

אסתר אחות רחמנייה – מזה 13 שנים , החל מבית החולים "שערי צדק" בירושלים , לפני כמה שנים נפצעה בידה בשעת עבודתה בבית החולים "בילינסון" ולאחר מאמצים וטלטולים רבים התקבלה לעבודה כטלפוניסטית , אחרי 9 חודשים תבעה קביעות ולא נענתה . ועד העובדים ביקש את אסתר

להפסיק את השביתה אבל המו"מ נכשל , והיא נשארה יושבת בתא הצר ורועדת מקור , המשרדים נסגרים והיא נשארת לבדה גם בלילות .

בדקתי על פי העיתונות היהודית ההיסטורית ואכן – בתאריכים שאסתר שבתה היו תנאי מזג האוויר קשים מאד , גשמי עוז גרמו לשיטפונות , גם באילת ירד ברד . ארבע צעירות נהרגו ביפו כתוצאה מהתמוטטות בית .

הטלפוניסטית במרכז קופת חולים ממשיכה בשביתתה ('הבקר' ה – 2 בינואר 1950)

קופת חולים מגלה כלפי אסתר קשיחות ביורוקרטית . הדרישות של אסתר מלך היו לתת לה מעמד של עובדת קבועה : שכר לפי הדרגה ולפי שעות העבודה וזאת כדי שלא תוכרח לעבוד שעות נוספות בחינם מחשש לפיטוריה .

אמנם אסתר הפסיקה את הצום אחרי שלושה ימים אבל בהעדר הסכם – באין אמון בסידורה , המשיכה ב"שביתת השבת" בתוך תא הטלפון בקומה הרביעית (ששטחו 3 מ"ר) .

העיתונאי מציין שבגלל הניסיונות למנוע ממנה להמשיך בשביתתה – נעלו במפתח את כל המטבחים והיא לא יכולה להכין אפילו לא כוס תה . גם נעלו את חדרי השירותים . בפועל 'שביתת השבת' היא "שביתת רעב" . רק לעיתים הביא לה מי מהעובדים לחמנייה לקיום נפשה .

לאחד מחברי מערכת עיתון 'הבקר' שנפגש עמה בתא הטלפון הצר , סיפרה אסתר על מאבקה הנמשך כבר שלוש שנים , על ועדות חקירה וסחיבת עניינה לאין קץ . היא הביעה רגשות תודה לשר בכור שטרית – שר המשטרה שבעזרתו קיבלה חד למגורים בגבעת - עלייה ביפו וגם למהנדס המחלקה הטכנית של קופת חולים על גילויי האנושיות וההבנה .

העובדים בנוסף להבעת הסולידריות המציאו לה מפתח למטבח ומעט מזון וזאת חרף היותם עובדים שכירים הכפופים להנהלה קשוחה . 'התנהגות הנהלת קופת חולים כלפי לימדה אותי לרעוב ואיני חוששת מ"שביתת רעב" כך הצהירה . אסתר והוסיפה שהיא מצפה להתעוררות המצפון האנושי אצל אותם

המעבידים שבפיהם : רוממות זכויות העובד ובידיהם – נתונה מלאכת העזרה לסובלים'.

אסתר מלר - האחות בחלסה (אריה ליברמן , פרקי קריית שמונה)

קדמו לאסתר : אחות שעזבה כעבור זמן קצר , ואליהו החובש של קופת חולים שהיה גם המיילד ואפילו הוטריר של הישוב , שעבד כל שעות היממה .

המחלות שהיו נפוצות : זיהומים בדרכי העיכול ; קרה – עד כדי מות תינוקות בחורף ; מלריה וגם עקיצות של עקרבים .

הרופא בחלסה סיפר שהוא שימש כרופא בישוב ובאזור גם בימי הבריטים אז נהגו לבקר תושבי הישובים הסמוכים והתקיימה בה מעין "אחוות עמים" . ואילו עתה - כאשר המתיישבים הם תימנים ועולים בני ארצות נוספות הוא לא פוגש תושבים מיישובי הסביבה . דווקא עתה חסרה לו "אהבת ישראל" . משתפי הכינוס בצפון בחרו וועדה שתבקר תדיר במעברה ותגיש עזרת אחים הנדרשת לעולים .

האחות - אסתר רוז אגדה מהלכת - מלאך במגפיים

(אריה ליברמן , פרקי קריית שמונה 5)

אסתר הגיעה ל"קרית שמונה" ב בערב חג הסוכות (בסביבות ה – 25 בספטמבר) בשנת 1950 , ימים אחדים לפני חיים .

בתפקידה כאחות המשיכה את עבודתה בבתי החולים "שערי צדק" ו"בילינסון" .

לישוב הגיעה כדי לאייש כאחות מוסמכת את כוח העבודה המקצועי במרפאה – כאחות לילדים .

בשונה מעבודתה בעבר בבית החולים , הרי שבנוסף לשעות המרפאה התרוצצה אסתר כל הימים בין הפחונים ואחר כך בשיכונים ובכיסיה כדורי כינין נגד המלריה .

עיקר טיפולה היה בילדים , בהם השקיעה את מיטבה , כוחה ואונה .

אסתר הכירה את המשפחות ואת הבעיות .

את האימהות הדריכה בדרכי הטיפול בילדים ואף ייעצה והדריכה בבעיות השוטפות .

אסתר התבלטה בהתמסרותה :

בימות החורף הייתה מדשדשת בבובץ ובמים שהגיעו עד מעל לקרסוליה והיא – במגפיה נעה כדי לבקר את הילדים החולים רבים מהם חייבים לאסתר את חייהם והיא לא הניחה להם עד שהבראו !

על אסתר מלר - האחות במעברת חלסה – קריית שמונה ('דבר' 1950 אוקטובר)

על אסתר ברשימתו של י . לבנון : "צרות משותפות ובעיות מקומיות לכל המעברות"

הכותב הציג את אסתר - האחות שהתנדבה לעבודה במעברה שקודם לכן עבדה ב'בילינסון' וב'שערי צדק' בירושלים .

התמונה אותה הציגה אסתר :

יש 11 מקרים של מלריה .

מספר הילדים חולי הגרענת – המחלה הזיהומית המדבקת של העין , אינו גדול הרופא – מקבל רק יומיים בשבוע במרפאה , אבל הוא גר בכפר – גלעדי ונקרא לעתים תכופות .

אין חדר חולים .

לא קיים מחסור בתרופות .

מצב בריאותם הכללי של הילדים הוא – טוב .

קשה יותר מצבם של הגמולים – העוברים מחלב אם למזון מלאכותי . הסיבה נעוצה לא פעם באימהות שאינן יודעות כיצד לנהוג . בימים הקרובים עתידה להגיע חברה מכפר בלום ותפקידה יהיה – הדרכת האימהות .

בפרסום " קריית שמונה שלנו" עבר , הווה ועתיד

בתחילת ימי המעברה היה הרופא מגיע פעמיים בשבוע למעברה .

כאשר הגיעה אסתר רוז לסייע באיוש מערכת הבריאות היה רק אח אחד .

בשנת – 1950 הוקמה המרפאה באחד הצריפים .

אסתר ביצעה עבודתה באמונה מלאה , ונהגה לעבור מבית לבית לבקר ולוודא כי החולים מקפידים גם למלא הוראותיה ומחלימים .

אסתר וחיים - הבית בקרית - שמונה **(לפי א . ליברמן , פרקי קריית - שמונה)**

המשותף לבני הזוג : ההתמסרות לפעילות הציבורית - הרצון לעזור ללא ליאות ותמיד .

אסתר - אהובה וחיים - בעל הסמכות בעשייה ובהקפדה המוסרית .

אסתר וחיים הנשואים התגוררו בשכון ב . הם השקיעו שיפצו והרחיבו את הבית .

הבית הפתוח לכולם :

לפועלים , לתלמידים ובני הנוער , לנשים ואימהות , לעסקני הציבור לאורחים בביקורי נימוסין וכמובן עזרה בתרופות ואוזן קשבת לבקשות .

אסתר הקרינה אווירה חמה באישיותה וגם היו נהנים ממאפה ידיה – העוגות .

כאשר החליטו עובדי הציבור הראשונים שאין זה נאה לנטוש את הקריה בשבת , היו מהם שנשארו ללא מזון . אסתר יזמה והכינה לחברים ארוחת שבת טעימה ומשביעה .

בכל שבת היו נוהגים המורים בבית הספר לנערים עובדים להתאסף בביתם של חיים ואסתר .

חיים דאג לעניינים הרוחניים ואסתר ברוחב לב הפצירה באורחיה לאכול מן החמין ומאכלי השבת שהכינה .

בלילות הסדר התארחו בביתם עשרות מתושבי קריית שמונה ובהם גם רווקים וזוגות צעירים .

חיים רוז - האיש שהיה מוסד **(אריב ליברמן , פרקי קריית שמונה - 5)**

בחול המועד סוכות בשנת 1950 (ביום ה – 8 באוקטובר) יצא חיים מתל אביב . שילם 73 אגורות עבור כרטיס הנסיעה ונסע חמש שעות אל 'חלסה' – קריית שמונה .

חיים זכר ותיאר חוויות מהנסיעה כמו הנוסע הקשיש העמוס בסלים שעלה בתחנת ראש פינה ונחת על ריצפת האוטובוס כדי לשבת בנוחיות .
עם חיים הגיע גם משה ויניק איש עין חרוד כדי לנהל את המעברה .
בתחנה בקרית שמונה התקבל חיים ע"י שלמה ציפמן שהיה מזכיר מועצת הפועלים (ציפמן גם צייר את המעברה) וגם ע"י מיכאל כפתורי – נציג הסוכנות .

מדברי חיים :

"את קריית שמונה צריך לדעת לאהוב..אני אשאר בחלסה תמיד"

תחילה התגורר חיים עם הצוות בבניין המשטרה . משם עבר לבית שהתגורר בו בשעתו קאמל אפנדי ואחר כך לצריפים השבדים שהוקצו בתוך המעברה .
תפקידו הראשון היה מזכיר סניף מפא"י ביישוב ובפועל – לפקוח עין על המתרחש במוסדות המקומיים .
היה זה 'תפקיד' כללי ובלתי מוגדר .
התנדב לנהל את לשכת התעסוקה בהעדר מנהל ועד שיגיע המיועד הקבוע .
חיה זמר (בנצ'יק) שעבדה בלשכת העבודה מראשית שנת 1950 כאחראית לתעסוקת הפועלות סיפרה כי חיים לא סיפר שעזב העיר ומנעמיה , לא שהיה מורה בתיכון בת"א ולא שערך את "הטכנאי הצעיר" .

חיים בחינת "עין רואה ואזן שומעת"

בלשכת העבודה למעשה הניח את אבן היסוד להתנהלותה . עבודתו הצטיינה בענייניות ובגילויי יחס אישי הוא שכנע אחדים מאלה שרצו לעזוב את הקריה להישאר.

בימי התשלום לפועלים היומיים עבד עד חצות כדי שלא יקופחו , תדיר הקשיב והנחה בסבלנות , קלט את המצוקות בבית , ברחוב או ששמע ב"פונדק הדרכים" (מסעדת הצרכנייה המקומית) .

חיים 'גילה' את פירי הטבחית – העולה מהונגריה ויחד עם מנהל המעברה אריה שוורץ , גם הוא איש שח"ל השפיעו עליה לפתוח את 'מסעדת פירי' שהפכה למרכז - גם חברתי.

כאשר הבחין חיים בברנרד גרינברג קורא את עיתון 'הארץ' ויודע הנהלת חשבונות מיד גייס אותו למדור תשלומי השכר לפועלים.

1952 – המכתב הייחודי של בני העדה התימנית אל ח"כ ישראל ישעיהו מיום ה – 17 ביוני .

המכתב מלמד על הקשיים הרוחניים , החברתיים ובעיות קיומיות של בני העדה

ישראל ישעיהו – יליד תימן היה מנהיג , פוליטיקאי - כיהן ברציפות ב'כנסת'
במשך 26 שנים ולימים גם שר ואף יו"ר הכנסת . החל כפועל בימי 'המדינה
שבדרך' וכמארגן של שכונת צריפים והמשיך בהקמתם וניהולם של ארגונים
אחדים ואגודות מייצגות של בני תימן ועדות המזרח . ישעיהו מילא תפקידים
מרכזיים בהסתדרות , במוסדות הציוניים , בגופים ייצוגיים ובחברות בארגון
"ההגנה" . גם כתב הרבה על עדתו . בשנת 1949 היה ממארגני "מרבד
הקסמים" , גם הצלת כתבים רוחניים מגולת תימן ובישראל – בהפניית
העולים התימנים להתיישבות ולהכשרה מקצועית . בשנת 1952 - שנת
'המכתב' כיהן ח"כ ישראל ישעיהו בתפקיד : יו"ר ועדת הכנסת .

המכתב באותיות דפוס . להלן תוכנו :

ערכתי התאמה במשפטים אחדים :

'לכבוד ישראל ישעיהו תל אביב שלום וברכה .

**אנחנו תושבי קריית שמונה גליל העליון אומרים את ברכתנו לכל –
המוסדות – לקבל בזה מכתב העדה התימנית . נזרקנו לחלסה כשהייתה
שממה וסבלנו בה כל הצרות עד שהעמדנו נקודה בכוחנו ובעמל כפינו
וכעת לא השגנו טובת המקום – ובאו רומנים אחרינו והשיגו חנויות וכל
עבודה קלה ואנחנו העדה התימנית בפרט וכל המעברה בכלל יש
כמאתיים מחוסרי עבודה – תימנים , עירקים ופרסים . ויש כל מיני
אפילו במקום .**

**א. הרומנים מסודרים בכל בתי הכנסת במעברה ומתייחסים אליהם .
ואנחנו : הובטח לנו בית כנסת בשיכון א' ובנו אותו בריחוק של שני ק"מ
ואי אפשר להתפלל בבית כנסת רחוק כזו – אנחנו דורשים בכל הבקשות
בית כנסת בשיכוןנו .**

**ב . קופת חולים גמרה (כילתה) כספינו בלי עזרה רפואית . כמה חולים
חוזרים הביתה בחרי אף וסובלים – חולים בבית או עליהם לנסוע
לטבריה מחוסר טיפול ומומחיות – אבוי לנו – מה חטאנו במקום הזה .**

**בקשר ללשכת הסעד יש אישה אחת ושמה בלה (בלה שר – עליה
בהמשך) שהיא מטפלת בעזרה הסוציאלית . מתנהגת עם המסכנים**

בגסות ובגאווה אין לה כל רחמנות . במקום לדבר על לב אנשים זקנים ואלמנות בדברים טובים היא נוזפת ומזלזלת ולא מתייחסת אליהם

בכבוד וגם התבטאה – דיברה נגד חוק התורה ואולי חוק המדינה שיפסיקו מפרייה ורבייה שאין (כי אין) לממשלה כסף והלא כתוב פרו וישרצו – שיעשה בכרס אחת (הביאו לפי מדרש רבה)

אנחנו דורשים סילוקה ולמצוא אחרת במקומה .

ג. יש במקומו החבר חיים רוז היושב במועצת הפועלים הוא המביא המקשה (מקלקל את) המצב ,

הוא המקטרג עלינו מכל דרישותינו . אנחנו מצהירים שלא רוצים אותו במקום , שבגללו כבר עזבו כחמישים והשאר עומדים הכן וחבל עלינו בשל מצבנו שלא כדאי לפגוע בנקודה שלמה כזו

אנחנו מזעיקים כל נציגינו בהסתדרות ובכל המוסדות שיחושו לעזרתנו בהקדם האפשרי . חושו נא לעזרתנו ' .

ובזה באנו על החתום – כאן הופיעה החותמת המודפסת : ועד – הכפר קריית יוסף – חלסה .

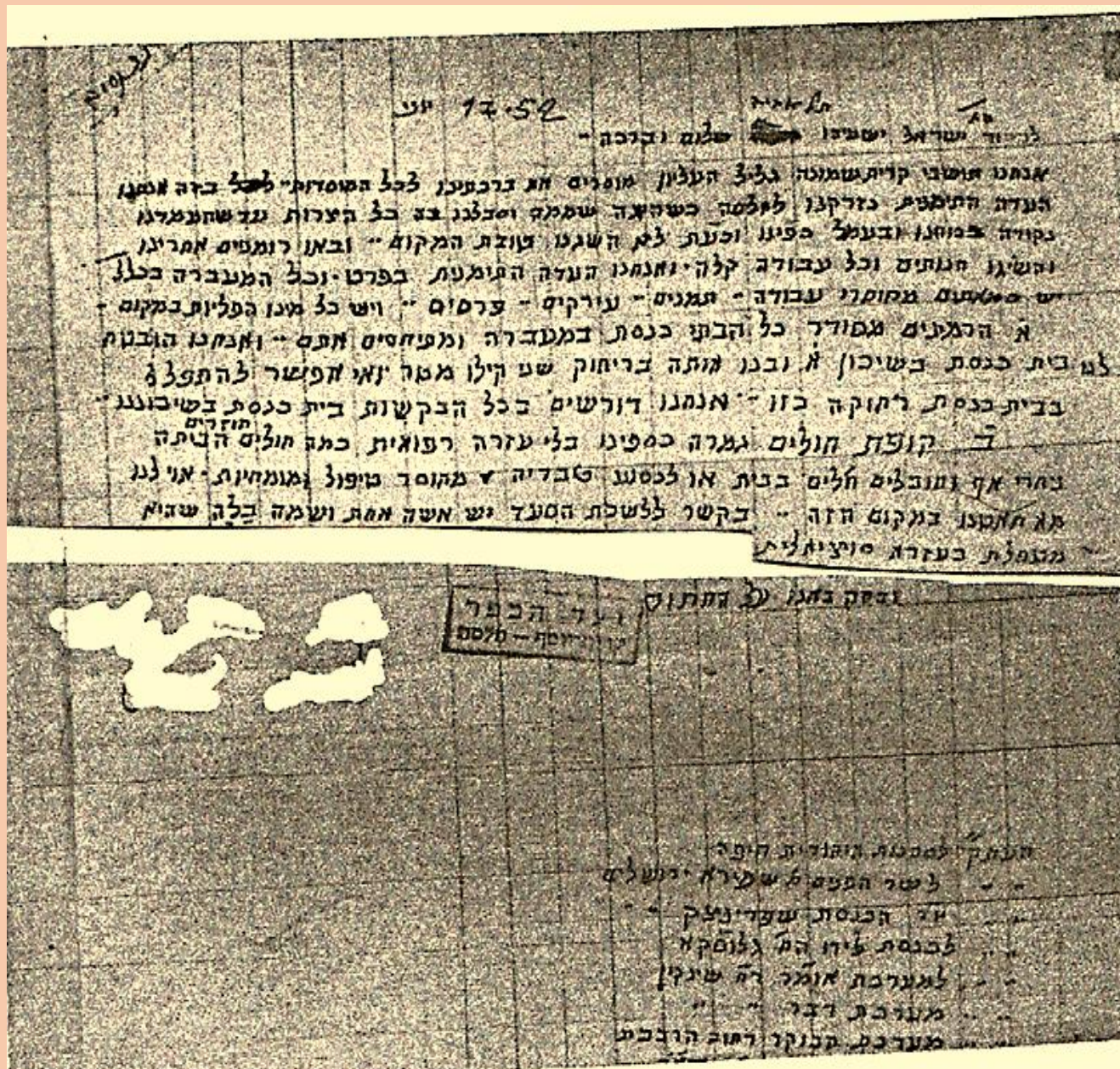
הערה – בכתב יד היה מי שכתב , אולי בארכיון – המוזיאון : 'קטע חסר מטעמי צנעת הפרט' .

בשולי המכתב – פירוט המכותבים :

העתק לסוכנות היהודית חיפה ; לשר הפנים ח . שפירא (חיים משה שפירא) ; ליו"ר הכנסת שפרינצק ; לכנסת לידי הח' גלוסקא (זכריה גלוסקא היה ח"כ בכנסת הראשונה כנציג יחיד מטעם התאחדות

התימנים , התריע נגד אפליית יהודי תימן) ; למערכת אומר

רח' שינקין ("אמר" – העיתון היומי המנוקד בעברית קלה שהוציא עיתון 'דבר' . הוצאתו 'חודשה בשנת 1951 , קודם לכן –'יצא 'אמר' לזמן קצר מאד בעקבות סגירת 'דבר' ע"י השלטונות הבריטיים בשנת 1937) ; מערכת דבר ; מערכת 'הבקר' , רחוב הרכבת .

"המרד התימני בקרית שמונה : העולים נלחמו בכור ההיתוך כדי לשמר את זהותם"

אתר 'הארץ' הרשימה של נעה שפיגל , מרץ 2017

הכותבת מצטטת משיחתה עם שרה דמרי , בת ה - 75 בערך שהגיעה לקריית יוסף בשנת 1949 .

לילדים גזרו את הפאות – 'זה היה הכבוד שלהם'. משפחתה הגיעה למעברה : 'הגענו בלילה במשאיות, אבא שלי אמר זה אוהל מלא קוצים, איך נכניס את הילדים ככה?', ירד גשם האוהלים נקרעו'.

אליעזר קרול מנהל המעברה ניסה לעזור לעולים, במציאת עבודה, בגידול ירקות וחיות בית בחלקות אדמה קטנות – משקי עזר אבל לא היה ער מספיק בצורך של הקמת בית כנסת ודאגה לסגל הדרכה הולם ולא מדריכי נוער בני הקיבוצים הסמוכים.

התימנים פנו בקיץ 1950 במכתב תלונה לבן גוריון. לדעת ההיסטוריון אמיר גולדשטיין עצם הפנייה היא הוכחה למאבק בני העדה להכרה בזכותם, למרות קשיי הקליטה והרגשת הזעם על שנוהגים כלפיהם בזלזול, אבל אף ביטוי שיש פרי ותוצאות לדרישותיהם.

חודשיים לאחר מכן פנו לשמעון אביזמר מראשי המחלקה ליוצאי תימן במפא"י ובסיום מכתבם הציבו אולטימטום: אם לא תדאגו לנו בקרוב נהיה נאלצים לבוא עם כל משפחותינו אליכם ונעשה שביתת רעב. כעבור תשעה ימים קרול עזב את תפקידו.

בשנת 1951 (ינואר) מכתב נוסף לבן גוריון נגד הניסיון לשלוח את ילדיהם לחינוך חילוני. לדברי ד"ר גולדשטיין העולים (גם בראיון ברדיו אצל קרן נויברך, 2017 אפריל),

אולי חשו שייכות לחברה הישראלית אבל לא לקריית שמונה.

בשנת 1953 עזבו כ- 80 משפחות – הרוב מבין העולים והקימו את מושב "שער אפרים" בשרון, אחרים התפזרו בין מושבים אחרים. בקריה נותרו רק משפחות מועטות של עולי תימן מאותה תקופה.

במאמר מערכת בעיתון 'דבר' מאותם הימים, נתנו קרדיט לקרן למשקי עזר בהסתדרות החקלאית.

כבר בחלסה הקימו משקי עזר שהתפתחו והודרכו ע"י הקרן וכך בישוב החדש לא היו זקוקים לחבלי לימוד. מן היום הראשון ידעו לטפל בגן ירק, לול ועדר.

יכולתם להתגבש כקבוצה למאבק על שמירת המורשת, לשיפור תנאי הקליטה, לפנות לראשי המדינה ולמוסדות - הושגה וזאת - למרות המשגים, אף בעזרת פעולת המתנדבים כמו קרול הגופים המסייעים והמדריכים עד שהצליחו לבנות לעצמם יישוב שהתאים יותר לזהותם.

חיים - יוזם מפעיל ואיש ציבור לדוגמא

(א. ליברמן פרקי קריית שמונה - 6)

חיים היה "השעון המעורר" החי של המעברה .

בבוקרו של כל יום – בשש בבוקר היה עובר לאורכה ומכריז "קומו לעבודה" – כל הרוצה לעבוד יבוא אל המשאית ליד לשכת העבודה .

השכם בבוקר דאג חיים להבטיח שאנשי הסגל (הפרסונל) אכן נוכחים ועל משמרתם – להפעלת השירותים למעברה .

בהעדר מזכיר למועצת הפועלים כיהן חיים רוז בתפקיד זה עד לבואו של המזכיר החדש והוא דוד טחור מכפר – גלעדי , האבא של בינצה – רעייתו של יהודקה רבינוביץ איש כפר גלעדי, הדוד של רעייתי בתיה .

חיים יזם את הקמת החברה לפיתוח קריית שמונה .

בשנת 1953 הקים את בית הספר לנערים עובדים . סגן המנהל וממלא מקומו הקבוע היה דוד מורה אשר לימים עמד בראש המועצה המקומית . בית הספר היה פתוח מדי ערב והשלימו בו את השכלתם היסודית עשרות רבות של נערות ונערים , הם למדו ברצון - בצריפים , וכמעט ולא נעדרו , וזאת לאור עששיות נפט בקיץ ובחורף ולאחר יום עבודה קשה .

באחד הימים יצאה השמועה כי רשימת הלומדים הועברה לידי הצבא , היו הורים רבים ובייחוד הורים לבנות שהתנגדו ללימודי הערב . אחת האימהות איימה על אחד מהעושים נפשות ללימודים שאם ימשיך בכך הרי היא 'בנבוט – תרוצץ את ראשו' .

חיים לימד גם ב"איילת השחר" ו"כפר סאלד" .

אחד מתלמידיו היה דן דיין מ"כפר סאלד" שנהרג בקרב על משטרת עזה בשנת 1955 .

חיים כיו"ר ועדת השמות לרחובות העיירה הנציח את שמו של דן דיין בשם הרחוב בו גר עם אסתר .

אביו של דן היה עובר ברחוב צופה בשילוט על קירות הבתים ומנסה להתנחם במפעל ההנצחה .

כמורה למתימטיקה לימד חיים גם בבית הספר המקיף "דנציגר"

בקריית שמונה , הכין את תלמידיו לבחינות הבגרות יחד עם עבודתו התרבותית – חינוכית – מדעית בעריכת "הטכנאי הצעיר" .

קשרים בין 'חלסה' – קריית שמונה בראשיתה עם אנשי "כפר גלעדי" בהם בני משפחתנו וידידים

על הדמויות בעזרת אריה ליברמן בפרקי קריית שמונה

ולפי : גולדשטיין אמיר " שכנים רחוקים - כפר – גלעדי וקריית – שמונה 1949 – 2015".

אמיר גולדשטיין הוא היסטוריון ומרצה בכיר במכללה האקדמית תל – חי . היה מנהל בתיכון "דנציגר" בעיר והחזיק בתפקידים חינוכיים וניהוליים במשך למעלה מ – 20 שנה .

ברשימתו המקיפה : מקורות , הפניות למאמרי עיון נוספים ועוד פרטים על אליעזר קרול , טובה פורטוגלי , דוד טחור ובלה שר .

'כפר – גלעדי' נקרא על שם ישראל גלעדי , קיילה אשת ישראל היא הדודה של הסבתא לילדינו – הדסה ברלינסקי ז"ל .

ישראל גלעדי היה ממייסדי "בר גיורא" ו"השומר" וממקימי הסתדרות הפועלים החקלאיים בגליל .

הדסה (אז רבינוביץ) הייתה במשך שנים אחדות חברת הקיבוץ התגוררה עם הדודה קיילה וטובה פורטוגלי בתו של אליוביץ – "הסבא" של "כפר גלעדי" .

אחיה של הדסה הם : יודקה ז"ל ושמואליק רבינוביץ חברי הקיבוץ .

ההורים רבקה ועקיבא רבינוביץ ז"ל היו בכפר גלעדי מראשית שנות ה- 50 .

סעדיה זעירא מקבוצת המתיישבים התימנים הראשונה ציין שכפר גלעדי היה הישוב שקיבל את פניהם – סיפק לראשונים לחם וחלב בשלושת החודשים הראשונים .

דוד טחור – היה מזכיר מועצת הפועלים לאחר חיים רוז . כאמור דוד היה האבא של בינצה – גיסתה של הדסה .

טחור היה איש קיבוץ בכל רמ"ח אבריו . לפי השקפתו קריית שמונה הייתה לא רק קיבוץ גלויות אלא ראה בה מעין קולקטיב – בעורף ההתיישבות בגליל עדיין ללא חנויות וללא מסחר פרטי . הצלם הראשון "פוטו חרמון" זכר שטחור ביקש ממנו לצלם את כל התימנים מבן 16 ומעלה כדי לזכותם ב"תעודת שקל" וזכות בחירה לקונגרס הציוני . דוד שילם מקדמה , באותם ימים בלא"י (לירה ארץ ישראלית) .

טובה פורטוגלי הייתה חברת כפר גלעדי מאז ייסודו, בת "הסבא אליוביץ", ילידת עין זיתים , אלמנת מנדל ממקימי "בר גיורא" ו"השומר" שנהרג בשנת 1917 וגם אחותו של מרדכי יגאל חבר "השומר".

טובה בעלת האישיות המיוחדת במינה הקימה בקריית שמונה את לשכת הסעד והטביעה את חותמה על עבודת הסעד למשך השנים הבאות .

בלה שר - אמה של בינצ'ה החליפה את טובה פורטוגלי . השקפתה היישובית הייתה שונה מזאת של דוד . בלה המליצה דווקא על היוזמה הפרטית (אפילו נפתח הקיוסק הראשון במעברה) – לאפשר לכל אחד לבחור את דרכו .

בלה שר הגיעה בכל יום מהקיבוץ בשעה שש בבוקר . הדבר הראשון שעשתה יחד עם דוד נאג'י שעבד עמה בלשכת הסעד היה : קניית שני בלוקים – גושי קרח את "הכבודה" היו נושאים על הכתפיים אל מעון הילדים . בלה יזמה מבצע והצליחה לקבל מבית החרושת "אתא" ('אתא' מראשוני מפעלי התעשייה בארץ

ישראל . השם "אתא" על ידי ש"י עגנון : א –אריגים ת – תוצרת א – ארצנו) זוגות רבים של מכנסיים קצרים וארוכים וחולצות חאקי ואף כחול "חגיגי" עבור תושבי הקריה . 'אתא' ויתרה על קבלת 'תלושים' (שהיו נהוגים ב'תקופת הצנע' והקיצוב) וכך הקל המפעל על קניית בגדים נוספים ובזול .

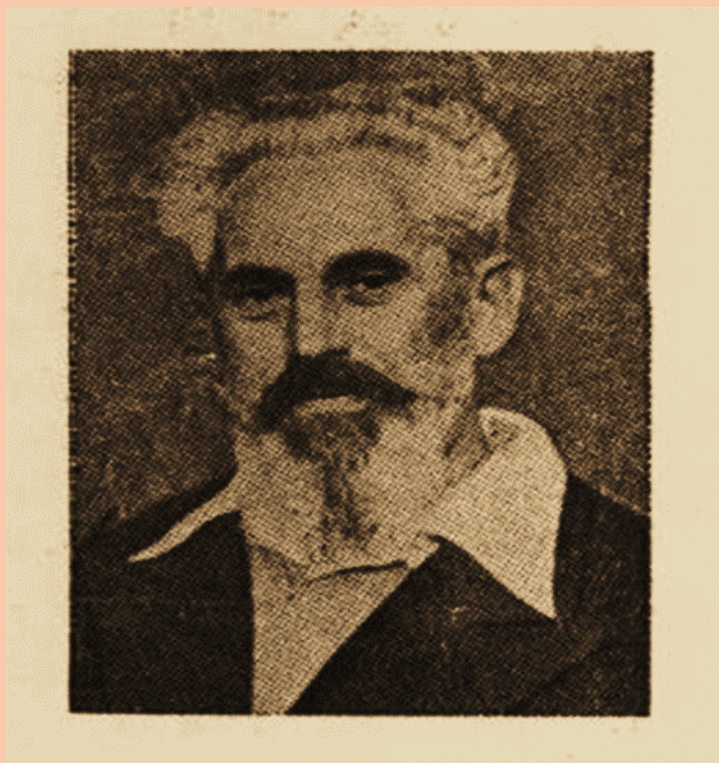
בלה נהגה שכל תינוק הנולד בקריית שמונה יזכה בחיתולים , בגדים וצרכים חיוניים .

בנוסף – אפתה בלה עוגיות לכל יולדת וגם הביאה עמה מתנת "דגים חיים" מבריכות כפר גלעדי .

אליעזר קרול – מכפר גלעדי החליף את דוד טחור והתמנה למזכיר מועצת הפועלים.

אליעזר נשלח לקריה בהיותו בן – 62 בחודש אב תש"ט – ראשית אוגוסט 1949 ..

הוא עבד ועמל בקריה במשך שנה אחת .

אליעזר קרול

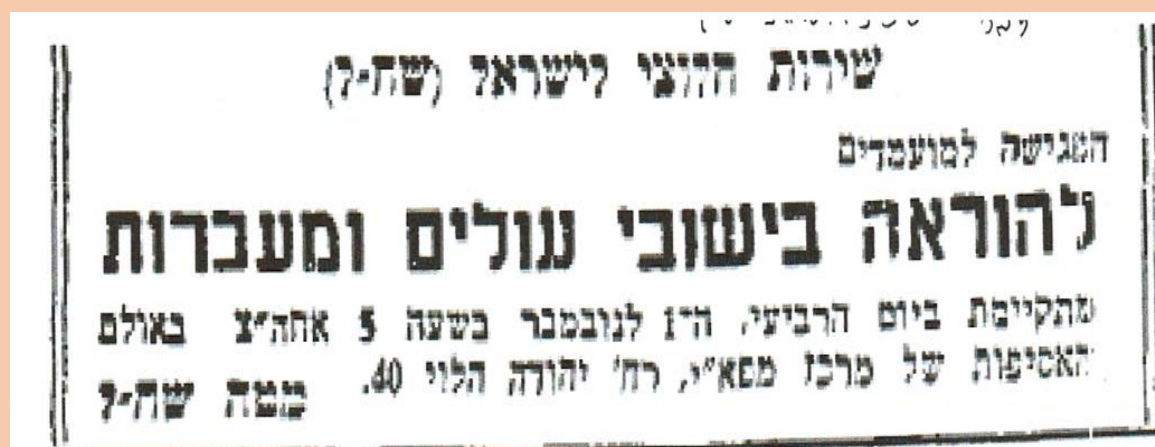
סעדיה זעירא תאר את אליעזר בעל הקומה הזקופה והזקן הלבן ההדור . למראהו התעוררה 'התקווה' . כרכז תרבות דאג לספק ספרי קודש כמדריך ומרכז העבודה הביא לדורים במעברה : מזרונים קש. אירגן והקים שירותים , מקלחות וברזיות מים לשתייה , רחצה ובישול . היה גם הגזבר – משלם המשכורות .

בבואו לירושלים היה אליעזר קרול בעברו חבר "השומר" , "הגדודים העבריים" ו"גדוד העבודה" נח ומתארח בביתם של מיודעיו מכבר - רבקה ועקיבא רבינוביץ וביתם הדסה ונפתלי ברלינסקי .

בתיה זוכרת את קרול שהיה אוהב 'לשקוע' בספת האורחים ללגום מהתה הירושלמי אצל הדסה כאשר ביקר את רחל ינאית ובן צבי חבריו בביתם מעברו של בית רבינוביץ ברחוב אלחריזי .

עוזי ברלינסקי ז"ל , גיסי - אחיה של בתיה היה מכנה וקורא כילד קטן את אליעזר קרול בעל הזקן : "דוד הצל" אותו שיבש עוזי הילד ל"הדוד הרצל" – את תמונת הרצל עוזי הכיר וידע היטב .

שח"ל הוקם ע"י מפלגת פועלי ארץ ישראל מפא"י באביב 1950 .
 הפעילות הצפויה – מעבר לשטחי הפעולה המפלגתית - של מפא"י
 הרקע – העלייה הגדולה של למעלה מחצי מיליון עולים עד לסוף אותה שנה .
 השח"ל "סם חיים" למפלגה . צו וייעוד מצפוני ומוסרי להכשרת העולים .
 השליחות ההיסטורית תאריך לפחות "שנתיים" .
 בשעת ההקמה התנהל בירור באשר לציפיות ודרכי הפעולה .
 התקווה הייתה להתגייסות אלפי צעירים .
 בן גוריון צפה למעורבות גדולה של ההתיישבות העובדת .
 שמואל דיין מנהלל הציע למפלגה - הטלת חובת ההתגייסות .
 המתנגדים גם טענו : 'לא יצאו ולא יקומו מהכיסא הנוח אל הסערה והחמסין' .
 יזהר סמילנסקי , הסופר וחבר הכנסת התנגד לגיוס : 'חלוציות היא אורח חיים
 ולא רק לשנתיים' .
 'חלוציות לשנתיים' – הרקת מושג החלוציות מתוכנו .
 הפשרה :
 התנדבות וגיוס לפי מכסות . 5 % לסניף ומחצית מכך – מההתיישבות .
 האכזבה – לדוגמא מסניף תל אביב התנדב רק "אחד" .
 הצעת בן גוריון (1950 מאי) הקמת גדודים חלוציים לשירות המדינה .
 הוקם מטה ארצי של שח"ל (אוגוסט 1950) .
 גיוס מועמדים מטעם שח"ל להוראה ביישובי עולים ומעברות (אוקטובר)

"דבר" 31/10/50

קבוצה ראשונה בת 80 מתנדבים יצאה למבצע עבודה ובניין – הנחת נדבך לאילת – העיר העתיקה .

בשנת 1952 גיוס חדש לאילת והערבה (גם כמענה לביקורת על שח"ל) הקמת "חטיבה חלוצית" לקליטת העלייה וביצוע המשימות הרבות :

הדרכות – מקצועית וחקלאית , הדרכת נוער, הקניית השפה העברית , גרעינים חלוציים ברחבי הארץ, לתפקידים בצה"ל (לשירות בקבע) ובמסגרת הנח"ל , למחנות העולים ולמעברות , למושבי העולים .

בן גוריון הועיד 'בכורה' למתנדבים שירדו לנגב .

ההתנגדות והביקורת על שח"ל :

מפלגת הפועלים המאוחדת – מפ"ם – חלוציות אינה רק שנתיים ועיקרה החקלאות .

נגד הגיוס הנעשה ע"י שח"ל של אחיות עולות . כאשר התנאי להשתתפות בקורס (להכרת תנאי העבודה בארץ) הוא ההצטרפות למפא"י (בעיתון 'על המשמר') .

הביקורת, בעיתוני "המרכז" ו"הימין" הצביעה גם על פער ניכר חברתי – כלכלי במשכורת לדוגמא :

" שרות חלוצי 6.02 ליום למול : בני תימן בעלי משפחות מרובות ילדים 4 . 1 ליום " (1950 , 'מעריב' , מייזלס , אוגוסט) .

השח"ל למול העלייה הגדולה : - ליבון המטלות :

האם יפעלו כיחידים , זוגות או קבוצות

האם בתפקידי מנהל או בעבודה ממש , בפועל ובשטח .

האם יחיו ויגורו במעברות – בכך יגבירו את ביטחונם של העולים

מה תהייה ההתייחסות לערכים - האם יקנו חינוך ערכי כמו 'היחס לעבודה'

האם יהיו שותפים בחינוך הילדים.

חיים רוז - בין מאתיים המתנדבים הראשונים בשח"ל

חיים רוז היה למעשה בראשית השח"ל אחד מבין כמאתיים המתנדבים בני הארץ. כמאה מהם היו ב'אילת' – לבדה.

בראשית דרכה הייתה הצלחה. מטה השח"ל היה קשור במישרין עם הנהגת מפא"י וזה אף הזרים לו תקציבים.

במרוצת שנות החמישים הלך וקטן משקלה של שח"ל וכבר לא הייתה 'קטר' חברתי ומוסרי.

בראשית שנת 1954 הוחלט כי שח"ל יעסוק רק בפעולות חינוכיות וגיוס חברים 'מן העיר אל הכפר'.

הצלחה הייתה בגידול ניכר במספר המתנדבים מקרב העלייה החדשה ששאפו להכשרה מקצועית ואפיקים לפרנסה.

בתקופה זאת עיקר ההצלחה הייתה במערכת החינוך. מספר התלמידים גדל ביותר (פי שלושה).

נפתחו מאות כיתות חדשות. נקלטו מאות מורים שגם עברו מבחני השכלה (וסינון מפלגתי, היו הללו ימי ה'כרטיס האדום' – פנקס חבר במפא"י) והוכשרו לעבודה ע"י שח"ל.

הסיבות לפרוק שח"ל :

מיעוט מתנדבים אידיאליסטיים

עייפות לאחר מימוש המשימות בתקופת מלחמת העצמאות

הטלת עומס יתר על שכבות הגיל הצעירות שהיו מעורבות במלחמה

הדור הצעיר עסוק בבניית פרנסה, השלמת לימודים וקריירה.

התגברות האווירה האישית והחומרנית בקרב הישוב.

העדר דוגמות אישיות מקרב ההנהגה - הקריאה 'מלמעלה' למשימות חלוציות – חברתיות ולאומיות נפסקה.

בן גוריון פנה בשלהי שנת 1953 אל "שדה בוקר".

ייתכן ובשל כישלון שח"ל נתן "הזקן" דוגמה אישית של מנהיג: "לעלות לשדה בוקר" ו"אחרי".

הקדימות בהערכות והפעילות המשקית ביישוב אילת והנגב – כשלה וגררה גירעונות תקציביים .

הקשיים בהנהגת מפא"י בראשית שנות החמישים גם תרמו לירידת שח"ל : קשיים כלכליים גם עקב קליטת העלייה הגדולה , מדיניות כלכלית 'בתקופת הצנע והקיצוב'.

התמודדות עם שאלות מדיניות בשל "המלחמה הקרה" , בעיות חברה וחינוך הקשורות גם ביחסים של הציבור החילוני עם הדתיים

גם חוסר תיאומים בין מוסדות המדינה והמפלגה , עודף ביורוקרטיה והתלות הגוברת ב'כרטיס המפלגה' תרמו גם הם לפרוק שח"ל .

במסגרת פגישות של מגויסי שח"ל ברחבי הארץ נערכה בחודש פברואר בקרית שמונה פגישת חברי שח"ל בקריה עם החברים מכפר חונין . הפגישה התקיימה בבית חינוך שבמעברה . 'כפר חונין' הוא הישוב "מרגליות" מערבית לקריה - על שם חיים מרגליות קלוורסקי שהיה מנהל יק"א בראשית המאה ה - 20 . ועזר להקים מספר ישובים באזור .

נתן אלתרמן על שח"ל " המירכאות הכפולות"

'הטור השביעי' ג עמ' 348 – 350

בהקדמה :

' השח"ל (שרות – חלוצי – לישראל) הותקף בקומו (1950) חצי לגלוג ושנינה . הוא לא נהפך לתנועת היחלצות רחבה , ולמעשה צדקו המלעיגים ולא עוד אלא שעמדתם יש לה אולי חלק – מה בהשתלשלות – הדברים , להלן טור שנתבדה , לכאורה , אף עקרו אולי יש לו תוקף ' .

א

האירוניה בשח"ל יורה מן המותן / "חלוצים של שנתיים...הידד לתכנית !"
- / ובטול ולגלוג ומקצת עיקום – חוטם / ובקצור – אוירה חיונית / /
החלוץ על – פי – צו , אם קשיש ואם נער , / הוא תחליף ,

כך אומרים . הוא יפרה הגבולות ? / מין "חלוץ" מכניסים ב"שער בלי וכו' / אל בין / מירכאות כפולות / / אופוזיציה עברית מסבירה לנוער , / לצבור , / לפועל המוזעק לקום , / כי לקול השופר אין חלילה לשמוע ,

/ הוא קליפת השום / / מירכאות , מירכאות ! נשק - זול ומלא - חן הוא / ובעיקר :

אבטומטי ! מכשיר מפואר ! / כתוב נא כך : / "הישגים". / "עצמאות" , / "ממשלתנו" - / ושלוש המלים מוטלות בעפר ! / / מירכאות ! בעיניך אותן קום לבב נא ! / זעירות הן ! את סוד קטנותן אין פותר , / אך תמיד הן דורשות שבהן תתישבנה / המלים הגדולות ביותר / / מעניין מה נטעם במלים אלו טעם / אם בצר עוד אולי נצטרך להן פעם...

ב

...אך נשוב לנושא . לחלוץ מן השח"ל . / מאחר שאיש חי הוא מאלף עד תז / עוד עלול הוא חלילה /

לקום עם אור שחר . / ולצאת כך - לפתע מתוך מירכותיו/ / ולהיות למאה...למאתיים...לאלף...

ולהיות לרבבה מחדשת חוקות.../ ולצאת (על אף הכול !) / אל צייה ושרות שלף / ולהשאיר אחריו מירכאות ריקות . / / ואותן מירכאות שנותרו - הה , אימה ! - / תצטרבנה לקלוט / אופוזיציה שלמה .

חיים רוז - יליד ירושלים

חיים נולד בירושלים ביום רביעי כ"ב חשון תרע"ה - ה - 11 בנובמבר 1914 (התאריך לפי : קרסל אליקים גצל , 'לקסיקון הספרות העברית החדשה') .

ירושלים - ערש הולדתו :

ביום הולדתו - בתקופת מלחמת העולם הראשונה בהודעות רשמיות של המשטרה התורכית (בעיתון 'האור' של בן - יהודה) יש רשות ללכת בערב בחוצות העיר ולקנות לחם ומיני מזון רק עד שעה תשע בערב (אירופית) .

בעיתון גם רשימתו של מקס נורדאו ממייסדי התנועה הציונית בשם " סודיות המלחמה" אותה כתב

ממדריד אליה נאלץ להגר מפריז . נורדאו מתאר את הבריות בימי המלחמה "התאבדות" (הקורא - החפץ והצמא לדעת החדשות) . על בולמוס הקריאה המותחת את העצבים (נורדאו היה גם רופא) ומסממת את החושים ובחצות

הלילה הקורא העייף המתכנס במיטתו ושואל מה יצא לו מכל הקריאה ?
ותשובתו לעצמו – לא כלום . ולזה קוראים : "דור של מדע , אור וקידמה" .

באותו היום והעיתון התפרסמה המודעה מבית המסחר של קורליאגוב וקרלין
מירושלים שם אפשר היה למצוא תמיד ספרי למוד בעברית ובשפות אחרות
ואף מכשירי למוד וכתיבה , ציור ושרטוט ובנוסף – תמונות אנשי שם
והיסטוריות , גם גלויות מצוירות - אומנותיות ממראות ארץ ישראל וזאת בעיתון
מיום הולדתו כמו רמזים לתולדות חייו של חיים.

בקטלוג "הספרייה הלאומית" ממוינים לשמו של חיים רוז שלושה פרסומים :

בשנת 1937 - ספר שאלות בחשבון דיפרנציאלי וחשבון אינטגרלי , תל -
אביב

בשנת 1939 - נוסחאות במתמטיקה , מסודר ע"י אינג' חיים רוז , תל – אביב

בשנת 1945 – המדע והטכניקה : אנציקלופדיה לנוער , מחבר משותף עם
פיינסוד ישעיהו יצחק

חיים רוז והוצאת "רוז"

ערכתי ברור כדי למצוא אישור שאכן ההוצאה הייתה משל : חיים רוז .

פניתי ל"מכון גנזים" , ל"התאחדות הוצאות ספרים בישראל" , וגם לשומר
הגחלת - במה שנתר מ"הוצאת יבנה" שהוציאה לאור את "הטכנאי הצעיר" –
חיים רוז היה עורכו הראשון .

פניותי – לא נשאו פרי .

סיוע רב קיבלתי במדור "יעץ" בספריה הלאומית

בעזרת 'העיתונות היהודית ההיסטורית' להודעה משנת 1941 בעיתון
'המשקיף' (ה – 4 באפריל ע' 6) : "הגדרות , חוקים ונוסחאות במכניקה" –
מסודר ע"י אינג' חיים רוז ' . הוצאת "רוז" , נחלת –בנימין 42 .

להבנתי – בסבירות גבוהה , הודעה זאת היא החוט המקשר בין חיים רוז
ו"ההוצאה" .

ספרי הוצאת "רוז" - ספרי מדע פופולאריים (1945 - 'הצפה' יוני כתב טברני)

עיקרי הרשימה : עם הסתעפות היישוב וגידולו עדיין לא היו ספרים טכניים פופולריים שיסבירו לקורא העברי , לנוער ולמבוגר את אופן פעולותיהם של מכשירים ומכונות שנעשו לחלק בלתי נפרד מההווי בחיינו . במקום לנדוד על פני ספריות זרות ראויה הוצאת "רוז" לברכה ועידוד .

החברות הפופולריות אפשר שיעצרו כסכר את הלעז החודר בצורת חוברות וספרים טכניים עד שלעיתים היו מורים עבריים שכיוונו את תלמידיהם לספרות הטכנית והמקצועית בלועזית . העיתונאי מדגים לפי ספרו של המהנדס א . רודיק : "אוטו – מכאניקה להלכה ומעשה" שהוא גם ספר במקומו – כי המכונית עתידה להיות מאד נפוצה . עוד הזכיר את הספר "אלקטרוניקה בתמונות" שדרכו נכנס הקורא למסתרי החשמל וגם הספר – "הפיסיקה" . ההסברים בשפה קלה , במשלים הממחישים את המופשט והגודש בציורים מקלים והופכים את הקריאה לעונג ולסיפור פשוט . ספר "הטלפון" לחובב ולאיש המקצוע פורסם בהוצאה ע"י השותף בעריכה והוא האינג' י . פיינסוד שהיו לו גם כישרונות ספרותיים . פיינסוד למד בבלגיה הנדסה ואלקטרומכניקה והפך לאחר עלייתו ארצה לאחראי על מרכזיית טלפון . הרבה השקיע בעבודת החינוך : בבי"ס להנדסה שע"י הדואר , ובי"ס מקצועי לנערים עובדים בירושלים , היה מנהל בי"ס "עמל" בירושלים וגם מטעם "אורט" בשוויצריה .

ובראשית שנות ה 50 - הכשיר מאות מדריכים מקצועיים שהיו פליטי חרב הנאצים . במדריכים החדיר אף את אהבת הארץ, קרבם לתנועת העבודה החלוצית ורובם ככולם עלו והתערו במדינה .

פיינסוד השקיע הרבה מאד במדע במחקר ובספרות המקצועית : תורת החשמל , אלקטרו טכניקה , טלקומוניקציה , הנדסה , טריגונומטריה שימושית, חוזק חומרים , המכונות ועוד . הוא פרסם גם חוברות לימוד , השתתף בהוצאת "טכניקה ומדע" וערך במשך שנים גם את "הטכנאי הצעיר" ואת ספרי "העולם שמסביבנו" .

במדורי העיתונים ('דבר' ; 'הצפה' ; 'המשקיף') הופיעו רשימות קצרות על ספרי "הוצאת רוז" שכללו שם הספר , המחבר מס' העמודים וגם מודעות וכותרות שנועדו להגביר את העניין ולכוון לליבת הספר כמו : לתקנתו של אומן עברי "המסגר הצעיר" המיועד לנוער בראשית דרכו המקצועית וגם לחובבים והוא מכיל תיאור מפורט של כל מיני המתכות שהמסגר נתקל בהן וכן הוראות מאלפות לשימוש והתקנה עצמית של מכשירי העבודה. ספרים אחרים : "הציוד החשמלי של האוטו" ואף "הברזל ועיבודו" . בשנת 1946 "החרט הצעיר" – המתורגם מרוסית . הספר כלל את יסודות מקצוע החרטות , טבלאות וציורים רבים ומילון מונחים באישור " ועד הלשון " .

1945 - הוצאת "רוז" רח' נחלת בנימין 42 תל-אביב ('על המשמר' ה- 8 ביוני)

הוצאת "רוז"	
רח' נחלה בנימין 42, תל-אביב	
ספרים מכניים	
הופיעו עד עתה :	
(1) המנוע	350 מא"י
(2) המאייד ומנוע-מדחם	400 "
(3) הצתת-סליל	350 "
(4) המצבר	100 "
(5) דינמו	150 "
(6) מוטור אינדוקציוני	200 "
(7) מכשירי מדידה בחשמל	250 "
(8) אלקטרוטכניקה בחמונות	375 "
(9) עתה הבנתי מהו ראדיו	600 "
(10) כיצד בונים ראדיו	350 "
(11) הפיסיקה בחיי יום-יום	375 "
(12) המסגר הצעיר	200 "
המכירה הראשית: הוצאת "יבנה"	
רחוב אלנבי 80, תל-אביב, טל. 3134	

ספרים טכניים הופיעו עד עתה :

(1) המנוע

(2) המאייד ומנוע - מדחם

- (3) הצתת – סליל
- (4) המצבר
- (5) דינמו
- (6) מוטור אינדוקציוני
- (7) מכשירי מדידה בחשמל
- (8) אלקטרוטכניקה בתמונות
- (9) עתה הבנתי מהו ראדיו
- (10) כיצד בונים ראדיו
- (11) הפיסיקה בחיי יום – יום
- (12) המסגר הצעיר

לא הבאתי את המחירון . היקר היה : "עתה הבנתי מהו ראדיו" - 600 מא"י (מיל ארץ ישראלי) .

והזול : "המצבר" – 100 מא"י . המכירה הראשית : הוצאת "יבנה" ברחוב אלנבי , תל – אביב .

"הטכנאי - הצעיר" מתוך 'אתר הנוסטלגיה הישראלית'

"הטכנאי הצעיר" היה ירחון למדע פופולארי לנוער ולמבוגרים שיצא לאור בשנות ה – 40 ובשנות ה – 50 של המאה העשרים. החוברות אוגדו והופיעו כסדרת כרכים , 17 במספר . מספור העמודים היה רציף לכל החוברות וכאשר נכרכו הן נראו כספר אחד . בראשית שנות ה – 50 החלו להופיע בסדרת ספרים שזכתה להצלחה עצומה . וכך הירחון הפך לאנציקלופדיה . בחוברות הופיעו מאמרים בנושאי מדע וטכנולוגיה בליווי תמונות ותרשימים ייחודיים . הכתבות והמדורים התבססו בעיקר על תרגומים מן העיתונות המדעית הלועזית . החומר המקורי התבסס בעיקר על ראיונות שקוימו עם מדענים ישראלים . היו גם סיפורים , חידות , והוראות בנייה למכשירים שונים . כתב העת התאים אף למי שאינם בקיאים בסודות המדע .

הירחון הטביע חותמו על בני הדור שקדם למדינה ובשנים הראשונות לקיומה . כתב העת היה מקור השראה למדענים , מהנדסים ואנשי אקדמיה .

"הטכנאי הצעיר" יכול ללמד לא רק על תחביבי הילדות אלא אף על התפתחותם של המדע והטכנולוגיה . ייתכן שערכים רבים עדיין רלוונטיים לשוחרי המדע והדעת .

"זאב גלילי - איך בנינו רדיו גביש והרכבנו סוללה חשמלית"

2008 (ינואר) - היגיון בשיגעון , הטור המקוון

של העיתונאי זאב גלילי, החל עבודתו העיתונאית כבר בגיל 14 וכך העיד על עצמו: תרמתי תרומה צנועה וכתבתי ב"הטכנאי הצעיר" בשנות קיומו האחרונות.

כסבא מספר גלילי שביקר עם נכדיו במוזיאון המדע בלונדון ונתקלו במבנה ענק חידתי, בו במקום זיהה זאב כי מדובר במחשב המכאני של טיורינג - (מתמטיקאי בריטי מהללו שהניחו היסודות של מדעי המחשב).

זאב נתקל במחשב זה רק בתמונה שפורסמה בשעתו ב"הטכנאי הצעיר".

ברשימה כותב גלילי הדרכה לנכד לפי המדור בירחון "בנה במו ידיך": סוללה חשמלית ממטבעות.

מהספר הנוסטלגי של אמנון דנקנר ודוד טרטקובר: "איפה היינו ומה עשינו" מהערך 'הטכנאי הצעיר' והוא מצטט: חוברת לילדים ששיחקו במכאנו.

מי שקרא אותו ידע בדיוק איך פועל פריג'דר, איך נוסעת מכונת ואיך מרכיבים רדיו גביש.

ועל כך מוסיף גלילי כי זה תיאור 'רק על קצה המזלג של העולם שהחברות פתחו : איך פועלת הפצצה האטומית ומה בינה לפצצת המימן , איך פועלת הטלוויזיה – אז חלום רחוק וכן על הממציאים מאדיסון ועד בל וגם סיפורי מדע בדיוני בשפע והמון , המון חידות במתמטיקה ' .

בפועל , גם הירחון "הטכנאי הצעיר" היה חלק ממעצבי הדור בנושאי המדע והטכניקה והרחיב את האופקים של בני הנוער .בתקופה שלא היו בה ערוצי הטלוויזיה ולא חוגי העשרה ולא פעילויות במתנ"סים .

אהוד בן עזר (בן משפחתנו) הסופר , משורר , פובליציסט , ביוגרף ועורך כותב בסיפור בהמשכים:

"לשוט בקליפת אבטיח / ספר הגעגועים" (חדשות בן – עזר מספר 102 . לפי הפניית אתר :הנוסטלגיה הישראלית) :

'רעיון הטלפון היה פשוט למדי והתקנתו הוסברה היטב בחוברת "הטכנאי הצעיר" , די ברור שאהבתי את החוברות הללו שערך אינג'ינר בשם פיינסוד (יחד עם חיים רוז ונוספים) והייתי מחכה בקוצר רוח להופעת כל חוברת חדשה עם הכותרת בכחול – עמוק והנייר הלבן הקשה והמחוספס , המאמרים

על ממציאים ומגלי – עולם , וההוראות המפורטות , בליווי רישומים פשוטים וברורים , כיצד להתקין דברים כה רבים במו – ידינו ומחומרים שאפשר בנקל להשיגם ' .

"הטכנאי - הצעיר" - הוצאת "רוז" שנת 1945

החוברת הראשונה -1945

עוד ארבעה ימים

נשארו למשלוח פתרון ספור-
החידה המענין והמאלף
שפורסם ב"הטכנאי הצעיר"

שהופיע בימים האלה וש אפשר להשיג
בכל החנויות והקיוסקים.

בפתרון חידה זו רואה כל אחד את
הידיעות שיש לו בפיסיקה. את הפתרון
יש לשלוח לפי כתובת זו:

תל-אביב נחלת בנימין 42 מערכת
"הטכנאי הצעיר" — הוצאת "רוז".

5

אחד מכרכי חוברות "הטכנאי הצעיר"

במדור 'על פני הארץ' מדווח עיתון 'על המשמר' (בשנת 1945 ראשית אוקטובר) לקוראיו על הופעת סידרת החוברות למדע פופולארי המיועדת לנוער ולחובבי מדע .

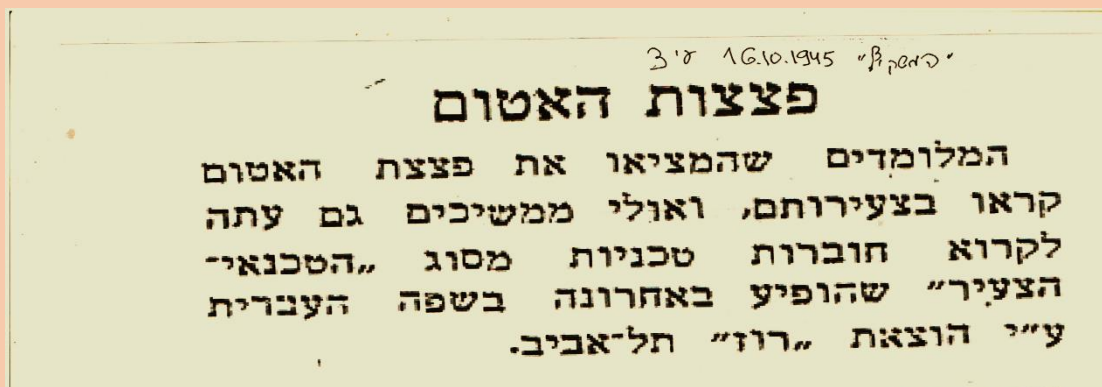
קדם ל"הטכנאי הצעיר" הירחון "טכניקה ומדע" למדע שימושי ולהשכלה עצמית . כך לדוגמא חוברת ג' (הודעה ב'דבר' 1937 , אוקטובר) ובחברת על המצאת הטלפון , קווי האוויר בעולם , בנין סירות פלדה בים – המלח ונוספים .

על החוברת הראשונה של "הטכנאי הצעיר" נכתב ב'המשקיף' : קהל הקוראים קבל ברצון את תוכן החוברת , תוכן הפותח שערים לעולם הטכניקה והמדע , מעוטרים בקסם ובדמיון . זאת הדרך לקרב עולם זה אל הכלל ולהאיר עובדות מדעיות והיסטוריות על רקע המציאות החיה ולא אגדת פלא ילדותית . בין המדורים היו : בנה במו ידיך – שעון מעורר חשמלי , פריסקופ ואפילו מקלט – רדיו .

הוצגו חידות ולפותרים הוקצבו פרסים . בעיתונים התפרסמו הודעות בנוסח :
נותרו עוד שישה ימים למשלוח פתרון סיפור החידה .

ההוצאה נקטה בשיטה של פרסום המיועד לקהל הרחב . כחודשיים לאחר שהוטלה פצצת האטום הראשונה על הירושימה (ביום ה – 6 באוגוסט 1945) והשנייה (ה- 9 באוגוסט) פורסמה (באוקטובר) בעיתונים ('המשקיף' ו'על המשמר') המודעה שנקראה כאילו – כהמשך טבעי לכרוניקה השוטפת והכותרת: "פצצות האטום" – המלומדים שהמציאו את פצצת האטום קראו בצעירותם ואולי

ממשיכים גם עתה לקרוא חוברות מסוג "הטכנאי הצעיר" שהופיעה לאחרונה בשפה העברית על – ידי הוצאת "רוז" , תל – אביב .

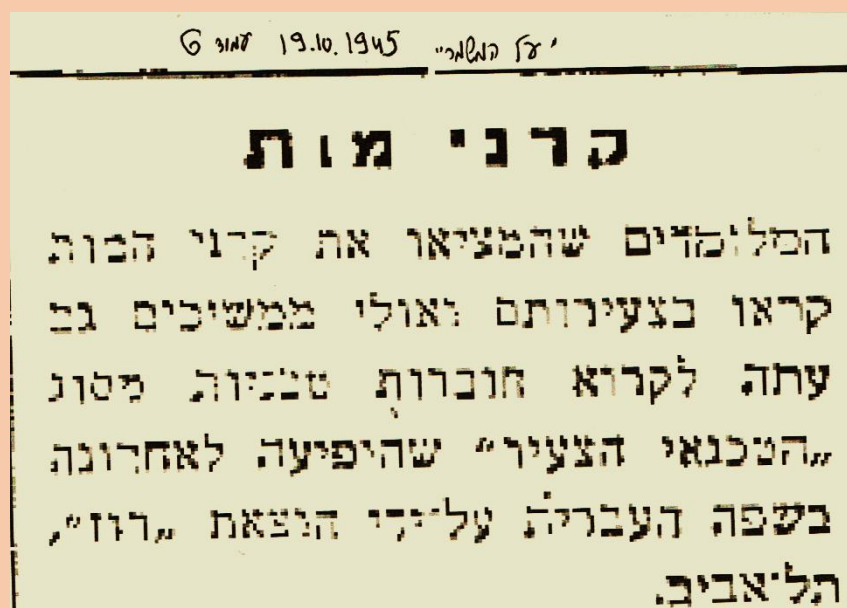

ההודעה : "קרני מות" :

בעיתון 'הבקר' (1940 יולי) מסופר על 'קרני המוות של המהנדס גארין' . אחרי שהאנייה מתחת לפני המים הפכה למציאות , אחרי ש'ספינת האוויר' נעשתה מעשה יום – יום , נותרו לגאונים ההודים עוד שני עולמות חסומים : קרני המוות והטיסה אל המאדים . הכותב ממשיך למטרתו : פרשת

המצאתו של המהנדס גארין , שם גיבורנו , כתובה בעטו המזהיר של אלכסיי טולסטוי , מטובי המספרים הרוסים בני דורנו (התמחה בעיקר ברומנים היסטוריים ומדע בדיוני) תבוא בהמשכים בהוצאת - הצהרים של העיתון . בשנת 1945 באותו העיתון 'הבקר' (ביוםה – 17 באוגוסט) הודפסה

הרשימה "הרומן שנהפך למציאות" על פצצת האטום . כעבור כחודשיים בעיתונים הודפסה המודעה "קרני מוות" - המלומדים שהמציאו את קרני המוות קראו בצעירותם ואולי ממשיכים גם עתה לקרוא חוברות טכניות מסוג "הטכנאי הצעיר" שהופיעה לאחרונה בשפה העברית על – ידי הוצאת "רוז" תל – אביב .

"הטכנאי הצעיר" בשנים 1946 - 1947

חיים רוז נקנס (1947 - 'דבר' ו'המשקיף' יוני) :

המהנדס חיים רוז גם הוא נקנס . המו"ל של העיתון "הטכנאי הצעיר" נקנס ע"י ביהמ"ש העירוני בתל – אביב על הדבקת מודעות ללא רשות ברחובות העיר .

הודעות הפרסום בעיתונות משקפות את התרחבות קהל היעד והוא כלל : פועלי בניין , פועלי מתכת ופועלים מקצועיים נוספים השואלים - ' המערכת תשמח לענות על שאלות מקצועיות בכל ענפי העבודה , הן תאורטיות והן מעשיות ויעניין אותך גם לקרוא תשובות על שאלות שחבריך למקצוע שאלו ' .

ציטוט "דבר" 28.1.47 34

לעובדי

"סולל-בונה"

לפי דרישת רבים מכם בידחנו "הטכנאי הצעיר" מדור לבנין. התקשרנו עם מהנדס י. ליפשיץ מנהל ביהמ"ש המקצועי של המזרחי בתל-אביב. כדי לנהל מדור זה בחוברת ד' של "הטכנאי הצעיר" שחופיעה לאחרונה תמצאו מאמר מעניין על "בנין-גשרים".

מערכת "הטכנאי הצעיר" תשמח לענות לך על שאלות מעשיות ותאורטיות המענינות אותך.

את חוברת ד' "הטכנאי הצעיר" לחשיג בכל הקיוסקים והחנויות לספרים.

המכירה הראשית: תוצאת "יבנה", תל-אביב, רחוב אלנבי 80, טלפון 3134.

כך : פועלי מתכת – קראו בעניין עמוד מס' 2 של "הטכנאי הצעיר" חוברת ה' ותבואו על שכרכם ('דבר' 1946 מרץ) וכן הדרכה לייצור גלופות – התבניות עשויות לרוב עץ או אבן ועליהן אותיות בצורות בולטות או שקועות המשמשות

בתהליך הדפוס - במאמר "בבית יוצר הגלופות" בבתי המלאכה של
הצינקוגרפיות – המאוחדות שבתל – אביב (1946 'על המשמר' יולי) .

תמריצים לרוכשים את "הטכנאי הצעיר" ולא רק המנויים

בנוסף לתמריצים המדעיים – המלמדים – המעשירים והאתגרים בחידונים
ו"בנה במו ידך". "לתלמידים" – בלכתכם לקנות ספרי לימוד , אל תשכחו לרכוש
חוברת גם כדי להשתתף בהגרלת פרסים (1946 'דבר' ה – 3 בספטמבר) .

ספר המתנה לחנוכה "הטכנאי הצעיר" (1946 'על המשמר' ו'דבר' באוקטובר
ודצמבר) .

גישה ספרותית פופולרית נאה . רשימות קלות ומשעשעות מלוות תמונות
ושרטוטים רבים , ספורים וביוגרפיות על אנשי מדע ותגליותיהם , מדורים
מיוחדים – מעשיים וניסיונות מוגשים בצורה משעשעת וברורה ביותר . מחיר
הספר בכריכה נאה 1.450 לא"י . להשיג בכל חנויות הספרים .

"הטכנאי הצעיר" הוצע גם כספר המתנה לפורים ואף ל"בר-מצוה" (1947
'דבר' פברואר) .

חידה: חידת פרסים גיאומטרית - עט נובע "בירו" או תמורתו 2.93 לא"י
במזומנים , יקבל (בלי הגרלה) כל פותר נכון את החידה הבאה : הנח לפניך
שישה עטים "בירו" (אם אין , העזר בגפרורים) ועשה מהם משולשים שווי
צלעות במספר רב ככל האפשר . פתרונות מתקבלים עד כעבור שבועיים .
בשולי ההודעה הפרסומת : "בירו" עט הנובע הכדורי המשובח ביותר . מעתיק
באופן ברור ביותר ! כותב חודשים מבלי למלא אותו מחליק בקלות על גבי
הנייר (1947 'דבר' יוני) .

הגרלות: דוגמא - שני זוגות אופני "ראלי" ספורט חדישים .

(בסוף השנה) זכה בהגרלת "הטכנאי הצעיר" זאב בורשטיין מירושלים . הזכייה
: מכשיר ראדיו . ההגרלה נערכה בפני קהל צעירים מדריכים ומורים באולם
הגימנסיה "תרבות" בת"א (1946 'דבר' מרץ) .

**כותב צבילי ירדני מרחוב בן יהודה בירושלים: התפרסם בעיתונים 'על
המשמר' ו'המשקיף' בשנת 1946 (יוני) :**

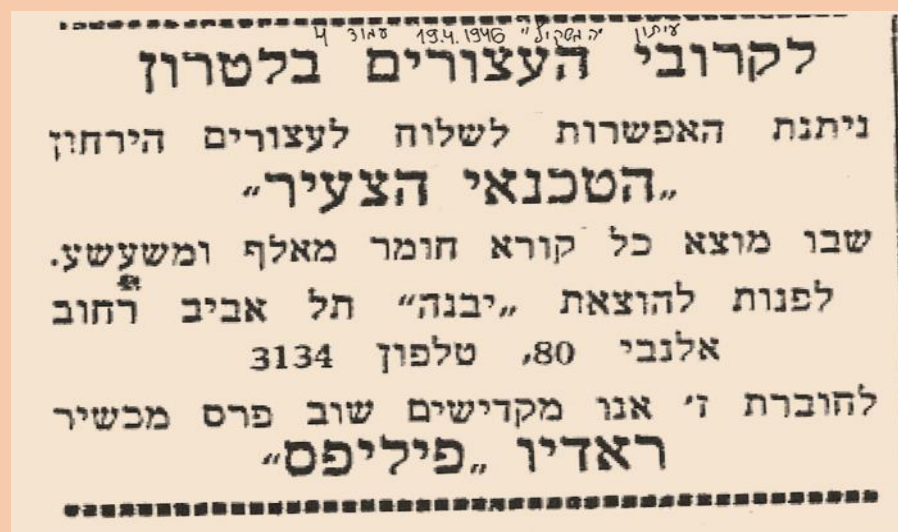
הוטלה עלי החובה הנעימה להודות למערכת "הטכנאי הצעיר" על הפרס הנאה
ראדיו "פיליפס" .

בהזדמנות זו רצוני להפנות את תשומת ליבם של אלפי הקוראים לחומר המעניין בכל שטחי המדע שבירחון "הטכנאי הצעיר".

מסע הפרסום ל"טכנאי הצעיר" - היה מופנה לבעלי השקפות מדיניות וחברתיות שונות

ההודעות הופיעו:

ב'דבר' – העיתון היומי של ההסתדרות הכללית.
ב'על המשמר' – הביטאון של תנועת "השומר הצעיר" ו"מפלגת הפועלים המאוחדת" – מפ"ם.
ב'הבקר' – ייצג את השקפת עולמם של "הציונים הכלליים".
ב'הצפה' – היומון בעל האופי הדתי לאומי.
ב'המשקיף' – העיתון היומי בתקופת היישוב של המפלגה הרוויזיוניסטית.
ב'חרות' – העיתון שהוציאו לאור חברי האצ"ל ותנועת החרות.
ב'מעריב' – העיתון היומי - ישראלי.
הבאתי רק מהעיתונים המשתתפים במיזם: "עיתונות יהודית היסטורית".
הודעה בעיתון 'המשקיף':
לקרובי העצורים בלטרון (מיום ה – 19 באפריל 1946)

ניתנת האפשרות לשלוח לעצורים את הירחון "הטכנאי הצעיר" שבו מוצא כל קורא חומר מאלף ומשעשע. לפנות להוצאת "יבנה" תל אביב רחוב אלנבי 80 טלפון 3134.

ההודעה לעיל הקדימה את "השבת השחורה" (29 ביוני 1946). שבה ערך השלטון המנדטורי סדרת פעולות נגד הישוב היהודי. רבים ממנהיגי הישוב נעצרו והוטל עוצר על ערים, קיבוצים ומושבים וגם נערכו חיפושים מבית לבית. מחנה המעצר בלטרון הוקם ע"י הבריטים בתחילת מלחמת העולם השנייה ובו היו עצורים שבויים איטלקים.

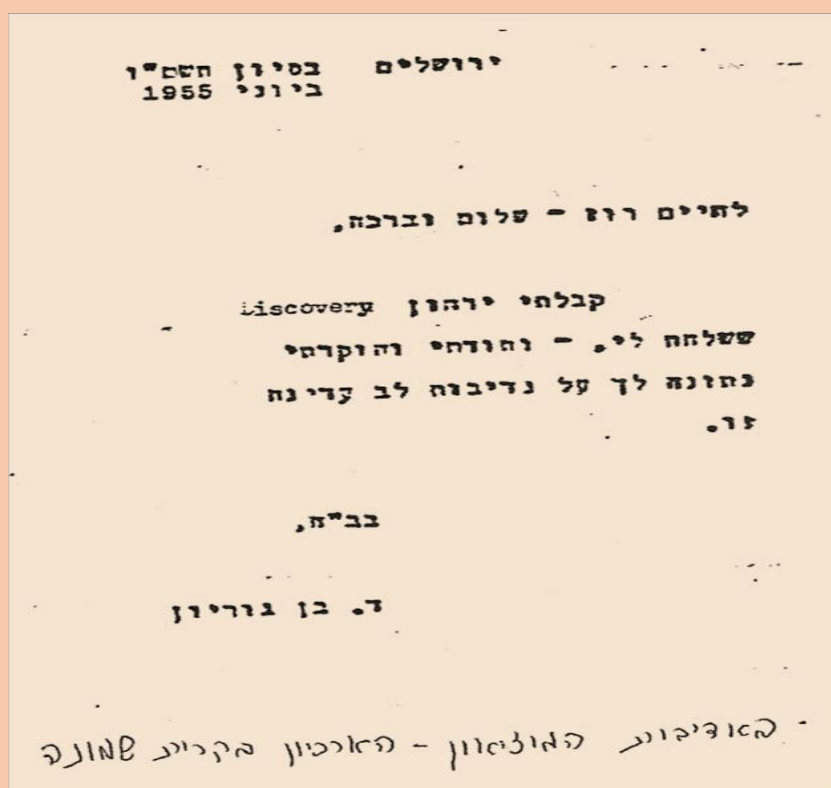
במחנה משנה א' בלטרון נכלאו אנשי המחתרות היהודיות: ההגנה, האצ"ל והלח"י.

1955 דוד בן גוריון לחיים רוז בסיון תשט"ו ביוני 1955

לחיים רוז - שלום וברכה,

קבלתי ירחון discovery ששלחת לי - ותודתי והוקרתי נתונה לך על נדיבות לב עדינה זו.

בב"ח, ד. בן גוריון (באדיבות המוזיאון - הארכיון בקרית שמונה).

"הטכנאי הצעיר" בעיתונות הישראלית

בשנת 1950 'הטכנאי הצעיר' ו'מכונית צנע' ('מעריב' נובמבר)

ראש כנסיית הבפטיסטים בארץ רברנד לינסיי בנה ב'גן רחביה' בירושלים מכונית "צנע". זה היה מודל ירושלמי חדש מתחרה ביצרני המכוניות באמריקה . מחירו – 300 לירות וכולו עבודה עצמית . הרברנד שהיה מכונאי חובב ענה לילדי הסביבה שהקיפוהו שהוא בונה את "תיבת נח" . לסופר 'מעריב' אמר כי לדעתו ניתן לייצר בארץ מכוניות רבות בעבודה עצמית . דרושה לכך הכשרה טכנית ידועה שאפשר לקבלה באמצעות חוברות "הטכנאי הצעיר" וירחונים מתאימים הבאים מארה"ב .

שנת 1959 - "הטכנאי הצעיר" הכתובת רח' דן דיין 18, קרית שמונה

הודעה גדולה ('מעריב' מרץ) חמישים לירות לכל פותר נכון . פרס בסך 50 לירות במזומנים , ללא הגרלה יינתן לכל שולח פתרון נכון לכל חמש השאלות בצרוף 9 לירות דמי מנוי לשנה אחת (12 חוברות) . בהמשך התנאים לדמי מנוי ל – 6 חוברות ואפילו אם פתרונותיך לא יהיו נכונים , לא תפסיד כי

החוברות שתקבל תמורת דמי המנוי , מעניינות ומאלפות מאד .

השאלות - להלן (דוגמות) שלוש מתוך החמש :

1 (מה רב יותר : מספר האנשים שנולדו מיום בריאת העולם , או אלה שמתו מאז ?

2 (מתי יש יותר כוכבים בשמים , בליל ירח מלא או בלילה אפל ?

3 (לפניך שלושה מספרים 9 , 9 , 9 . היעזר בפעולות חשבון כדי לקבל את המספר הגדול ביותר

ואת המספר הקטן ביותר שאפשר .

1959 ('חרות' אוגוסט)

'הטכנאי הצעיר' הוצג כטכניקה ומדע לנוער ולעם גם למתעתדים לרכוש מקצוע חופשי ובו גם מקום נרחב למדור 'בנה במו ידיך' .

1959 - חידון " הטכנאי הצעיר" ('מעריב' ספטמבר)

בחידון זה גם חמש שאלות התמורה שונה במעט : מנוי הפותר נכונה את כל חמש השאלות יקבל :

ללא הגרלה פרס 45 לירות במזומנים אם ענית נכון רק על ארבע שאלות תקבל ללא הגרלה פרס ספרי קריאה מהוצאת "יבנה" בסכום 20 לירות . שאלה לדוגמא :

שמתי על האש קומקום המכיל שלושה ליטרים מים (3 קילוגרמים) . בדקה הראשונה בהיות הקומקום על האש , מתאיידים 30 גרם . בדקה השנייה – 60 גרם . בשלישית – 90 גרם וכן הלאה .

כלומר , בכל דקה שקומקום המים על האש מתאיידים 30 גרם מים יותר מאשר בדקה שקדמה לה .

חמש דקות צריכות לחלוף עד שהמים מתחילים לרתוח . כמה גרמים מים נשארו בהתחיל הקומקום לרתוח ?

1960 - על הכרך השביעי בעריכת חיים רוז :

בספר אוצר בלום של דעת , משתקפת בו התקופה החדשה : תקופת הלוויינים , הכורים האטומים , כיבוש החלל , הקליע הבין יבשתי והסילון העל – קולי .

1960 - "הטכנאי הצעיר" בעריכת חיים רוז - "רב - מכר" - בישראל

לפי משאל שערכה חוה רזילי ('דבר' ביום ה – 4 במרץ) . אורנשטיין בעל הוצאת "יבנה" הסביר שהקורא רוצה ספר טוב – בעל ערך גם אחרי קריאה אחת .

ספר שימושי הוא אף מעין "נכס" .

שמונה הכרכים של "הטכנאי הצעיר" בעריכת חיים רוז עברו בשלוש השנים האחרונות את התפוצה של שתי רבבות . בכרך השמיני (לפי 'דבר') סדרת מאמרים , עם מפתח שמות ועניינים של אחרוני החידושים בעולם המדע והטכניקה .

1960 - "הטכנאי הצעיר" המנויים הגביהו טוס :

בהודעה ('מעריב' יולי) ציור של ארבע דמויות 'אבות אבותינו הקדמונים' .
התוכן : אבות אבותינו הקדמונים לא הגביהו טוס . אבל כל מנוי "דו - שנתי"
של 'הטכנאי הצעיר'

מקבל , ללא הגרלה וללא תשלום נוסף כרטיס טיסה בין : ת"א - מחניים או
ת"א - חיפה . את כרטיס הטיסה תקבל מיד לאחר התשלום הראשון . בין כל
חמישים מנויים תוגרל סדרת ספרי לימוד :

1960 - חידון מאתימטי ('מעריב' נובמבר)

דוגמא - שאלה מספר 2 : מהו סכום כל המספרים מ - 1 עד 100.000 ?

שנת 1961

חידון פרס ('מעריב' ינואר)

בחידון שתי שאלות . הראשונה לקוחה מלוח השחמט - חישוב הדרך הארוכה
ביותר של "מסעי המלכה" . השנייה - חישוב השעה בה התחיל לרדת שלג
לפי נתונים על מכונית הנוסעת ומכונה - הגורפת שלג . מחיר החוברת : 75
אגורות .

שנת 1961 "גם לתרבות יש ריח" והספר "הטכנאי הצעיר" ('דבר'
21 ביולי)

העיתונאי ק. שבתאי מספר על ביקורו בפנימייה לנערים בירושלים. באחד החדרים הוא פוגש בנער שנשאר באותו יום בפנימייה ולא הלך ללימודים לפי הוראת הרופא. ממנו, מהילד אהרן מבוקרשט

שאביו מחלק קרח בכפר – סבא, 'מריח' העיתונאי שבתאי את "ריח התרבות".

בידי הנער אהרן היה הספר – "הטכנאי הצעיר".

אנציקלופדיה לנוער בעריכת חיים רוז 204 עמ', יצאה לאור בשנת 1962

('הצפה' ו'דבר')

במדור "דואר נע" - קריית שמונה כתב מ. בן יצחק

('דבר' 18 אוקטובר ע' 3)

אלפי קוראים צעירים בארץ עשו הכרה ראשונה עם עיירת הפיתוח קריית – שמונה באמצעות החבורות של "המדע והטכניקה" המופיעה זה שלוש שנים ביישוב צפוני זה שבגליל העליון המזרחי

רבים בארץ עודם תמהים על קביעת המערכת בקריית – שמונה ורואים בכך יוצא דופן. אף הללו שהשלימו כבר שמפעלי חרושת גדולים אינם מוכרחים להיות מרוכזים ברצועת החוף ויש לפזרם בכל קצוות הארץ, עודם שואלים האם כאן הוא המקום להוצאת כתב עת מדעי? מדוע דווקא בקריית – שמונה?

הירחון התחבב על הנוער הלומד והמשתלם. מקצועות שלא היו אהודים ביותר, שזכו בכיתות מסוימות רק ל"ציוני מגן" הפכו הודות "המדע והטכניקה" למבוקשים. העורך חיים רוז הפליא לעשות בנטלו חומר כבד והפך אותו לחומר הנספג כמו סיפור מרתק.

תוך קריאה בכתבות המאלפות, מכשיר הקורא הצעיר את עצמו לכניסה לפני ולפנים בשערי המדע.

בקביעות ובמסירות עוסק העורך זה עשרות שנים בהגשת ספרות – מדע פופולרית לנוער הישראלי שאינו קרוב לספרות זו המופיעה בשפות לוועזיות.

"כי מרחוב דן דיין מס' 18 - יהל אור ותצא תורה ומדע"

רחוב דן דיין מספר 18 – היה בית מגוריהם של אסתר וחיים רוז

אנשי הצפון המכירים את קריית – שמונה, היא חלסה הערבית מלפני קום המדינה לא פיללו לכך ולא העלו בדמיונם.

בבית מספר 18 בוקע אור בשעות הקטנות של הלילה . בשעה שכל הישוב עטוי באפילה , העורך והמורה חיים רוז שוקד על הכנת חוברת חדשה של כתבהעת הנזכר , חיים הוא גם המתרגם וגם מכין ו'מכשיר' את כתבי היד לדפוס . על השולחן ערימת ספרים שהתקבלו מארצות שונות , ובהם נושאים מענפי המדע השונים . ליד זה מאות מכתבים של קוראים וכתבי – יד .

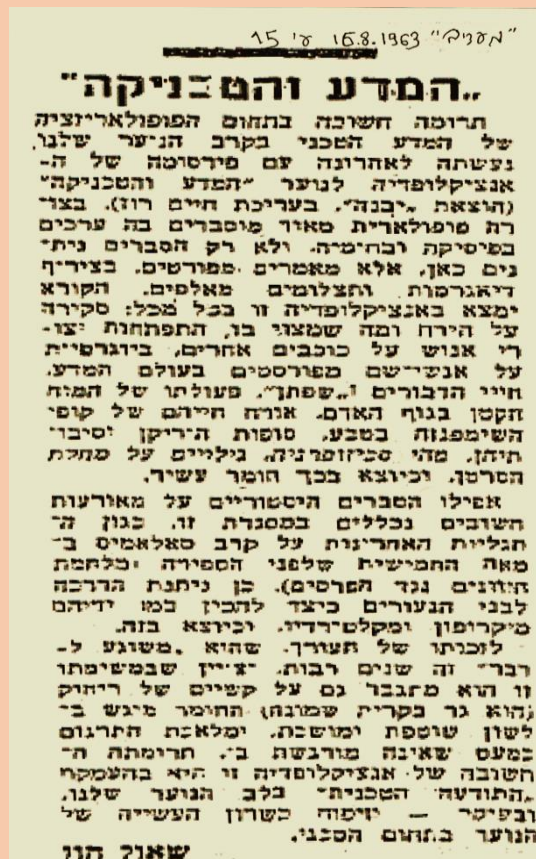
אין מזכיר למערכת, הכול עושה אדם אחד .

הגליל העליון ידע עוד מורים אחדים שתורתם חרגה מתחום האזור כמו 'צחק אפשטיין המורה למורים שהיה בראש – פנה , מטולה וצפת . פנחס כהן - גדל במטולה . אליעזר שמאלי שלימד גם בכפר גלעדי .

הם היו במושבות ובקיבוצים ותורתם הגיעה לכל קצות הארץ .

חיים רוז הציב לעצמו מטרה והיא : העשרת הנוער הישראלי במידע וידע באשר לנעשה בכל ענפי המדע בעולם . המטרה , לדעת הכותב אכן הושגה . בכל שנה הוכנסו שיפורים בירחונים ומספר המשתתפים הולך וגדל . לסיום – כתב העת לא מהלך ביומרות גבוהות . העורך רוז פילס דרך לממשיכים בהוצאת הספרות המדעית – הטכנולוגית . הכרכים תופסים מקום בארון הספרים של הנוער הלומד והמשתלם .

שנת 1963 - שאול הון על חיים רוז 'המשוגע לדבר זה שנים רבות' - "המדע והטכניקה"

במדור "פסיפס ספרותי" ('מעריב' ביום ה – 16 באוגוסט) .

שאל הון היה גם חבר מערכת 'מעריב' ומוכר לרבים בהיותו שחמטאי ואף איש התשבצים.

לפי הון . תרומת 'המדע והטכניקה' בקירוב הנוער אל המדע הטכני לערכים בכימיה ופיסיקה , בהסתכלות על הירח והמצוי בו , הכוכבים ברקיע , גם לחיי הדבורים 'לשפתן' וחיי השימפנזה בטבע - ואף על המוח הקטן , הסכיזופרניה , מחלת הסרטן והמשך בביוגרפיות של ידוענים בעולם המדע ותגליות ארכיאולוגיות .

לזכותו של חיים רוז זוקף הון את התגברותו על קשיי המרחק שבין קריית – שמונה לת"א שאינם פוגמים בטיב העריכה. הלשון הכתובה – שוטפת ומושכת , מלאכת התרגום כמעט שאינה מורגשת . האנציקלופדיה לטכניקה ומדע תורמת בהעמקת 'התודעה הטכנית' וטיפול כשרון העשייה הטכנית .

1963 - "סדר שוויצרי" - סיפור על חיים רוז מקריית – שמונה , עורך כתב העת "מדע וטכניקה" הסיפור בעיתון 'דבר' (אוקטובר)

חיים רוז ששהה בציריך כאורח לשכת התיירות השווייצית , קיבל בימים אלה המחאה על סך 59 פרנקים שווייציים – הוצאות נסיעה שלא הוחזרו לו בזמנו בשל תקלה טכנית . בצירוף להמחאה הגיע גם מכתב בחתימת מנהל הלשכה בציריך , מ . בירמן , המסביר באדיבות שווייצית טיפוסית מדוע הלשכה בציריך הייתה סגורה ביום השבת – יום ביקורו של ח . רוז . לאחר ההסבר הענייני ביקש מנהל הלשכה את סליחתו של רוז ושלח לו הוצאות נסיעתו בדרך זו .

1964 - 'מאמר מורה מקומי – חיים רוז בכתב עת אמריקני'

במדור 'קריית – שמונה' 'מעריב' (דצמבר)

בחדשות חיפה והגליל צוין שבביטאון החודשי של איגוד המתמטיקאים בארצות הברית, בניו-יורק פורסם מאמר מחקר של חיים רוז בגיאומטריה .

המאמר דן בהוכחת "משפט מורלי" (בגאומטריית המישור) בדרך פשוטה , מעניינת ומקורית .

בירחון זה התפרסמו בדרך כלל עבודות מקוריות ומצטיינות בשדה המתמטיקה .

1965 - עורך "ירחון המדע" חיים רוז חזר מסיור בחוג הארקטי ('חרות' ספטמבר)

עורך ירחון "המדע והטכניקה" מר חיים רוז מקריית - שמונה , חזר מסיור בן שלושה חודשים בחוג הארקטי ובמוסדות המדע בארצות הברית (החוג הארקטי - הקו המעגלי הדמיוני המקיף את הקוטב הצפוני מצפונה לו . השמש אינה שוקעת בשיא הקיץ בחצי הכדור הצפוני - 21 ביוני ואינה זורחת בשיא החורף בחצי הכדור הצפוני - 21 בדצמבר . לפי הויקיפדיה) .

1968 - הודעה : אנציקלופדיה לטכניקה ומדע ב - 17 כרכים

"הטכנאי הצעיר" עם "המדע והעולם" , טכניקה ומדע לנוער ולעם ב - 12 כרכים בעריכת י . פיינסוד , ח . רוז .

"המדע והטכניקה" אנציקלופדיה לטכניקה ומדע לנוער - 5 כרכים בעריכת חיים רוז

17 הכרכים המכילים אוצר בלום של דעת ותרבות מכל שטחי המדע והטכנולוגיה .

חיים רוז ב"עיר הגליל"

1950 - ב'מעריב' (נובמבר במדור 'ברכב וברגל') רשימה המתארת את קריית – שמונה .

חיים רוז איש שח"ל מנהל אז את לשכת העבודה . חיים מדווח שאינו יכול לספק את מספר הפועלים הדרוש . בנוכחות העיתונאי הוא מציע לצעירים אחדים , עולים מהודו לצאת לעבודה חקלאית בקיבוץ 'מנרה' , הם מסרבים והנימוק שבפיהם : מוטב להם לעבוד רק יומיים בשבוע בעבודה מכניסה יותר מאשר לעבוד יום-יום בחקלאות בה השכר נמוך יותר .

העיתונאי מצא בישוב – עיר בראשיתה שבה תסיסה ורוח חיים והציע להקים גם אכסניה ולאחריה בית – מלון בצומת הדרכים הראשונה במעלה בגליל העליון , צומת שאלפי אנשים עוברים בה מדי יום .

1951 - בעיתון 'הצפה' (בחודש מרץ) הכותב שאול רז גם כן : 'מוצא בקריה את שמחת היצירה בין הפחונים והבדונים' .

1953 – "קריית – שמונה" על "פרשת דרכים"

ב'מעריב' (יוני) אהרן דולב ברשימה על "חצור" – 'השערורייה הייתה מתוכננת' .

הקריה על 'פרשת הדרכים' היות ורוב המועסקים – בעבודות ארעיות . רק מאה משפחות התפרנסו ממפעלי השרות שהוקמו בישוב . אמנם מספר המובטלים לא גדול אבל העתיד מעורפל ותלוי ביישום ומימוש התכניות הממשלתיות .

1955 – ('דבר' דצמבר) ציפו שייקלטו עוד 'אלף משפחות' עולים מצפון אפריקה , המפרנסים יועסקו במפעלים הקיימים והללו שבשלבי הקמה – לחלקי אינסטלציה , לחומרי בנין ומחצלות .

1956 – ('דבר' , דוד שליו אוגוסט) : "קריית – שמונה" עיר העתיד של הגליל .

בחזונו של שליו עיר בעתיד הקרוב של 50 אלף תושבים (בשנת 2016 - 'רק' כ – 23 אלף) .

בשנת 1956 גידול ניכר במספר התושבים החדשים לפי אומדן של כ – 400 נפש לחודש והערכה על אלפי עולים מצפון אפריקה שיגיעו לקריה היישר מהאנייה לכך יהיה צורך מידי בבניית בתי – קבע . בהנחת תשתיות למים (צנרת ביתית) חיבור מכון החשמל המקומי לרשת הארצית , תשתית לתחבורה פנימית כולל מדרכות , הקמת מרכזים מסחריים חדשים , התבססות והרחבת שירותי הבריאות והחינוך ותכנון של בית עם , בית תרבות , קולנוע , ובריכת שחייה .

החזון של הכותב התבסס על: בפיתוח אזור החולה צפויה תעסוקה לרבים , בפיתוח אוצרות הטבע שטרם נוצלו : כבול ; צורן ; מרבצי ברזל וחול .

הקיבוצים והמושבים בסביבה ירחיבו מפעליהם במרכז העירוני כולל מחסני קירור .

הגידול הצפוי , בשל הצרכים היישוביים והביטחוניים , של אוכלוסיית הגליל העליון יתרום להקמת מרכז מנהלי גדול בעיר .

התנופה העתידית בעקבות פעולותיה של "החברה לפיתוח קריית – שמונה" ובמרכזה של אהוד אבריאלי , יוקמו תשתיות לתעשיות : חרושת , אלקטרוניקה מלטשת יהלומים , לענפי הבניה , מטוויה ומתפרה לתעסוקת נשים .

כמו גם הזרמת השקעות ותמריצים מהממשלה וההסתדרות להלוואות למלאכה ותעשייה זעירה .

1953 - לחיים רוז " ואתה בבונים "

להלן מכתבו של ח . רוז . רוז היה מרכז מחלקת הקליטה של מרכז מפא"י . במאי 1953 (לפי 'דבר') סקר את נושא הקמת – 20 מועדונים שיפתחו במעברות והבליט את תרומתם בעתיד :

חינוך לפעולה עצמית ברשויות המקומיות , עזרה הדדית פנימית בעיקר לחסרי עבודה והכנת גרעינים להתיישבות .

לח' ח . רוז קריית – שמונה (המכתב מיום ה – 29 ביוני 1953)

את מכתבך מיום ה -9 ביוני 1953 קראתי לאחר בקורי בקריית – שמונה . קראתי וחזרתי וקראתי ,

צר לי שלא השתתפת בישיבת המועצה , ואף לא הייתה לנו הזדמנות נאותה לשיחת שניים . אני רואה צורך וחובה לומר לך שעל – אף שעשו לך עוול – יש להמשיך ולעשות הכול להצלחת פעולת המפלגה וההסתדרות בקריית – שמונה . ואתה בבונים .

החיים הציבוריים בכלל ובישובים חדשים בפרט , הם לעתים אכזריים , אולם יש לשאת זאת בכבוד ולא ליפול ברוח ואף לא לרטון . דווקא אנו העסקנים , חייבים להוכיח לציבור שעבודתנו אינה תלויה בדבר , ואף לא בבחירות .

1953
זאתה קבאליק

29.6.1953

לח' ה. רוז
קריית-שמונה

ח.נ. /

את מכתבך מיום 29.6.53 קראתי לאחר
בקורי בקריית-שמונה. קראתי וחזרתי וקראתי, זר לי
שלא השתתפת בישיבת המועצה, ואף לא הייתה לנו
הזדמנות נאותה לשבת שניים. אני רואה איפוא
צורך וחובה לומר לך שעל-אף הכל - ואני מסכים
שעטו לך עוול - יש להמשיך ולעשות הכל להצלחת
פעולת המפלגה וההסתדרות בקריית-שמונה. ואחרי כבודנים.

החיים הציבוריים בכלל ובישובים
חדשים בפרט, הם לעתים אכזריים, אולם יש לשאת
זאת בכבוד ולא ליחול ברוח ואף לא לרטון.

רוקא אנו העסקנים, תייבים להוכיח
לציבור שעבודתנו אינה חלויה בדבר, ואף לא
בבחירות.

בברכת חברים

ח. רוז

1954 – 1957 אהוד אבריאלי עמד בראש החברה לפיתוח קריית שמונה (יחד עמו גם הלל כהן ממייסדי ומנהלי "סולל ובונה").

החברה לפיתוח קריית - שמונה :

בהקמתה חברו : המועצה המקומית -45 אחוזים

חברת העובדים - 40 אחוזים

המועצה האזורית – 15 אחוזים

מטרותיה :

עידוד תעשייה חרושת ומלאכה

עידוד השקעה ופיתוח המשאבים

הרחבת התעסוקה וביסוסה

אבריאלי יליד וינה , עלה לא"י בשנת 1939 . היה פעיל מרכזי ב"הגנה" , בארגון ההעפלה , ברכש – עסקת הנשק עם צ'כוסלובקיה , מנכ"ל משרדי רה"מ והאוצר , ח"כ מטעם מפא"י , ממקימי רשימת פועלי ישראל – רפ"י (1965) וכמו כן היה שגריר ישראל במדינות : צ'כוסלובקיה – הונגריה – רומניה – גאנה

– קונגו – ליבריה – איטליה וגם שגריר לתפקידים מיוחדים ובתפקידים
ציבוריים נוספים .

היה חבר קיבוץ "נאות מרדכי" בגליל העליון על גדות הירדן בלב עמק החולה .

אהוד אבריאלי

1957 – אזרחות – כבוד לא . אבריאלי בקריית - שמונה ('דבר' אוגוסט)

אזרחות הכבוד ניתנה בישיבה פומבית של המועצה המקומית בקולנוע "חרמון"
 . יו"ר המועצה מזרי ציין שגם תודות לעזרתו של אהוד אבריאלי הגיע המקום

ל – 13 אלף נפש ורובם מתפרנסים בכבוד .

"דרך צלחה לאזרח כבוד"

דרך צלחה לאזרח כבוד !
הסוכן אלון אופנהיים - 1957

פרעלי קריה הסוכן אהוד אבריאלי בפגישה חגיגית. חתן המסיבה אינו נראה בהסוכן.
כיום כולל - 1957

כפיתיה למאמץ - הישיבה של ילדיו בפסח 1957
כיום שודר. שד אהוד אבריאלי נחמדה סגור לנאנה החלל כבד
פיתחלים: אולי יקח אותי במשך 2 אולי אולי כשמש 2
חוק ביום מדינה...

פסד תמוך נחשקת למצוא מרת לילדי עובדי שירותי ישראל
בבאנה. והליצנים ארמיה. שכלל כך עומדים להרחיב את מסגרת חוק
הסכיה למורים ביוצרי פיתוח סתקיד גם ארצות פיתוח. כגון: נאנה ליבריה.
בירסה דוד...

איש אדם והדורם של...

הי מולטון מארצות הכרית. בדגור בפסיכת השירות פמי אהוד
אבריאלי. אשר שבסיוורו כישראל התרשם כשני ישובים - פקריה שמנה
בצפת המאלת בוריס.
דוד בעלאל, מוועד המועל, אמר בשעת ביקור אלטנו: - שני ישובי
שולים הם לדוגמה - קריה שמונה בשמן יבארשכט בדרום.
אשרי אדם מופחד ומכוד...

כשהי יעקב ברם. נציג מפי"ם במועצה המקומית. חתם על מגילת אזרחות
הכבוד לאהוד אבריאלי. נסף לבן של הי עקב לאור מזכיר מפי"ם בק"ש. כאילו
בחתימה זו הסכימה מפי"ם למעמדתו של אהוד אבריאלי כנציג איזור
תגליל העליון. בהחידת אזרחות לכנסת...

כוחו של אהוד

בישיבת האזרחות עם אהוד אבריאלי על הישא בנאות מרדכי.
החיד אהוד שד אברהם דיקנשטיין באמפיל הבסיה לשלוח לבן החיות
בק"ש 2500 דולרים.

בפרסום מקומי בקריית שמונה משנת 1957 צילום - בו מכונסים פועלים שנפרדים במסיבה חגיגית מאהוד אבריאלי שהתמנה לשגריר המדינה בגאנה. חתן המסיבה לא נראה בתמונה שבה עומד חיים רוז במרכז - יחד עם הפועלים.

בפרסום קטעים אחדים המשלבים את : אבריאלי - קריית שמונה - נאות מרדכי וגאנה.

- מכריו של אבריאלי מייחלים - אולי ייקח אותי כמזכיר או כשמש ?
- בישיבה האחרונה עם אבריאלי על הדשא בנאות מרדכי, הודיע אהוד על תרומה שתגיע
- מחו"ל עבור גן - החיות בקריית - שמונה על סכום של 2500 דולרים.

1957 - קריית שמונה עיר של "ערב פסח" (ביקורו הרביעי של סופר 'דבר' שבתאי ק. אוקטובר)

תחילה מונה הכותב בקריה את העליות בהתאמה לעיירה:

הראשונה - 'עליית אנשי ביל"ו' - הם התימנים

השנייה - הרומנים

השלישית - העיראקים

הרביעית - הפרסים

החמישית - המרוקנים

לאחריהן - ערב רב של עולים ממצרים, הונגריה, פולין ועוד בני ארצות נוספות.

מדוע הקריה 'עיר של ערב פסח'

בהיותה עיר של עולים ובונים וגם של צובעים מסיידים ומנקים.

250 דירות הולכות ונשלמות ועוד כמספר הזה בהתחלת הבנייה

קריית - שמונה עיר של הרים מסביב לה וכולם מלאים בשיכונים.

סופר 'דבר' מתפעל מהנוף הקסום, משלל הצבעים והמרחבים.

חיים רוז - היה אז סגן ראש המועצה והכותב ציטט מפיו :

מספר תושבי המועצה כבר כ - 13 אלף.

התפקידים המרכזיים בידי עולים חדשים
 ראש המועצה המקומית.
 מזכיר מועצת – הפועלים וקופת חולים
 שני מנהלי בתי הספר
 הם כולם עולים ורובם מבני 'עדות המזרח'.
 חיים רוז לפי העיתונאי: העמידני גם על "פרשת השבוע":
 גומרים לזפת כביש באורך של 3 ק"מ בתוך השיכונים
 נמצאים באמצע הקמת השלב השני של המרכז האזרחי ובו יימצאו בנייני
 "המשביר לעולה"
 וריכוז של חנויות לידן - "השוק".
 שבתאי סופר 'דבר' נזכר ב'שוק' מימי חלסה הערבית ועל כך השיב רוז:
 הנח לו 'לשוק', הוא יעבור מן העולם בדרך הטבע, סבלנות, עוד מעט ממילא
 ייעלם.
 בתהליכי הבנייה, המשיך רוז: גם מחסנים גדולים של "תנובה"; לשכת
 העבודה וקופת חולים ואף: בית ספר יסודי ל – 16 כיתות ובריכת שחייה.
 'הנה לך קרא ותדע' אומר חיים רוז ושם בידו של שבתאי את הגיליון האחרון של
 הביטאון שלו, את הרשימה "דו"ח של מחצבי ישראל למשרד – הפיתוח בעניין
 מרבצי הברזל בהר רמים שליד קריית – שמונה". מפי הדו"ח למד רוז שהקריה
 צועדת ומתקרבת אל "הפרוספריטי" – אל השפע והרווחה.
 על הקשיים בישוב שמע העיתונאי מיצחק שטיינר – שהיה מזכיר מועצת
 הפועלים:
 מרבית העובדים הם עובדי דחק בעבודות יזומות.
 רבים חסרי זכויות סוציאליות.
 העדר חלק ממשרדי ממשלה – נותני שירותים בקריה.
 תחושות ומקרים של גילויי אפליה.
 חוסר אפשרות לעתים של שיבוץ מתאים לעבודת בעלי מקצוע.

בשנת 1956 ('דבר' מאי ו'הצפה' ספטמבר) פרצה שביתה והפגנה בצומת
הדרכים של מאות פועלים מהקריה האירוע לווה גם ביידוי אבנים , והיו אף
יריות של השוטרים כדי להשיב הסדר על כנו .ההפגנה פרצה על רקע של

הלנות שכר וצמצום קרנות . נערכו מעצרים התנהל משפט מתקשר . הנושא כולו - עורר הד ציבורי נרחב .

1958 - רשימה ביקורתית : "קריית - שמונה - עיר ללא אזרחים

('הבקר', י . עברון , ינואר) .

האזרחים פשוט לא קיימים כי הכול בעיירה חברי הסתדרות - פרושה מפא"י . "הכול": המועצה האזורית , המקומית , מועצת הפועלים , לשכות העבודה והסעד .

ברחובות בולט הפער בין 'דלות' ו'פאר' . 'הפאר' לדוגמא הא אולם הקולנוע "חרמון" עם 700 מקומות הישיבה שהוקם בכספי חברת הפתוח וקפה "מרכז" המפואר ומלון ומסעדה "פאר" שגם הוקם בכספי הפיתוח ומשמש אכסניה לבכירים ונבחרים של החברה ההסתדרותית .

הדלות - מעברת הפחונים העלובים ושוק הרוכלים .

בשוק העבודה עדיין רבים מאד הם פועלי הדחק . באשר לתחבורה , היא מעטה בשרות הפנימי ולא תדירה בקשר עם ישובים נוספים . לתושבים אין בכלל מכשירי טלפון . למרות שהקריה משתרעת על 7500 דונם ובתי המגורים מפוזרים מן הקצה אל הקצה .

ב'חיי הלילה' ראה העיתונאי בצריפים בודדים גם : משחקים בקלפים , אף מעשני סמים ותופעה של זנות .

1959 - קריית - שמונה הפריכה תיאוריות

('דבר' אפריל , דוד שליו , הסופר מטבריה)

בעיירה : " פליטים של שלושים וחמש גליות "

העיתונאי סוקר את הפסיפס - המשובץ של הקריה שהשתרעה למרגלותיו . בניי הקוטג' מכוסים ברעפים - אדומים , כמו כן המבנים הדו - משפחתיים , בתחתית הר מנרה התנשאו "מגרדי השחקים" ובירכתיים - בנייני "הרכבת" והוריקו - צריפונים , אזבסטונים ופחונים דהויים , ערב - רב של מבנים בעיירה שבה "פליטי שלושים וחמש גליות" .

ארמונו של קאמל אפנדי מימי ח'אלסה , נבלע כמו 'אסיר באזיקים' בין הבניינים המקיפים אותו .

בעיתונה של ההסתדרות הכללית ('ב'דבר') אך טבעי שנכתב כי 'ההסתדרות' הקדימה את 'הממשלה' בקריה . שליו נותן קדימות ובולטות לשותפות הנאמנה עם ההתיישבות העובדת והמוסדות המשקיים . העיתונאי מברך מחד על תכניות ההעשרה והתעסוקה בייבוש החולה , בהתרחבות של גידול צמחי – תעשייה והתפתחותם של ענפי התעשייה . מאידך הצביע על הבעיה הכאובה במספרם הגדול של "פועלי הדחק" ו'סכנת הניוון' הצפויה למתבגר בהעדר חינוך על יסודי , מחסור בהכשרה מקצועית וגם לא תעסוקה הולמת ואף לא מועדונים ומגרשי ספורט .

1959 - "במלאת עשר שנים מחלסה לקריית – שמונה" ('דבר' , דוד שליו , ספטמבר)

שליו מספר על דיב איברהים יוסף – המכונה 'דב יוסף' . הוא ערבי נוצרי מחלסה ששמר אמונים ליהודי הגליל בתש"ח וקיבל חסות בכפר – גלעדי . דוב שהיה בעל "ידי זהב" . הופקד על הפעלת מכון המים בראשיתה של קריית – שמונה ובמרוצת השנים רכש דירה בשיכון העממי .

לדעת הכותב ראוי להושיבו על הבמה בעצרת העשור החגיגית .

בסיור העיתונאים הוא שב ומתפעל מ"התגלית של יופי" שהיא הקריה .

העיתונאי משבח ומהלל את מפעלו של אשר נזרי יו"ר המועצה "חולה האהבה" לעיירה . נזרי היה מיוצאי צפון – אפריקה שהיו 35 אחוזים מהתושבים .

בפסקה "אלה תולדות" מימי עולי "מרבד הקסמים" -עד לעיר הכוללת בשנת 1959 – 14 אלף נפש ולה ייחודיות ו"תעודת בגרות" בהיותה לדברי העיתונאי, הראשונה בערי העולים שהנהיגה "לבוש אחיד" לכל התלמידים ובנוסף – הצטיינותה של העיריה בהיותה - סוג א' בשירותים המקומיים ובניהול התכליתי .

1959 - חגיגות העשור "אבני – פינה לבניני ציבור בקריית שמונה" ('דבר' ספטמבר)

במסגרת חגיגות העשור הונחו אבני – פינה : למרכז למסחר ומלאכה , בית הארחה ובנית בית ספר תיכון מקצועי .

בטקסים השתתפו א . נזרי היו"ר ועמו חברי המועצה . מנהלי אגפים ממשרד העבודה והשיכון .

מנהל משרד העבודה האלוף י . אבידר מסר על הקצבת 1.5 מיליון לירות בשביל הקריה להקמת בנייני ציבור ושירותים כדי להקל על האבטלה הצפויה לפועלי המקום עם סיום בנייני השיכונים .

נערכה גם ישיבה חגיגית של מועצת פועלי קריית – שמונה שבה סקר י . שליו מזכיר – המועצה את פעולות ההסתדרות במקום .

1958 - 1959

חיים – רוז - תקופת המאבק והסער – מלחמתו במועצה המקומית על טוהר המידות ועל מנהל תקין .

"רבולוציה בקריית – שמונה" (1958 יעקב אביאל
'מעריב' (מרץ)

"רבולוציה" בקריית שמונה
כיוון שיש עבודה וקורת גג לכל האוכלוסיה, פנויה שעתם של עסקני העירייה הצפונית, "מלחמה על השלטון"...

— מאת יעקב אביאל —

לפנים הייתה פאר עיריית קריית שמונה חוליה של פת אורח מנהלים ופועלים, וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

עבודה ושיכון – לכל

עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

מלחמת אורחים – בזר אנוכי

עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

מח אכפת לי?

עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

האנשים הגדולים

עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

אירייה שכולת מפתור

עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים. עיריית קריית שמונה הייתה חברה ב"התאחדות העובדים" וזאת בשל שיתוף הפעולה בין העירייה והתאחדות העובדים.

כיוון שיש עבודה וקורת – גג לכל האוכלוסייה , פנויה שעתם של עסקני העיירה הצפונית ל"מלחמה על השלטון".

הרשימה משקפת את ההתרחשויות בקריה גם בהמשך למאבקים מראשית חדש ינואר .

'מועצת קריית שמונה משותקת בגלל הסכסוך בקרב חברי מפא"י הכותרת ב'הבקר' (פברואר)

מליאת המועצה המקומית החליטה ברוב של 4 : 1 על הדחתו של חיים רוז סגן ראש המועצה מכל תפקידיו . בתגובה טען רוז שההחלטה לא חוקית הואיל ונדרש רוב של חמישה חברים מתוך תשעת חברי המליאה . אשר נזרי ראש המועצה הודה כי ההחלטה לא ברת תוקף אבל הוא לא רואה ברז עוד סגן ובישיבה הקרובה יודח באופן רשמי . תגובת חיים רוז הייתה שבכינוס הקרוב של המועצה

הוא זה המקווה להשיג את חמשת הקולות הדרושים להדחת אשר נזרי .

רוז התייחס להחלטת מרכז מפא"י לכפות עליו התפטרות ותשובתו הוא חבר מועצה כי נבחר ע"י אזרחי הקריה ימשיך להילחם למען ענייניהם ויהיה זה בניגוד לנוהל הדמוקרטי אם מרכז המפלגה יחליט באופן שרירותי בניגוד לרצון החברים בעיירה . כחבר מפא"י הוא ימשיך לפקוח את עיני המזכירות הארצית על המתרחש בקריה ולא יחדל ממאבקו גם אם יוצא מהמפלגה .

יוספטל מזכיר מרכז מפא"י ביקר בישוב ודן ארוכות עם חברי המזכירות המקומית על הפרשה . יעקב אביאל ב'מעריב' (לעיל) הביא את הפילוסופיה של איציק מנדל האלפערין , בעל המסעדה , עולה חדש מזה שנה מפולין : העיקר בעיירה זה "להשתייך" ולקחת ממי...מכולם , מהמשלה , הסוכנות , ההסתדרות , המועצה והמפלגה .

מנהיגי המפלגות המקומיות הרבות מתכחשים , רוקחים מזימות , מדיחים...הבוס הגדול עתה הוא אשר נזרי - מרוקני פיקח שהערים על קודמו – יצחק זכאי העולה ממצרים , קיצץ את כנפיו 'והפריחו' לחולון .

חיים רוז הוא עסקן רב פעלים שהתייצב למול נזרי , רוז ניסה לעשות "מהפיכה" אבל לא הצליח לעלות על כס המנהיגות . גם יצחק שטיינר , מזכיר מועצת הפועלים ניסה כוחו ועתה הוא 'בכיסו' של נזרי .

הפרשן איציק מנדל הוחלף בהמשך הרשימה ע"י שמואל – אחד מבעלי העוצמה בעיירה שהיה מנהל לשכת העבודה "צבר" גברתן , אדיר קומה ועב שפם בן טבריה "שבתי גידולו" היו הפלמ"ח , ההגנה וצה"ל .

בקריית שמונה התפאר שמואל : ב – כ 4000 בתי אב מפרנסי משפחות שהם בתעסוקה מלאה , כבר מפרקים את המבנים האחרונים של המעברה- כאשר ל 90% מהאוכלוסייה המתקרבת לשתי רבבות יש שיכוני קבע מרווחים ונאים , הוקמו מבנים מהודרים למוסדות ציבוריים וסללו עשרות ק"מ של כבישים פנימיים עד שהגיע שמואל אל "הגילויים המרעישים" והם הקשורים ותלויים בחיים רוז .

"הכול בגלל חיים רוז" – מדברי שמואל מנהל לשכת העבודה

לפי שמואל נכנס לחיים רוז בוקר בהיר אחד , איזה זבוב של "שגעון גדלות" שדווקא הוא מוכרח להיות ראש המועצה המקומית . רוז פיתה את חברי המועצה וגם בהסתדרות ובמפלגה שיתנו לו להוציא בכספי הציבור סוג של ביטאון מקומי . כאשר נענו לבקשתו , החל במסע השמצה כולל ונגד – כולם . בתגובה סגרו לו את הביטאון . רוז רגז והחל בהסתתת התושבים נגד המנהיגים המוכרים .

חיים רוז גורם ל"מלחמת אזרחים" בזעיר אנפין

מחנה רוז – דרשו להזיז את אשר נזרי .

מחנה נזרי - דרשו "להגלות" את חיים רוז .

כל צד מאיים בשבירת ראשים ושפיכת דמים.

מרכז המפלגה בת"א בדק בקריה ודרש החלטת הבהרה מחיים רוז לחדול מתלונותיו .

'הוכה חבר מועצת קריית שמונה' (עיתון 'למרחב' מרץ)

חיים רוז , חבר המועצה המקומית , אשר נמנה בעבר על סיעת מפא"י הוכה אמש ('למרחב' ה – 10 במרץ) ע"י מזכיר המועצה המקומית דוד רסולי . לפי תלונת רוז במשטרה הוא הוכה בגמר ישיבת המליאה , רסולי ניגש אליו , תפסו בדש- מעילו , היכה וגידף . קדמה לכך ההצעה לסדר היום של רוז לדון במעילות וגניבות שבוצעו לדבריו בכספי המועצה ע"י רסולי . ההצעה הורדה מסדר היום לפי בקשתו של אשר נזרי יו"ר המועצה .

ממשיך העיתונאי אביאל : בביתו של רוז התכנסה צמרת התנועה של "נאמני קריית – שמונה" – התנועה המהפכנית שמייסדה רוז . באווירה שכולה מסתורין - חיים רוז שקוע בארגון "המהפכה" .

רוז לא היה בדיוק במצב הרוח המתאים לקבלנו , מספר הכותב , בבית שררה אווירת חשאיות , מתיחות מסתורין והכנת המהפכה . כל כמה דקות היה מישהו מתדפק חרש על הדלת ומחליף עם חיים לחישות צרודות , מוסר פתקים ונעלם אל החשיכה .

בכל זאת הפגין חיים רוז רחבות – לב ראווה לציון והסביר :

מלחמה לרוז – מלחמת קודש ב"דיקטטור הקטן" של קריית – שמונה , ונגד סניף מפא"י ומרכז מפא"י וכל העומדים לו לחיים – לשטן .

מלחמה למען מה ?

למען הדמוקרטיה , למען עקרונות הצדק והמוסר ולמען זכויות האדם .

במלחמתנו לא יירתע רוז ולא יפחיד אותו – גם לא גיורא יוספטל מזכיר מפא"י בכבודו ובעצמו .

חיים רוז לד"ר גיורא יוספטל :

'הרוח המפעמת בי היא רוחו של ישראל סבא ונצח ישראל לא ישקר – כך גיורא !' .

"אני – חיים חבר מפא"י הטוב – היחיד שכאן . גיורא , לבטח הבנת שהטעו אותך כל מיני אנשים רעים ונוכלים הקוראים לעצמם "חברי מפא"י הטובים" של קריית-שמונה , ואילו האמת היא שרק אני רוז בפועל חבר מפא"י הטוב – היחיד שבקריה . אני חיים שעזרתי להקים כל אשר הוקם בעיירה ובלעדי מאמצי ספק אם המפלגה הייתה משיגה כל מה שהשיגה כאן . אני חיים רוז ממשיך להילחם עד הסוף המר , למען הצדק , היושר והדמוקרטיה , אלחם נגד כולם , ואפילו נגדך גיורא יוספטל" .

עיתון 'חרות' (שלמה אייל , פברואר) מוצא עניין , לסקור ולציין את כישלונותיו של יוספטל בניסיונות להטיל את מרותה של המזכירות המצומצמת של מרכז מפא"י והביא את דוגמת העסקן המקומי חיים רוז המסרב בעקשנות למלא את החלטת המזכירות המצומצמת .

ראיון עם "הדיקטטור הקטן"

אשר נזרי הסתגר בשעה הרת העולם עם שליחי מפא"י וגזרו את דינם של המורדים :מי לשבט ומי לחסד ולחנינה . רק כאשר הבין שאם לא ישוחח תיכנס לעיתון רק "גרסת המהפכנים" הואיל נזרי למסור לעיתונאי הודעה קצרה בנוסח ההודעות הממלכתיות שהנשיאים של רפובליקות הבננות בדרום

אמריקה נוהגים להוציא אחרי שהם מדכאים מרידה : 'המרד חוסל כליל , ננקטה פעולה תקיפה נגד אותם מתעתעים ומאחזי עיניים שהוליכו את התושבים שולל . המועצה שולטת היטב במצב , החיים הציבוריים נמשכים כתיקנם.צאו אל העיירה ותיווכחו בעצמכם'.

והתושבים :

דוד ללוש : הה ? מלחמה ? מנהיגים ? אני , מה אכפת לי מכל זה ? עבודה יש ? יש ברוך – השם שיכון – יש . האישה והילדים – בריאים . מסים – לא צריך לשלם ברוך השם . אם כך – שישברו להם המנהיגים את הראש כמה שירצו .

העיתונאי יעקב אביאל מסכם :

עיירת העולים סמוכה בכל על שולחנם של משרדי הממשלה והמוסדות – הסוכנות וההסתדרות המאזנים את התקציב של המועצה המקומית . בפועל – על פרנסי הקריה לא מוטלים , לא עול ולא אחריות ציבורית ממשית . לא נותר להם אלא לשחק ב"דמוקרטיה ודיקטטורה" . תושבי המקום גילו חוסר התעניינות . מרכז המפלגה בתל – אביב חרד כי עיניו כבר צופיות לעבר הבחירות הבאות .

1958 "שניים אוחזים בקריית שמונה" ('הצפה' פברואר)

העיתונאי מ . בן שלמה כיאה לכותב בביטאון של המפלגה – הדתית לאומית – המפד"ל אוחז בכותרת בלשון תלמודית .

אשר נזרי יו"ר המועצה וחיים רוז – הסגן , כל אחד טוען "כולה שלי" . המאבק גם בנושא מי ישלוט באזור הפיתוח הגדול ביותר בצפון המדינה . רוז וסיעתו אף מוכנים להקריב את פנקס החבר של המפלגה לטובת האימון שנתנו בהם התושבים .

בקריה הופצה 'ספרות עשירה' בחוברות וכרוזים בנוסח : "נזרי הדיקטטור" לעומת "רוז העריץ" . העיתונאי המתנגח גם במפלגה , סבר שהולדת העימות גם בהיות השניים בוגרי "בית ספר לדיקטטורים של מפא"י" לשיטת השליט היחיד. נזרי ורוז הם שהטילו קודם לכן מרות וכפיה כוחנית בענישת מובטלים שהפגינו , הם שהורגלו ל"דעה ופה אחד" במועצה המקומית ולמעשה הפכו מ"שליחי ציבור" ל"משעבדי הציבור" .

בנוסף לקריאה בעיתונות הישראלית על ימיה הראשונים של הקריה שוחחתי גם עם היסטוריון הבקי ביותר בתולדות קריית – שמונה . ההיסטוריון הציג העימות על ההנהגה בעיירה גם בהיבט של "סכסוך על רקע עדתי"

לפי הדוגמא : יצחק שטיינר (שהיה מזכיר מועצת הפועלים) למול אשר נזרי . כאשר נפוצו שמועות שיש בדעת מוסדות מפא"י להדיח את נזרי , התארגנו ונחלצו לעזרת נזרי מאות אחדות מקרב עולי צפון אפריקה ועדות מזרחיות נוספות – נגד ההדחה . הם השמיעו קריאות גנאי ותבעו את סילוקו של שטיינר .

בנוסף , השמיעו את האיום שאם מליאת המועצה תצביע נגד אשר נזרי הדבר עלול לגרום להתפרעות המונית .

גם עיתון 'חרות' (בפברואר) ראה את המאבק בין רוז ונזרי כמלחמת עדות ב"מאבק הצמרת" בקריית – שמונה .

ברשימה : "מצפון אפריקה לצפון ישראל" , העיתונאי דוד שליו (ב'דבר' 1956 , פברואר) כתב על אשר נזרי שעלה ממרוקו לישראל בשנת 1951 . נזרי הצהיר כיו"ר המועצה "השולט בכיפה" כשהוחלט על קליטת 1000 משפחות מצפון אפריקה בעיירה והציג את שלושת העיקרים עליהם תיבנה העלייה והם : מגורים , עבודה ושירותים עירוניים .באשר למקורות הפרנסה התמוגג שהללו 'ימות המשיח' כי ההכנסות תגדלנה והן צפויות – במפעלי הפיתוח והחקלאות .

אשר נזרי כיהן שלוש פעמים בראשות המועצה : 1955 – 1960 ; 1965 – 1968 ; 1970 – 1971 .

אשר נזרי הצליח בכך שבנה בעצמו מנהיגות שורשית , מנהיגותו - שצמחה מתוך הקריה , הרכב תושביה ומוצאם .

חיים רוז לעומתו ייצג אף כאיש שח"ל בעברו ועל פי מוצאו מבוני הישוב בארץ ישראל , דפוס של מנהיגות שהיא גם "שליחות לעיירת הפיתוח" . שניהם בראשית הנהגתם פעלו ב"תקופת התנופה" של "קריית שמונה" .

על שלוש הכהונות של אשר נזרי בעיירה , אפשר לכתוב גם בעזרת העיתונות היהודית ההיסטורית ספר מקיף ורב עלילה וכמובן להצביע על הייחודי לקריה ועל התופעות הנושקות והמקבילות לחיים המדיניים בישראל .

1958 - "החריף סכסוך מפא"י בקריית שמונה" ('הצפה' פברואר)

הריב שפרץ בסניף מפא"י החריף . קבוצת ח . רוז מסרבת להישמע למסקנות המזכירות הארצית וחידשה את מסע ההשמצה נגד ראש המועצה המקומית .

לפי 'מעריב' (פברואר) מרכז מפא"י עומד לנקוט בצעדים משמעותיים נגד העסקן המרדני , המסרב למלא את מסקנות המרכז אחרי ביקורם של גיורא יוספטל ויצחק שפירא בקריית – שמונה כדי להסדיר את הסכסוך הפנימי .

העיתון 'חרות' הביא בחודש מרץ "בשם אומרם" מהעלונים שפרסם חיים רוז גם מפי פרנסי העיר :

אשר נזרי : טרור יהיה , דם יישפך אם ידיחו אותי מראשות המועצה (לפי דרישת רוז בפברואר להדחת נזרי) .

דוד רסולי :

כל זמן שאני מכהן כמזכיר המועצה המקומית אמרר את החיים של פועלי הדחק במועצה המקומית

פועל דחק :

המועצה המקומית הפכה לתחנת השידור של 'קול דמשק' .

1958 – כותב יצחק שפירא (בחודש פברואר) - ראש מחלקת הארגון של מרכז מפא"י בשם מזכירות המפלגה אל חיים רוז קריית שמונה :

'ביום 26 לינואר ש. ז . קיימנו הברור בישיבת המזכירות של הסניף בקרית – שמונה על המחלוקת החמורה שנתגלתה בין אישי הציבור במקום . סיכמנו את הברור ופרסמנו את מסקנותינו על דעת מזכירות המרכז . לפי המסקנות נדרשת להתפטר מהמועצה המקומית וממילא מסגנות לראש המועצה .

בין שאר המסקנות – נתבעו החברים להפסיק את מלאכת הפרסומים

בעיתונים , כרוזים ופטיציות .

כל החברים שנזכרו במסקנות הודיעו בשיחות נפרדות עם ב"כ המרכז על הסכמתם לקיים ולקבל את המסקנות .

בהמשך הישיבה של המזכירות באותו לילה – חזרו החברים הנ"ל על הסכמתם , לאחר שנשאלו אישית ע"י ב"כ המרכז .

על אף מאמצינו לסייע למקום לחזור לחיי ציבור תקינים ע"י בקורים תכופים מטעם המרכז וגיוס חבר ,

מהמעולים שבסביבה , לתפקיד מזכיר הסניף לא היסטת לפתוח מחדש במסע הסתה נגד ההסדר שהוחלט עליו .לשיא ההרס וההסתה הגעת בכרוז "רחמים על אשר" כרוז שהוא מוקצה מחמת מיאוס ואתה התפארת בפנינו על "יצירה" זו .

ראינו כחובתנו להזמין בפעם נוספת למרכז ולהתרות בך , בפעם האחרונה , לחדול ממעשי התעתועים וההתגרות במרות המפלגה ומוסדותיה .

תשובתך בכתב מיום....לא השאירה עוד כל ספק שאבד לך כל שיקול וקנה מדה לבחינת מעשיך ודברך וכי החלטת מעתה להפר בגלוי את החלטות המפלגה .

אנו מודיעים לך , שהחלטנו להפסיק את חברותך (המילים 'להפסיק את חברותך' - הודגשו בקו) במפלגה , בהתאם לפרק ט' שבחוקה סעיפים 9 - 10

ברשותך לערער על החלטה זו תוך חודש ימים בפני המוסד לביקורת ואם תוך הזמן הקצוב הנ"ל לא יגיע ערעורך - תיהפך הפסקת החברות לביטול מוחלט של חברותך במפלגה ' .

העתקים : למוסד לביקורת . לוועדת השלושה בקרית שמונה - לחברים :

נזרי , שטיינר , שינקמן .

על המכתב חתום : יצחק שפירא .

1244

מזכירות המפלגה

ל" שבת חשי"ח
20.2.1958

אל חייים רוז
זרית-שמונה

ביום 26 לינואר ש.ז. קיימנו הבירור בישיבת המזכירות של הסניף בקרית-שמונה על המחלוקת החמורה שנתגלתה בין אישי הצבור במקום. סיכמנו את הבירור ופרסמנו את מסקנותינו על דעת מזכירות המרכז. למי המסקנות נזירות להחלטת המועצה המקומית וממילא מסקנות לראש המועצה.

בין שאר המסקנות - נחבעו החברים להפסיק את פלאכת הפרסומים בעיתונים, ברוזים ופטיציות. כל החברים שנזכרו במסקנות הודיעו בשיחות נפרדות עם ב"כ המרכז על הסכמתם לקיים ולקבל את המסקנות. בהמשך הישיבה של המזכירות באותו לילה - חזרו החברים הנ"ל על הסכמתם, לאחר שנשאלו אישית ע"פ ב"כ המרכז.

על אף מאמצינו לסייע למקום לחזור לחיי צבור תקינים ע"י בקורים ופטים מטעם המרכז וגיוס חבר, מהמעולים שבסביבה, להפסיק מזכיר הסניף לא חססת לפתוח מחדש במסע הסתה נגד ההסדר שהוחלט עליו.

לשיא ההרס וההסתה הגעת בכרוז "רחמים על אשר" כרוז שהוא מוקצה מחמת מיאוס ואתה התפארת בפנינו על "יצירה" זו.

ראינו כחובתנו להזמין בפעם נוספת למרכז ולהתרות בך, בפעם האחרונה, לחדול ממעשי התעתועים וההתגרות במרות המפלגה ומוסדותיה.

תשובתך בכתב מיום _____ לא השאירה עוד כל ספק שאבד לך כל שיקול וקנה מדה לבחינת מעשיך ודברך וכי החלטת מעתה להפר בגלוי את החלטות המפלגה.

אנו מודיעים לך איפוא, שהחלטנו להפסיק את חברותך במפלגה, בהתאם לפרק ט' שבחוקה, סעיפים 9-10.

ברשותך לערער על החלטה זו תוך חודש ימים בפני המוסד לביקורת ואם תוך הזמן הקצוב הנ"ל לא יגיע ערעורך - תיהפך הפסקת החברות לביטול מוחלט של חברותך במפלגה.

העתקים: למוסד לביקורת.
לוועדת השלושה בקרית שמונה -
לח"ח: נזרי, שטיינר, שינקמן.

יצחק שפירא

1958 - "מלחמת הכול בכל והאשמות על מעילות בקריית - שמונה"

('חרות' , חגי פז , מרץ)

סופר העיתון בגליל מדווח על "חתול שחור" שעבר בין שמואל אוחנה – מזכיר לשכת העבודה במקום לבין יצחק שטיינר – מזכיר מועצת הפועלים . השניים הטיחו האחד כנגד השני טענות חריפות וחמורות וכך בפי אוחנה : ניהול מועצת הפועלים נעשה ע"י שטיינר באזלת יד וביורוקרטיה משוועת , שטיינר נוהג באפליה כלפי פועלים וקיפוח רבים שאינם מאנשיו . בנוסף :

חיים רוז סירב לדרישת מרכז מפא"י להתפטר מחברותו במועצה .

בעיתון 'הצפה' (מרץ) : ח . רוז "התפטר" לפי דרישת מרכז מפא"י

תגובת גיורא יוספטל – הפסקת חברותו של רוז במפלגה .

חיים רוז הודיע שיערער בפני ועדת הביקורת של מפא"י

במועצה – נפלה הצעת רוז לדיון במעילות לכאורה של מזכיר המועצה דוד רסולי בכספי המועצה .

בניסוח 'חרות' ההצעה לדיון נפלה ברוב קולות בשל "הקנוניה" ברגע האחרון בין מפא"י ולאחדות – העבודה . על ההתרחשות בסוף הדיון : תלונת רוז על כך שרסולי תקף אותו - הבאנו לעיל .

העיתונאי ציין גם את ההתמרמרות של תושבי העיירה נגד הפרנסים המקומיים העסוקים בקנוניות האישיות תוך התעלמות מחרפת הרעב של אלפי תושבים . לפי העיתון צפויה התקוממות עממית בדרישה לפיזור המועצה המכהנת כבר שלוש שנים מאז שמנתה העיירה כ- 3000 תושבים ועתה –

כ - 12 אלף נפש . הרבה מאד מהתושבים דורשים בחירות חדשות .

1958 – "שוב מתיחות במפא"י קריית שמונה" ('למרחב' מאי)

בישיבה פומבית סוערת של המועצה היו חילופי דברים חריפים בין חברי המועצה הנמנים על סיעת מפא"י .

הדברים פרצו כאשר נדונה הצעת יו"ר המועצה בדבר העלאת דירוג העובדים .

חיים רוז הטיח ביו"ר ובמזכיר המועצה האשמות על בזבז והעלמת כספי המועצה חילופי הדברים

התחלפו בגידופים הדדיים ומחשש לקטטה ננעלה הישיבה בלי שנתקבלה כל החלטה .

1958 - "החריפו סכסוכי הנהגת מפא"י בקריית שמונה" ('חרות' יוני)

ההחרפה במחלוקת הנמשכת זה קרוב לשנה פרצה בעקבות הדחתו של יצחק שטיינר מזכיר מועצת הפועלים במקום , בהתאם להחלטת מרכז מפא"י .

שטיינר היה ידוע בקרב פועלי קריית שמונה כמי שמצדד בחיים רוז – מתחרהו האישי של יו"ר המועצה המקומית – אשר נזרי .

1958 - יצחק שפירא – מפא"י - המחלקה לארגון כותב לחיים רוז

(ה – 19 ביוני 1958)

לח' חיים רוז שלום רב,

מקוצר רוח ועבודה קשה לא עניתי לך עד כה. קראתי את כל מכתבך לרבות מכתבך לגיורא. חשבתי כי תהיה לי הזדמנות להיות בימים אלה בקרית שמונה על כן לא הזדרזתי להשיב לך בכתב.

אני שמח שגייסת את התבונה הדרושה לקבל כראוי את מרות המפלגה ואפשרת לך ולנו לשמור על הקשרים האלמנטריים שחברות במפלגה מחייבת.

צר לי על המקרה שאירע בינך לבין נזרי, מבלי לדעת את המניעים לכך, אני מגנה דרך בלתי ציבורית זאת ל"פוסק" בחילוקי דעות.

כנראה שמרכז המפלגה יועסק עוד זמן מה בקרית שמונה "בתיקונים" שונים בחוגי הפעילים במקום – עד שנביא את סירתנו הטרופה למי מנוחות.

קבלתי את מכתבי ההתפטרות שלך למועצה המקומית. כמובן שנעשה שמוש בהם. ועצתי הנאמנה לך לא לקלקל במעשים פזיזים את הרושם הטוב שעשית בהתפטרותך זאת.

תעקור מלבך כל מחשבה על פרסומים ועלונים ועסוק במלאכתך הפדגוגית שנה, שנה וחצי לטובתך ולטובתנו.

אשלה לך במסוק אחד עבור כל המסוקים שצטטת במכתבך: יתמו השמים ולא חוטאים.

ב ב ר כ ה

יצחק שמירא

העקף לח' ג. יונספל
למזכיר סניף המפלגה בקרית שמונה

לח' חיים רוז שלום רב,

מקוצר רוח ועבודה קשה לא עניתי לך עד כה. קראתי את כל מכתבך לרבות מכתבך לגיורא.

חשבתי כי תהיה לי הזדמנות להיות בימים אלה בקרית שמונה על כן לא הזדרזתי להשיב לך בכתב.

אני שמח שגייסת את התבונה הדרושה לקבל כראוי את מרות המפלגה ואפשרת לך ולנו לשמור על הקשרים האלמנטריים שחברות במפלגה מחייבת.

צר לי על המקרה שאירע בינך לבין נזרי, מבלי לדעת את המניעים לכך, אני מגנה דרך בלתי ציבורית זאת ל"פוסק" בחילוקי דעות.

כנראה שמרכז המפלגה יועסק עוד זמן מה בקרית שמונה "בתיקונים" שונים בחוגי הפעילים במקום – עד שנביא את סירתנו הטרופה למי מנוחות.

קבלתי את מכתבי ההתפטרות שלך למועצה המקומית. כמובן שנעשה שימוש בהם. ועצתי הנאמנה לך לא לקלקל במעשים פזיזים את הרושם הטוב שעשית בהתפטרותך זאת.

תעקור מלבך כל מחשבה על פרסומים ועלונים ועסוק במלאכתך הפדגוגית שנה, שנה וחצי לטובתך ולטובתנו.

אשלח לך בפסוק אחד עבור כל הפסוקים שציטטת במכתביך : "יתמו חטאים ולא חוטאים".

בברכה יצחק שפירא

העתק לח' ג. יוספטל

למזכיר סניף המפלגה בקרית שמונה .

1959 - "חיים רוז חבר מועצת קריית שמונה לשעבר הוצא משורות מפא"י" ('חרות' ינואר)

בקריית שמונה פרצה סערת רוחות בעקבות הפצת כרוזים בקרב הבוחרים שהשמיצו את אשר נזרי –

יו"ר המועצה המקומית ודוד רסולי - מזכיר המועצה שהם רודפי שלטון ושואפים לשררה וכן שהמועצה המקומית מתנהלת ללא פרוטוקולים ובלי ועדת ביקורת כפי שהחוק מחייב .

חיים רוז - ראש המתנגדים ליו"ר ולמזכיר המועצה , קיבל הודעה ממזכיר מפא"י ד"ר גיורא יוספטל כי הוא – חיים רוז מוצא משורות המפלגה "על היותו נחשד בכתובת הכרוז ופרסומו" .

"קריית – שמונה הייתה לקריית התככים"

כותב צבי לביא (1962 - 'מעריב' אוגוסט)

בכותרת המשנה : עסקני מפלגות בוחשים בקלחת , מדיחים עובדים מכהונתם ומעלים "אנשי שלומנו" והעיירה טובעת בקשיים כלכליים .

דהיינו : חוסר יציבות פוליטית , מאבקים רבים ותופעות של מנהל לא תקין . כעבור למעלה מעשור .

"קריית – שמונה" היא אלופה במודחים . המדיחים הם עסקני ציבור בעוד בעברה היה "מדיח תורן" אחד מהם מהמודחים – בימי אשר נזרי .

1965 – "המתימטיקאי והרופא בקריית – שמונה" רשימה (3) בסדרה : וטיקים באזורי פיתוח הרשימה של דוד שליו בעיתון 'דבר' ביום ה – 25 בפברואר, עמוד 3

החלק הראשון הוקדש לחיים הוז המורה למתימטיקה המתבודד בחדר עבודתו הגדוש בספרי מחקר .

חיים פותר בעיות ומשפטים מסובכים גם בפיסיקה שבזכותם נודע שמו בעולם .

רוז נזכר : המתיישבים הראשונים היו כמה משפחות מיוצאי תימן שבאו ב"מרבד הקסמים" והשתכנו בבניין המטטרה הבריטית .

'גרתי בצריף בודד , לא היו מים וחשמל , נהגתי לרדת למעין באמצע הכפר כדי להתגלח ולהתרחץ .

היינו בודדים . רק שלושה – ארבעה צעירים מ"הוותיקים" . היו מאבקים קשים, מעט הצלחות והרבה אכזבות וכישלונות . אבל לשוב לתל – אביב ? לא ! אני יודע שהמורים בערים משתכרים יפה משעורים פרטיים , אך אני מסתפק בהוראה בכפר סאלד ובדפנה .

מה קושר אותי לקריית – שמונה ? פשוט , אני אוהב את המקום ואת הגליל ,
האם אין זאת סיבה מספקת ? ' .

זהו הצד האחד של רוז -

מצד שני הוא עסקן ציבור ולוחם קנאי לדעותיו . הא רצה לתקן את "עולמה
הקטן" של הקריה, אך הפריז כנראה בתכסיסי מלחמתו וכאשר נאסרה עליו
העסקנות הציבורית - קיבל את הדין , פרש וחזר בצנעה להוראה , לחדר
עבודתו ולספריו .

לפני שפרש מהעסקנות הציבורית הספיק לתרום את חלקו לביסוס המוסדות
הציבוריים הראשונים בישוב . חיים היה מרכז לשכת העבודה , מזכיר מועצת
הפועלים , חבר במועצה המקומית ובמוסדות ההסתדרות ומפא"י .

כאשר פרש מכל אלה , מצא פורקן בחדשו את עריכת "הטכנאי הצעיר" שבה
התחיל בשנת 1945 .

המדובר במערכת היחידה בישראל שמקום מושבה בעיירה נידחת שבצפון
הגליל ולא בכרך שבמרכז הארץ . ללא ספק שהמרחק בין הקריה ובית הדפוס
בתל – אביב הכביד על העריכה . לא פעם נאלץ חיים רוז לטוס ו"העורך
המעופף" – הוכיח שגם בקריית – שמונה הצפונית והרחוקה אפשר לקיים
מפעל ספרותי חשוב .

עוד ציין דוד שליו שרוז המציא פתרון מקורי ל"משפט מורלי" בגיאומטריה
ופתרונו פורסם בארצות הברית ('משפט מורלי' התגלה ע"י פרנק מורלי
בשנת – 1904 , קובע שאם משלשים את שלוש הזוויות של משולש , נקודות
המפגש של הקרניים יוצרות משולש שווה – צלעות ' . לפי הויקיפדיה) .

**חיים התאלמן לא מכבר מאשתו אסתר ז"ל – שליוותה אותו שנים רבות
במאבקו בקריה .**

אסתר הייתה ילידת העיר העתיקה בירושלים , בעבודתה הייתה גם אחות
מיילדת בבית החולים "בילינסון" ,

התנדבה לעזרת העיירה , היא טיפלה באהבה בוולדות ובעצמה הייתה חשוכת
ילדים .

הרופא בחלק השני בכתבה הוא ד"ר אדולף סלומנוביץ – שהיה מנהל המרכז
הרפואי בקריית – שמונה .

עליזה לבנברג " פרקי קריית – שמונה "

הספר בהוצאת שוקן , ירושלים ותל – אביב , תשכ"ה

עליזה לבנברג - אשת חינוך שהגיעה לשנים אחדות , לאחר פרישתה לגמלאות , לעבודת חינוך והוראה בשוב .

הספר התגבש בעקבות הפרסומים לפי נושאים ב"קשת" – הרבעון לספרות בעריכת אהרן אמיר , ב"ג'רוזלם פוסט" , ב "דבר" , ו "אמות" – כתב עת לענייני ספרות וחברה ו"מן היסוד" .

על עליזה לבנברג שבאה מתוך 'תנועת העבודה' , הופיעו באתר 'עיתונות יהודית היסטורית' כ – 150 רשימות .

עליזה כתבה על עיירות פיתוח , נושאי חינוך : תכניות לימודים , הוראה וכן בענייני ספרות וחברה .

ב'פרקי קריית – שמונה' עסקה ב "ישראל השנייה" ופגישתה עם הוותיקים - "ישראל הראשונה" ,

המחברת הביאה דיאלוגים רבים עם בני הנוער והתושבים , תיאור דמויות בעיירה : בעל המלאכה – הזגג , החנווני , פועלי דחק , מורים , הקיבוצניק לשעבר , הורים ורבים נוספים . היא קשובה לבליל הקולות : בערבית - צרפתית – ספרדית – פרסית – הודית – יידיש – רומנית – הונגרית ורק מעט בעברית .

חלק מכתביהתה הוקדש לנושאים כמו : פיתוח קריית שמונה ורשות החולה , על ההדדיות בין העולים וחברי הקיבוצים (גם תופעות של 'עליונות תרבותית' אצל מקצת מבני הקיבוצים) ואף קטרוג נגד המתנשאים ובהם גם אנשי ההסתדרות המבוססים בישובים עירוניים שמסתייגים ממעורבות והשתלבות עם "ישראל השנייה" . כתבה על העיירה שלפרקים הייתה 'תחנת מעבר' לבעלי מקצועות ששאפו לעבר הערים ועל הקשיים של העולים החדשים המושרשים בדפוסי החברה המסורתית והנתונים במאבקי הקיום וההישרדות לעשות צעדים לעבר החברה המודרנית . היא אף הצביעה על ההיררכיה שבין העדות בקריה – בראשן יוצאי צפון אפריקה וכן הצורך בגיוון האוכלוסיות בשכונות המגורים שתהיינה רב עדתיות .

פרקים רבים התייחסו לתלמידי בתי הספר בכלל ובפרט לתלמידי התיכון בקריית שמונה וגם על המכללה בתל – חי ועל המכללה : "בית ברל" .

סיפורים ייחודיים על בנות ובנים , וכן על מאפייני הכיתות והמגמות – שיעורי החינוך – התפתחות הדיונים – החשיבות וגם בקורת על המתפרסם בעיתונות - פגישות של הכיתות עם אנשי ציבור וספרות .

מתוארת בפירוט פגישת התלמידים עם תלמידי "תיכון חדש" בתל – אביב ובקריה (גם המנהלת טוני האלה מת"א הייתה מעורבת) וכן הפגישות עם בני הנוער מכפר – גלעדי וגם מתיכון עירוני א' – תל אביב .

לבנברג הצביעה על המגמות בשנות השישים בהן הבחינה אצל הצעירים הלומדים . כך מצאה אצל החניכים המוחננים בפנימית "כרמית" בירושלים שאיפה להפוך בעתיד ל"עילית מטפסת" ולא "משרתת" . תלמידי הקריה ייחלו לתקופה שבה ייטלו את מושכות ההנהגה המקומית .

תלמידי התיכון הכללי בשוב התנהגו בבית הספר כ"חילונים" ובחוגי המשפחה והעדה הקפידו בכבוד האבות בהלכות חגיגות : ברית המילה , בר המצווה והחתונה . הם ראו בבית הכנסת מוסד עצמאי .

הספר הוא בפועל אוסף כתבות המשקפות – 'צילום המציאות' של קריית – שמונה ממקור ראשון .

הכותבת הוליקה אותנו לאור היום וגם בעזרת "זרקור" לשדות ראייה נרחבים בעיירה לעתים הציגה לבנברג פתרונות ליישום .

על "יומן קריית שמונה" כתבה רות לבנית ('על המשמר' 1962 אוקטובר) רשימה מקיפה ומעניינת .

על הרשימות החשובות ועל עליזה לבנברג שניסתה לקום ולעשות - כתבה רות ליבנית ברוח מאמר חז"ל : " לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן – חורין להתבטל ממנה " .

2013 - בקריית שמונה רוצים הכרה : "גם במעברה היו חלוצים"

(אלי אשכנזי באתר 'הארץ' , אוגוסט)

מימין: ד"ר גולדשטיין, ירדן ארליך וחיים אליעזר במוזיאון הישן בקריית – שמונה

המעברה

הכתבה עוסקת במיזם שמרכזו הקמת מוזיאון ומרכז מבקרים ש'המנועים' להפעלתו הם המנהל ארליך וד"ר אמיר גולדשטיין, שניהם בני העיר יחד עם הגופים: התוכנית לשימור מורשת לאומית ועיריית קריית שמונה.

הנושא המרכזי: המשפחות המסורתיות מאפריקה ומאסיה שהקימו את העיר התמקדו בפרנסה ולא בשימור המורשת.

הקמת המוזיאון הכרחית. לפי גולדשטיין: החברה הישראלית לא סיפרה עד היום את סיפורה של העלייה הגדולה שהגיעה למדינה לאחר הקמתה ולאורך שנות החמישים.

לאמירה זאת הבאתי להלן מ"הטור השביעי" של נתן אלתרמן

(1949 - 'דבר' ה - 16 בדצמבר)

" יום המיליון: " להלן בתים אחדים :

לא, אין הסטיסטיקה שטח יבש / לא אצלנו ! / תמיד - אל עליון - / ידענו כי יש דבר - מה.....יש ויש ! / הלא - כן ? טוב להיות מיליון / / זה עניין, זה מין סף, זה מורגש עד לפלא / זה נותן מין תחושה חדשה... / זה שונה עד אין - קצה מתשע - מאות - אלף - / תשע- מאות - ותשעים - / ותשעה / / ההבדל הוא עצום, חברים וחברת. / אין לזאת הגדרה במיליון / שימו לב לנשימת

הרחובות... / היא אחרת / נושם / מיליון. ' והבית האחרון: 'טוב לגדול מריבוא - לריבוא ! טוב לצמוח ! / איש אחד - מה כוחו ? הן סופו אזלת - יד / אך נזכור נא גם זאת: המיליון הוא כוח / אם עומד המיליון / כאיש אחד !'

בהמשך מאמיר גולדשטיין: באותן שנים עלו ארצה מאות אלפי יהודים ומשנת 1951 בעיקר מקהילות באסיה ובאפריקה, רובם הופנו ע"י הממשלה אל הגליל

ואל הנגב , כדי ליישב את הספר הישראלי ולקדם את חזון "פיזור האוכלוסייה" , שלא הוגשם ע"י האוכלוסייה הוותיקה . עולי העלייה הגדולה הקימו יישובים בצפון ובדרום והתמודדו עם אתגרים גיאוגרפיים , כלכליים וביטחוניים .

בעבודה יום – יומית קשה הם סללו כבישים , ייערו את ההרים , בנו שיכונים ובתים ועיצבו את קהילותיהם .

קריית שמונה הייתה היישוב הצפוני ביותר שהוקם באותן שנים והיא סמל לקהילות רבות נוספות .

גולדשטיין ציטט מנתן אלתרמן :

"הצריפון האחרון" (עם תכנית השיכון הגדולה של משרד – העבודה לסיום פרשת מעברות –

הצריפונים והקמת בנייני – קבע לעשרים אלף משפחות) .

1957 - "הצריפון האחרון" (הטור השביעי , 'דבר' , מיום ה – 18 באוקטובר) .

הוספתי השורות שיש להן נגיעה למוזיאון:

'עוד ישירו לך שיר , מעברה , עוד אי – מי שיר תודות ינגן / לבדון , לפחון ולאוהל , ספר יסופר , מעברת , / צריפונך אשר...נזדקן - / אך כדי שיושר לך השיר תצטרכי הימחות מארץ ואולי באולם בית נכות...מול צריפון נטוי גג וכתלים.../ ישאל נער לאמור: "...אבא , מה זה ? " ואב ישיבהו אומר / "זה היכל לאומי...זו מזכרת אחד הפרקים הגדולים / של קיבוץ גלויות...בכבוד הוא מילא תפקידו ובאומן ..."

ועל המוזיאון והארכיון לפי גולדשטיין:

התושבים הראשונים בקריה בהם משפחות גרעין מרובות ילדים ומורחבות עם הורים זקנים ודודים , -התמודדו בתנאים לא קלים בצורך השוטף של פרנסה וקיום . הראשונים לא תיעדו את סיפוריהם .

מיזם ממשלתי 'עיר נגלית לעין' שחבר עם 'יד בן – צבי' ובו מתנדבים ותלמידים אוספים וסורקים מסמכים ותמונות ועורכים ראיונות והם תשתית למוזיאון העירוני . בכך יינתן קול למייסדים ולדור הצעיר תחושות של שייכות , גאווה ומחויבות אישית לקהילה .

1957 (אוקטובר) - "בטאון קריית – שמונה"

1958 (ינואר) - "ירחון קריית – שמונה"

1958 "ירחון קריית – שמונה" (ינואר)

בעמוד השער: 'מוצא לאור על ידי קבוצת חברים באחריות פרטית בעריכת חיים רוז רחוב דן דיין 18, קריית שמונה'

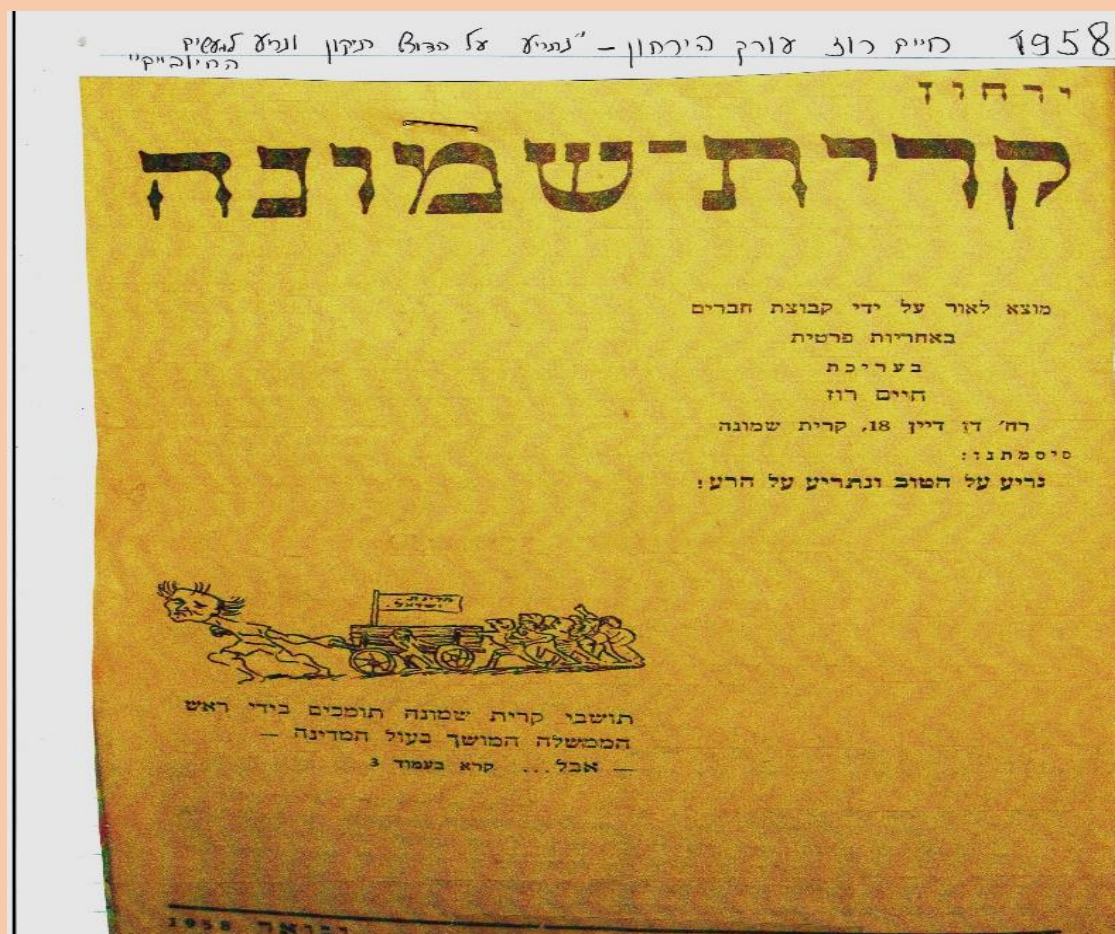
סיסמתנו:

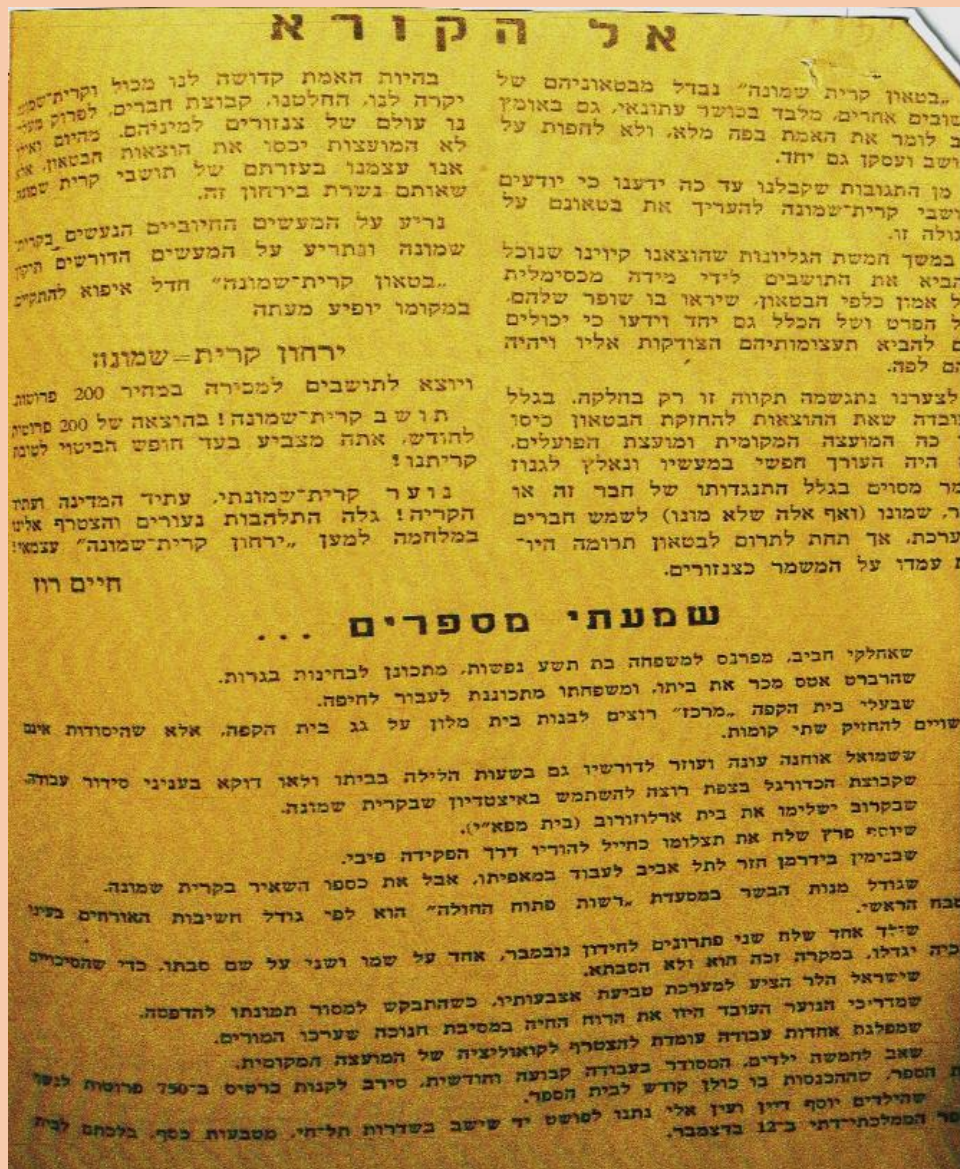
"נריע על הטוב ונתריע על הרע".

בתחתית העמוד קריקטורה: דוד בן גוריון המורם מושך עגלת משא עליה דגל והכיתוב בו: "מדינת ישראל" כאשר מאחור דמויות אחדות בעקבות העגלה וההסבר המודפס: 'תושבי קריית שמונה תומכים בידי ראש הממשלה המושך בעול המדינה – אבל ... קרא בהמשך ...

ובהמשך: חיים רוז פנה 'אל הקורא' והודיע שהירחון לא יקבל עוד תמיכה מהמועצה המקומית ומועצת הפועלים, כי קבוצת החברים מסרבת לכל צנזורה ומעתה הירחון יוצא לתושבים במכירה.

במדור 'שמעתי מספרים...' הובאו בקצרה 'עובדות' שבהרבה מהן (אבל לא בכולן) ביקורת גלויה וסמויה. בשני העמודים הנוספים שקיבלתי הנושאים את הכותרת: "קצת ביקורת לא תזיק..." – ושם בפועל שולטת "הביקורת" בעיקרה המקומית.

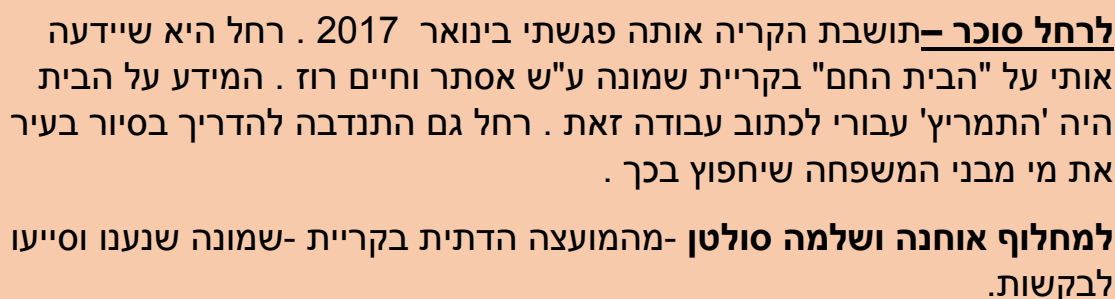
הרבה מאוד תודות מיחדות למי שסייעו לחיבורי :

הפרטים והשיחות בטלפון נערכו ברובן בחודש ינואר – 2017

על אסתר וחיים רוז מפי אנשי קריית שמונה , בני משפחה , מורים ותלמידים .

לחיים אלבז - מנהל המוזיאון בקריית שמונה שסייע מאוד וגם שלח מקורות מאוסף המוזיאון .

הבית ברחוב דיין 18 בו התגוררו היה הראשון שנבנה בקריה ע"י "סולל ובונה" .
חיים רוז הוא שהנציח את שם תלמידו דן דיין ז"ל בשם הרחוב וגם את שמו של
אורי אילן ז"ל ושמות רחובות נוספים מן הציונות והספרות : אחד – העם ,
ביאליק ודוד שמעוני .

לשרה דמרי. ילידת 1935 מרחובות שסיפרה לי על ילדותה בקרית – יוסף לאחר שעלתה מ"עדן"

במבצע "מרבד הקסמים". בני משפחת דמרי התגוררו ב'חלסה' בחדר אחד בבית נטוש ליד המעיין ועברו לאחר מכן לשיכון.

לבני משפחתה של אסתר מלר – רוז

ליהודית צל - ציון מגיעה תודה מיוחדת

יהודית היא ביתה של ציפורה אפשטיין. ציפורה ומשה הם ילדיהם של גיטל ויעקב ליפקין.
לאחר מותו של יעקב (על משפחת ליפקין כתבנו לעיל) נישאה גיטל לאברהם מאיר מלר.
ילדיהם של גיטל ואברהם היו: אסתר מלר – רוז ודבורה מלר ארליכמן – אורון.
יהודית סיפרה לי על דודתה אסתר מימי היותה של אסתר מלר בתל – אביב – יפו ובקריית – שמונה -
ואפילו -כיצד ביחד עם אסתר רכשו רהיטים בנתניה עבור הבית בקריית – שמונה, כנראה בעזרת משפחת מנישביץ
יהודית סיפרה לי גם על חיים רוז ועל עיניו הבורקות..
שילבתי את המידעים בחיבור.

לאליעזר – אלי אורון – ארליכמן

אלי ואברהם – רמי ואהוד – אודי הם הבנים של דבורה – מלר והצייר: זכריהו ארליכמן. אלי, רמי ואודי הם האחיינים של אסתר רוז.
אלי הוסיף דברים על חיים רוז. את חיים העריך, כיבד למד ממנו ולא רק בשל היות חיים הדוד – בעלה של אסתר אלא הרבה מאד מחיים המורה איש המדע עתיר הידע, העורך של "הטכנאי הצעיר". אלי – אסיר תודה לחיים על שתתם ועיצב גם את ידיעותיו וכיווני לימודיו - שלו ושל אחיו רמי ואודי.

לרחל רבין - יעקב

חיים רוז "מורה מיתולוגי למתימטיקה" מפיה של רחל רבין – יעקב מקיבוץ "מנרה"

את המילים הללו השמיעה לי רחל על חיים.

רחל רבין – יעקב שלימדה בכיתה הראשונה של ילדי "מנרה" הייתה בין הללו שיזמו הרחבת בית הספר ללימוד ומפגש חברתי עם בני קיבוצים נוספים זאת הייתה התשתית לייסוד בית הספר המשותף "הר וגיא" בשנות החמישים מילדי הקיבוצים "דפנה", "הגושרים" ו"מנרה" ולימים הצטרפו עוד קיבוצים.

חיים היה כנראה בין המורים הראשונים ולימד רק מתימטיקה.

שם בית הספר "הר וגיא" נקבע על פי הצעת התלמידים ונבחר ברוב קולותיהם.

בית הספר הוקם באווירה מיוחדת שנתנו לה יד גם הקיבוצים וחבר המורים.

כיום הוא חטיבת ביניים ובי"ס תיכון אזורי בקיבוץ "דפנה", על גדות נחל דן שבגליל העליון ובו תלמידים מקיבוצים רבים.

למורה דובה - דב לוין המורה לפיסיקה מקיבוץ "מנרה" (דב לוין, לימד ב"הר וגיא". בשנת תשנ"ד

זכה דובה בפרס עמוס דה – שליט למורה מצטיין).

דובה זוכר את רוז עוד מהימים שלימד ב"כפר סאלד" ויודע לספר שחיים הגיע לצפון הארץ מטעמים אידיאולוגיים לאחר שכבר היה מורה במרכז הארץ. בגליל העליון לימד חיים בכמה קיבוצים.

לפי דב לוין חיים רוז היה מורה ובעל אישיות ייחודית ואין אפשרות שלא לזכור אותו!

התלמידים, לפי דובה ראו את חיים כפנומן – כדמות מיוחדת יוצאת מגדר הרגיל.

דובה כתב אלי: אני מעריך את המשימה שלקחת לידך להקים יד לחביבנו חיים רוז.

דב שלח אף את הרשימה הבאה :

לזכר ידידי ועמיתי חיים רוז ז"ל

חיים, יחודי צדיק תמים גם צדיק וגם תמים – הגיע לאזור בעקבות קריאה של מי שנקראו אז "הנהגת המדינה" להניע אוכלוסיה ותיקה, בעיקר מורים ואנשי מינהל מהמרכז לפרפריה הנידחת של מדינת ישראל. למצער לא רבים נענו לקריאה,

חיים ארז את המטלטלין וההפציע בפריפריה של הפריפריה- בקרית שמונה.

קריית שמונה כפר נדח אז בקצה אצבע הגליל שקם אחרי מלחמת השחרור על חורבות הכפר הערבי חלסה, כשאני הגעתי לאיזור באמצע שנת 1956 הכפר מנה מספר קטן של בתי אבן (ברובם הרוסים) ופחונים רבים לאורך רחוב יחיד ובוצי בחורף)

חיים בבואו כנראה מצא דבר דומה.

הוא הפציע בבית הספר החילוני היחיד אז – דנציגר והודיע הגעתי!

התרומה של חיים להוראת המתמטיקה בקרית שמונה והאזור לא תסולא בפז.

הוא עשה תלמידים הרבה שלא שוכחים אותו (אני מפנה אותך למשל למורה לפיסיקה חנה עמרם hana-amram@bezeqint.net).

ההכרות שלי עם חיים היתה בעקבות פניה שלו אלי לעזור לו בסחיבת ה"פרויקט" שלו שהביא איתו מהמרכז – הוצאת הירחון **הטכנאי הצעיר** שהיה פורץ דרך בנוף הארץ ישראלי אז.

קשה לתאר היום איזה מפעל חלוצי זה היה אז. וכמה טרחה הוא גרם למוציא לאור הבלעדי שלו – חיים. היה צריך לטרוח ולהביא כותבים וחומר כל חודש בחודשו מחדש. זה דרש ממנו כוח והתמדה שלא יאמנו. חלק גדול מהמאמרים בחוברת הוא כתב בעצמו. אני נזעקתי לעזור לו באיסוף החומר. מכולם אני זוכר את המאמר בהמשכים שכתבתי בנושא: "הפרדוכס של ראסל- סוגיה לא פשוטה ואקוטית בתורת הקבוצות ששינתה סדרי עולם. דילמה שגרמה מבוכה קשה לעוסקים בתורת הקבוצות (הבסיס הלוגי של האלגברה).

נקשרו בינינו יחסי חברות חמים (בזה הצטיין חיים שהיה חבר ורע לכל תלמידיו ומכריו).

מהפריפריה בקרית שמונה יצאה תורה שהעשירה רבים במדינה החדשה שלנו!

אני רוצה לספר על אירוע יוצא דופן שכנראה רק אני כנראה נשארתי לספר.

חיים היה לא רק מורה למתמטיקה אלא עסק בפועל במחקר מתמטי. שנים הוא עבד על ה"פרויקט" יוקרתי במתמטיקה שנקרא **המשפט האחרון של פרמה**.

שולחן העבודה שלו היה מלא באין סוף ניירות כתובים בכתב יד דחוס. ערימה שעלתה וצמחה עוד ועוד.

קצת על הנושא

משפט פרמה האחרון–

למה פרמה? כי הציג אותו פרמה.

פרמה - המתמטיקאי הנודע בן המאה ה17,

ולמה האחרון?

כי בשלהי המאה ה 19 כינס המתמטיקאי הנודע **הילברט** כנס של אנשי מקצוע מכל העולם כדי לאתגר את עולם המתמטיקה לקראת המאה החדשה בכל הנושאים הבלתי פתורים עד אז בדיספלינה הזאת.

האחרון - כי הוא האחרון להיפתר במאמץ ארוך ומתמשך של טובי המתמטיקאים לדורותיהם.

מתמטיקאים רבים תרמו לתהליך הפתרון לאורך 300 שנה. המשפט הוכח סופית ע"י הבריטי **אנדרו ויליס** רק בשנת **1997!**

משפט פרמה הוא טענה פשוטה להצגה. פרמה הציג אותה בכתב ידו בשולי ספר הנדסה של דיופטוס היווני (מהתקופה הקלסית של פיתגורס, ועוד)

בשולי דף בספר ניסח פרמה את המשפט וגם כתב שהוא הצליח לספק הוכחה חכמה לטענת המשפט אלא שמיפעת קוצר היריעה (בשולי הדף בספר) הוא אינו יכול לרשום אותה שם.

ומאז דורות רבים של גדולי המתמטיקה בכל הזמנים מנסים ללא הצלחה לחזור ולהוכיח את המשפט. היו ביניהם כאלו שאיבדו את שפיות דעתם בעבודה על הפרויקט הזה. היו שהתאבדו בעקבות הכישלון - על כך אני ממליץ לקרוא את הספר המרתק (לא למתמטיקאים בלבד) **משפט פרמה האחרון** שכתב **סיימון סינג** ויצא לאור בעשור הקודם.

פרסים יקרי ערך הוצעו חדשות לבקרים למי שיוכיח את המשפט הזה!

חיים לא פחות ולא יותר, בטריטוריה שכוחת האל שלו עסק גם בזאת.

שנים של מאמץ הביאו אותו לחשוב שפתר את המשפט שטובי המתמטיקה לדורותיהם לא הצליחו לנפק לו הוכחה.

לרגל הצגת ההוכחה התכנסו מוזמנים מטעם האגודה למתמטיקה במכון למתמטיקה באוניברסיטת תל אביב. חיים הוזמן להציג את ההוכחה.

האולם היה מלא מפה לפה.

חיים נכנס לאולם, השליך את התיק הסמרטוטי שלו (שהפך סימן ההיכר שלו).

באולם הושלך הס. זבוב לא זימזם.

על הלוח גדול הוא רשם בגיר (ככה כתבו אז) את הנוסחאות בזו אחר זו.

ומקץ כשעה ארוכה נעמד בצד הלוח וכתב **מ.ש.ל** (מה שרצינו להוכיח).

הקהל שעקב בעירנות אחר הכתוב ישב דומם. ואז אחרי זמן לא קצר התרומם בחור צעיר (סטודנט למתמטיקה כנראה) בקצה הרחוק של האולם ושאל כהא לישנה – מי אמר שהאלפא שרשמת שם בלוח הימני זאת האלפא שמופיעה פה בסוף.

חיים לקח מרחק מהלוח, התבונן, חשב ואז אסף את התיק ויצא בצעדים מהירים...

שנים אחרי זה כל פעם שנפגשנו עלה זיכרון האירוע וגרם לנו לצחוק בכל פה.

כזה היה חיים לא נשכח אותו עד יומנו האחרון.

המשפט האחרון של פרמה

המשפט האחרון של פרמה הוא משפט מפורסם בתורת המספרים שנוסח על ידי המתמטיקאי פייר דה פרמה באמצע המאה ה-17 ונותר כבעיה פתוחה, עד שהוכח על ידי אנדרו ויילס (Wiles) בשנת 1995. במשך כ-350 שנים היה לאחת הטענות המפורסמות ביותר בעולם המתמטיקה שלא הוכחו.

המשפט טוען כי:

עבור n טבעי גדול מ-2, לא קיימים מספרים טבעיים (שלמים גדולים מ-0) x, y, z המקיימים את המשוואה:

פייר דה פארמה

לד"ר אמיר גולדשטיין

ד"ר גולדשטיין מהמכללה האקדמית בתל – חי הוא בן קריית שמונה והיה גם המנהל ובעל תפקידים חינוכיים ומנהליים בתיכון "דנציגר" בעיר. הוא גם ממובילי המוזיאון לתולדות קריית שמונה.

אמיר העביר אלי מקורות והפניות ולמדתי הרבה גם מרשימותיו שהתפרסמו על הקריה ואף הבאתי מהתוכן בגוף החיבור.

מפי התלמידים של חיים רוז

לאילן הרלם מקיבוץ "דפנה"

אילן סיפר על הכיתה שהייתה "סלקטיבית" ובה מבני "הגושרים" ו"דפנה".
חיים רוז המורה 'הטיס' כפרס את הכיתה משדה "מחנים" אל "שדה דב" בתל -
אביב ולאחר מכן בחזרה. את הטיסה מימן חיים על חשבון דמי ההבראה
השנתית שקיבל כחלק משכרו בבית הספר.
היו שקראו לו "פרופסור" בין בהערכה או בשמץ של אירוניה.
מן הכתה: כאשר התכופף תלמיד להרים עיפרון שנפל לו הדריך אותו חיים:
אל תתכופף – הוא לא יפול יותר.
אילן חזר על הסיפור שחיים היה עובר בימי ראשית המעברה בחלסה ומעורר
תושביה: "קומו לעבודה!"
הוא גם זוכר את הבית של רוז ברחוב דן דיין כ"צנוע ביותר".

לזוהר בן יהודה מקיבוץ "אורים"

זוהר בוגר בית הספר התיכון משנת 1962.
לדברי זוהר: תענוג היה לשבת בכתתו של חיים.
חיים לימד בחטיבה העליונה וזכור רק לטובה.
חיים רוז שחזות פניו הייתה 'מבוגרת' הרי שיעוריו התקיימו בצורה קולחת. את
ההסברים ליווה חיים בסיפורי אנקדוטות ובתנועות תיאטרליות. התלמידים
לקחו חלק פעיל וברצון ניגשו ללוח הכיתה.

לציפורה וינטר – מ"פרדס – חנה – כרכור"

לדבריה חיים היה מורה מצוין, אהב מאד את המקצוע, שלט בו היטב.
התלמידים התעניינו מאד.
והאווירה הייתה נעימה.

לחנה עמרם - המורה למתימטיקה בבית הספר התיכון "דנציגר" בקריית – שמונה

לדברי חנה היא למדה בכתה האחרונה שחיים לימד בקריה.

חנה סיפרה גם על התקופה האחרונה בחייו של חיים רוז כאשר היה במוסד סיעודי בעיר "צפת".

לתמר שאקי – מנהלת הארכיון בקיבוץ "דפנה"

תמר פנתה במייל וביקשה להעביר אלי מידע על : חיים רוז המורה למתימטיקה הזכור לטוב שלימד בשנות השישים בבית הספר "דפנה" – הגושרים – מנרה".

לאהרונה סדן מקיבוץ "דפנה"

אהרונה שלחה תמונה של חיים המורה. התמונה הובאה בגוף הרשימות.

לזהבה בן דב מירושלים

ששלחה תמונתו של יהושע מנישביץ, בנה של לאה שטמפר – מנישביץ ואביו צבי הירש מנישביץ.

משפחת מנישביץ היא אף משפחתו של חיים רוז. התמונה שובצה בחיבור.

סוף דבר

הדרך הייתה לא קלה
אסתר וחיים שמקורם
בסמטאות העיר העתיקה בירושלים
דרך העיר העברית הראשונה
באו אל קריית אהבתם
המעברה שהפכה לעיירה
על אורחות נתיבם עדיין לא נחשף הכול
אסתר האחות הרחמנייה
וחיים חלוץ נושא אותיות ומספרים
הוא היה לאסתר יחידי

והיא הייתה לחיים לאישה
הייתה זאת אהבת השניים
שרצו לעזור הרבה שנים - לרבים
בקריה עברו עליהם
שמחות וגם דאבות
גם סיפורו של המאבק הממושך
של חיים רב המעש והפעלים
שלא אמר לעולם נואש .
אסתר הייתה לאם
של ילדי המעברה והקריה
וחיים לחוקר ומחנך שממרומי הגליל
ערך וכתב סיפורי מחקרים וממציאים
גם חידונים נושאי פרסים
ולכיתות נכנס מורה מאלף ומעניין
שהיה אף שמח ואולי מבדח
חיים התווה דרכם
של טכנאים צעירים
מהם אלמונים שהפכו גם למלומדים .

יהיו שמם וזכרם
של אסתר וחיים רוז
שמורים וזכורים לעד .

כה לחי !
למעברה שהיום עיר
לתושבי
קריית – שמונה !